

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Кафедра міжнародних відносин та туризму

ДИПЛОМНА РОБОТА

Другий (магістерський) освітній рівень

Галузь знань 29 – Міжнародні відносини

Спеціальність 291 – Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

Спеціалізація Міжнародна інформація

на тему

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКО-
ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН**

ДРМВІ. 291

Виконала: студентка 2 курсу групи МВІм-19-1 _____ О.В. Томішак
(підпис)

Керівниця: доц., к. політ. н. _____ А.В. Королевська
(підпис, дата)

До захисту допускаю:

Гарант освітньої програми
«Міжнародна інформація»,
проф., д. пед. н. _____

В.В. Третько
(підпис, дата)

_____ 2020 р.

Хмельницький, 2020

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: міжнародних відносин Кафедра міжнародних відносин та туризму
Другий (магістерський) освітній рівень Галузь знань 29 – Міжнародні відносини
Спеціальність 291 – Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії
Спеціалізація Міжнародна інформація Освітня програма Міжнародна інформація

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми «Міжнародна інформація»
кафедри міжнародних відносин та туризму

_____ Третяко В.В.

01.09.2020 р.

ЗАВДАННЯ

НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

_____ Томішак Олені Вікторівні
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Проблеми та перспективи сучасних українсько-польських відносин»
керівник роботи Королевська А.В., доц., к. політ. н.

Затверджено наказом ректора університету від *01.09.2020 р. № 118*

2. Строк подання студентом роботи на кафедрі *15.12.2020 р.*

3. Вихідні дані до роботи: *матеріали міжнародних організацій, міжурядових європейських організацій, державних органів влади, інформаційно-аналітичних центрів, статистичні звіти, публікації в ЗМІ, Інтернет, виступи провідних політиків та лідерів суспільної думки.*

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, що їх належить розробити):

- визначення поняття «міжнародні відносини», виявлення історичних аспектів розвитку взаємин країн, дослідження стану законодавчої бази обох країн;
- опис проблем та перспектив співпраці;
- порівняння внутрішнього стану країн та оцінювання їх показників, обґрунтування двосторонньої співпраці у політико-дипломатичній, економічній, соціальній, безпековій, культурній сферах та аналіз спільних інтересів;
- розробка когнітивної моделі розвитку українсько-польських відносин та прогнозування взаємовідносин країн;
- надання рекомендацій стосовно вирішення проблем у сферах взаємодії.

5. Дата видачі завдання *01.09.2020 р.*

Керівниця _____

Завдання прийняв до виконання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапу виконання ДР	Термін виконання етапу роботи	Примітка
1. Складання бібліографії до теми роботи	01.09.2020	
2. Вивчення стану проблеми за темою «Проблеми та перспективи сучасних українсько-польських відносин», висвітлення її в науковій літературі, нормативних документах, мережі Інтернет	08.09.2020	
3. Збір фактичного матеріалу	11.09.2020	
4. Уточнення мети, задач і обґрунтування концепції роботи	13.10.2020	
5. Вибір методів аналізу матеріалів. Попереднє формулювання гіпотез, припущень тощо	15.10.2020	
6. Обробка зібраного матеріалу	17.10.2020	
7. Виявлення тенденцій, схем розвитку проблемної ситуації, прогнозування та формулювання підходів до розв'язання проблеми	10.11.2020	
8. Підготовка тексту основної частини роботи. Формулювання висновків за розділами	8.12.2020	
9. Підготовка тексту виступу та загальних висновків	10.12.2020	
10. Здача роботи на кафедрі	15.12.2020	

Студентка _____ О.В. Томішак
(підпис)

Керівниця роботи _____ А.В. Королевська
(підпис)

АНОТАЦІЯ

на дипломну роботу Томішак О.В.

Тема роботи: Проблеми та перспективи сучасних українсько-польських відносин

Керівник роботи: Королевська А.В., доц., к. політ. н.

Дипломна робота виконана на 131 с., містить 37 таблиць, 31 рисунок, список використаних джерел складається із 162 найменувань.

Ключові слова: АНАЛІЗ, БЕЗПЕКОВЕ ПИТАННЯ, ЕКОНОМІЧНА СФЕРА, КОГНІТИВНА МОДЕЛЬ, КОНТЕНТ-МОНІТОРИНГ, КУЛЬТУРНА СФЕРА, ПЕРСПЕКТИВИ, ПОЛІТИЧНА СФЕРА, ПОЛЬЩА, ПРОБЛЕМИ, ПРОГНОЗУВАННЯ, РОЗВИТОК, СОЦІАЛЬНА СФЕРА, УКРАЇНА, УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО.

У роботі досліджуються сучасні українсько-польські міждержавні та міжнаціональні відносини. Коротко описана спільна історія українського та польського населення, що неоднаково трактується в науковій літературі й викликає певний резонанс серед народів. Визначається роль українсько-польського партнерства у процесі європейської інтеграції. Аналізуючи характерні методи дослідників та конкретні теми, які вони розкрили, виділено проблематичні питання історії та аспекти співпраці. Вказано визначення поняття «міжнародні відносини», тип та учасники.

Окремі етапи стосунків залежать від внутрішньої ситуації в обох країнах, саме тому окреслено сильні та слабкі сторони економічних напрямків України та Польщі; а також обґрунтовано двосторонню співпрацю у політико-дипломатичній, економічній, соціальній, безпековій, культурній сферах шляхом вивчення спільної законодавчої бази країн, статистики, та документів пов'язаних із дипломатичною та економічною співпрацею між двома державами після здобуття ними політичної незалежності.

У даній роботі здійснено аналіз національних інтересів України та РП, що допоміг у визначенні типу держав. З метою дослідження взаємозв'язків між основними факторами, що впливають на стан двосторонніх відносин створено когнітивну модель та розроблено сценарії розвитку взаємин між країнами, де знаходяться оптимістичні, песимістичні та реалістичні оцінки. Виконано прогнозування подальшого двостороннього діалогу на найближчі три роки (2020-2022 рр.). Проаналізовані ключові проблеми співпраці у сферах, а також надано рекомендації щодо вирішення проблем та покращення співробітництва України та Польщі.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що автором здійснено комплексний аналіз українсько-польського співробітництва в розрізі політичних, економічних та соціальних аспектів, основних форм, напрямів та перспектив, а саме:

- оцінка двосторонньої співпраці у різних сферах;
- пропонування шляхів підвищення ефективності співробітництва між Україною та Польщею на основі проведення таких аналізів, як контент-моніторинг, визначення типу зовнішньої політики держав та створення когнітивної моделі.

Студентка _____ О.В. Томішак
(підпис)

Робота подана до захисту _____ 2020р.

ABSTRACT

for the qualification thesis Olena Tomishak

Theme of work: Problems and prospects of modern Ukrainian-Polish relations
Supervisor of thesis: Anna Korolevs'ka, Assistant Professor, PhD in Political Sciences

Qualification thesis contains 131 p., 37 tables, 31 pictures, 162 references.

Keywords: ANALYSIS, COGNITIVE MODEL, CONTENT MONITORING, CULTURAL SPHERE, DEVELOPMENT, ECONOMIC SPHERE, FORECASTING, POLAND, POLISH, POLITICAL SPHERE, PROBLEMS, PROSPECTS, SAFETY ISSUE, SOCIAL SPHERE, UKRAINE, UKRAINIAN-POLISH.

The paper examines modern Ukrainian-Polish interstate and interethnic relations. The common history of the Ukrainian and Polish populations is briefly described. It is interpreted differently in the scientific literature and causes a certain resonance among the peoples. The role of the Ukrainian-Polish partnership in the process of European integration is determined. Analyzing the characteristic methods of the researchers and the specific topics they covered, the problematic issues of history and aspects of cooperation are highlighted. The definition of the concept of "international relations", type and participants are indicated.

Some stages of relations depend on the internal situation in both countries, which is why the strengths and weaknesses of the economic directions of Ukraine and Poland are outlined; and substantiated bilateral cooperation in the political-diplomatic, economic, social, security, and cultural spheres by studying the common legal framework of countries, statistics, and documents related to diplomatic and economic cooperation between the two states after their political independence.

This paper analyzes the national interests of Ukraine and Poland, that determine the type of state. In order to study the relationships between the main factors influencing the state of bilateral relations, a cognitive model and scenarios was created. Scenarios of development shows relations between countries with optimistic, pessimistic and realistic

estimate. The forecast of further bilateral dialogue for the next three years (2020-2022) has been made. The key problems of cooperation in the spheres are analyzed, as well as recommendations for solving problems and improving cooperation between Ukraine and Poland.

The scientific novelty of the obtained results lies in author's comprehensive analysis of Ukrainian-Polish cooperation in terms of political, economic and social aspects, basic forms, directions and prospects, notably in:

- an estimate of bilateral cooperation of various fields;
- proposing ways to increase the effectiveness of cooperation between Ukraine and Poland that based on such analyzes as content monitoring, determining the type of foreign policy of states a cognitive model.

Студентка _____ О.В. Томішак
(підпис)

Робота подана до захисту _____ 2020р.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК РИСУНКІВ	10
ПЕРЕЛІК ТАБЛИЦЬ	12
ВСТУП.....	14
1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РЕСПУБЛІКОЮ ПОЛЬЩА.....	17
1.1 Стан наукового дослідження тематики питання українсько-польських відносин.....	17
1.2 Теоретичні положення міжнародних відносин.....	23
1.3 Історичні етапи встановлення українсько-польських відносин.....	30
1.4 Законодавча основа українсько-польських взаємин	37
1.5 Проблеми та перспективи співробітництва країн	41
Висновки до розділу	44
2. АНАЛІЗ СТАНУ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ	45
2.1 Аналіз напрямів українсько-польського співробітництва.....	45
2.2 Політичні відносини між Україною та Польщею.....	50
2.3 Сучасний внутрішній стан розвитку України та Польщі	56
2.5 Співробітництво у сферах міжнародних відносин	69
2.5.1 Торгівельно-економічна співпраця України та Польщі.....	69
2.5.2 Безпекові питання	77
2.5.3 Співробітництво у сфері культури	82
Висновки до розділу	87
3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ.....	89
3.1 Когнітивне моделювання відносин між Україною та Польщею	89
3.2 Прогнозування розвитку українсько-польських відносин	104
Висновки до розділу	128
ВИСНОВКИ.....	129

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	132
Додаток А.....	154
Додаток Б.....	161
Додаток В.....	165

ПЕРЕЛІК РИСУНКІВ

Рисунок 1.1 – Типи міжнародних відносин [11]	26
Рисунок 2.1 – Категорії веб-сайту Міністерства закордонних справ України, %..	46
Рисунок 2.2 – Категорії веб-сайту посольства України в Республіці Польща, %..	46
Рисунок 2.3 – Категорії веб-сайту Ambasada Ukrainy w Rzeczypospolitej Polskiej, %	47
Рисунок 2.4 – Категорії веб-сайту Ministerstwa Spraw Zagranicznych, %.....	47
Рисунок 2.5 – Категорії веб-сайту Посольства Польщі в Україні, %	48
Рисунок 2.6 – Категорії веб-сайту Polska na Ukrainie, %	48
Рисунок 2.7 – Тип зовнішньої політики України та Польщі	50
Рисунок 2.8 – Валовий внутрішній продукт, млрд. дол. США [54, 55].....	57
Рисунок 2.9 – Валовий національний дохід, трлн. дол. США [58].....	58
Рисунок 2.10 – Динаміка ВВП України та Польщі, % [60].....	59
Рисунок 2.11 – Конкурентоспроможність, бали [68, 69].....	60
Рисунок 2.12 – Інфляція, споживчі ціни, % [113]	63
Рисунок 2.13 – Спад кількості населення України та Польщі, % [85, 84]	64
Рисунок 2.14 – Рівень безробіття, % [91, 92].....	65
Рисунок 2.15 – Динаміка зайнятості, млн. чол. [92, 94]	66
Рисунок 2.16 – Середній показник щастя, бали [110, 111]	68
Рисунок 2.17 – Польща імпортує з України, млн. дол. США [117]	70
Рисунок 2.18 – Польща експортує в Україну, млн. дол. США [81]	70
Рисунок 2.19 – Динаміка інвестиційної співпраці між країнами, млн. дол. США [120]	72
Рисунок 2.20 – Рівень доходів громадян України в Польщі за основними галузями зайнятості	75
Рисунок 2.21 – Військові витрати, % ВВП [140]	81
Рисунок 3.1 – Когнітивна модель «Розвиток українсько-польських відносин» ..	100
Рисунок 3.2 – Значення узагальнених коефіцієнтів зворотного зв’язку моделі ««Розвиток українсько-польських відносин»	101

Рисунок 3.3 – Вплив основних факторів на цільовий	103
Рисунок 3.4 – Вплив фактору «Розвиток українсько-польських відносин» на інші фактори системи	103
Рисунок 3.5 – Рівняння песимістичної та оптимістичної оцінки динаміки українсько-польського товарообігу, млрд. дол. США	105
Рисунок 3.6 – Прогноз обсягу товарообігу між Україною та Польщею, млрд. дол. США	109
Рисунок 3.7 – Рівняння песимістичної та оптимістичної оцінки динаміки надходжень прямих інвестицій з Республіки Польща в Україну, млн. дол. США	112
Рисунок 3.8 – Прогноз надходження польських інвестицій в Україну, млн. дол. США	114
Рисунок 3.9 – Рівняння песимістичної та оптимістичної оцінки динаміки надходжень прямих інвестицій з України в РП, млн. дол. США.....	117
Рисунок 3.10 – Прогноз надходження українських інвестицій в Польщу, млн. дол. США	119

ПЕРЕЛІК ТАБЛИЦЬ

Таблиця 2.1 – Оцінки цілей та методів зовнішньої політики	49
Таблиця 3.1 – Динаміка українсько-польського товарообігу, млрд. дол. США [162]	104
Таблиця 3.2 – Результати обчислень коефіцієнтів b_k , a_k за формулами Бесея для прогнозування українсько-польського товарообігу	107
Таблиця 3.3 – Прогноз обсягу українсько-польського товарообігу станом на 2020-2022 рр., млрд. дол. США.....	109
Таблиця 3.4 – Динаміка надходжень прямих інвестицій з Республіки Польща в Україну, млн. дол. США [120]	111
Таблиця 3.5 – Результати обчислень коефіцієнтів b_k , a_k за формулами Бесея для прогнозування надходження інвестицій з Польщі в Україну	113
Таблиця 3.6 – Прогноз надходження прямих інвестицій з Польщі в Україну на 2020-2022 рр., млрд. дол. США	114
Таблиця 3.7 – Динаміка надходжень прямих інвестицій з України в Республіку Польща, млн. дол. [120]	116
Таблиця 3.8 – Результати обчислень коефіцієнтів b_k , a_k за формулами Бесея для прогнозування надходження прямих інвестицій з України в РП	117
Таблиця 3.9 – Прогноз надходження прямих інвестицій з України в РП станом на 2020-2022 рр., млн. дол. США	118
Сценарій №2. Вплив міграції українців на фактори відповідно до коефіцієнтів таблиці 3.11.	121
Членство в ЄС та НАТО прогнозується процвітанням України, що супроводжуватиметься припиненням війни (оскільки, країна зможе відвоювати захоплену територію) та впливовим іміджем в світі.	122
Таблиця 3.10 – Оцінки впливу факторів на інші чинники.....	123
Таблиця 3.11 – Вплив факторів моделі за сценаріями на цільовий у порівнянні з вихідною моделлю	124

Таблиця А.1 – Словник.....	154
Таблиця А.2 – Контент-моніторинг веб-сайту Міністерства закордонних справ України	155
Таблиця А.3 – Контент-моніторинг веб-сайту посольства України в Республіці Польща	156
Таблиця А.4 – Контент-моніторинг веб-сайту Ambasada Ukrainy w Rzeczypospolitej Polskiej	157
Таблиця А.5 – Контент-моніторинг веб-сайту Ministerstwa Spraw Zagranicznych	158
Таблиця А.6 – Контент-моніторинг веб-сайту Посольства Польщі в Україні	159
Таблиця А.7 – Контент-моніторинг веб-сайту Polska na Ukrainie	160
Таблиця Б.1 – Національні інтереси Республіки Польща [158, 159]	161
Таблиця Б.2 – Національні інтереси України [160, 161]	163
Таблиця В.1 – Вихідна матриця взаємодії факторів.....	165
Таблиця В.2 – Матриця результатів	165
Таблиця В.3 – Нормалізована матриця	166
Таблиця В.4 – Матриця взаємовпливів факторів системи.....	166
Таблиця В.5 – Вихідна матриця для розрахунків факторів (Сценарій №1).....	167
Таблиця В.6 – Матриця результатів (Сценарій № 1).....	167
Таблиця В.7 – Нормалізована матриця (Сценарій №1).....	168
Таблиця В.8 – Матриця взаємовпливів факторів системи (Сценарій № 1)	168
Таблиця В.9 – Вихідна матриця для розрахунків факторів (Сценарій №2).....	169
Таблиця В.10 – Матриця результатів (Сценарій № 2).....	169
Таблиця В.11 – Нормалізована матриця (Сценарій №2).....	170
Таблиця В.12 – Матриця взаємовпливів факторів системи (Сценарій № 2)	170
Таблиця В.13 – Вихідна матриця для розрахунків факторів (Сценарій №3).....	171
Таблиця В.14 – Матриця результатів (Сценарій № 3).....	171
Таблиця В.15 – Нормалізована матриця (Сценарій №3).....	172
Таблиця В.16 – Матриця взаємовпливів факторів системи (Сценарій 3)	172

ВСТУП

Відносини між Україною та Республікою Польща (РП) зумовлені складними історичними подіями, а також необхідністю забезпечувати стабільність та безпеку у Європі від існуючих загроз.

Україна та Польща знаходяться у так званій «сфері Міжмор'я», що характеризується вигідним з точки зору транспортного сполучення розташування, – території поміж Балтійським та Чорним морями, на головних транспортних коридорах, що сполучають Північ – Південь та Схід – Захід Євразії, басейни Балтійського та Чорного морів, великі та перспективні нафтові й газові родовища у Середній Азії, Сибіру та Кавказі із споживачами у Європі. На півдні Україна має широкий вихід до незамерзаючої акваторії Чорного моря, а відтак у Середземномор'я та на Близький Схід [1].

Україна і Польща – найбільші за ресурсами та територією країни Східної Європи. Держави є безпосередніми сусідами з протяжністю кордону 525 км., займають зручне географічне положення, багаті на природні та людські ресурси [2]. Країни тісно співпрацюють. Потреба в розумінні історичного досвіду формування та розвитку двостороннього українсько-польського співробітництва не тільки не слабшає з часом, а навпаки, посилюється.

Вивчення сучасних українсько-польських міждержавних відносин характеризується інтенсивністю та прогресом. В умовах глобальних перетворень сучасності анексія Криму Росією та агресія на Донбасі, співпраця України з Республікою Польща є найефективнішим з засобів європейсько-атлантичної інтеграції з точки зору використання польського досвіду, виявлення запасів та ресурсів взаємного розвитку, організації світового порядку.

Історія розвитку українсько-польських міждержавних відносин у новій системі міжнародних відносин продовжується, викликаючи значний науковий інтерес як в українських, так і в польських, а часто й інших зарубіжних дослідників. Аналіз історіографії стверджує що, незважаючи на кількісний ріст робіт на цю тему, слід зазначити, що в літературі бракує наукових публікацій, які б відображали

бачення принципів та пріоритетів сьогоденного українсько-польського співробітництва у контексті нагальних вимог та викликів глобальних та внутрішньополітичних процесів трансформації сучасності. З'ясування сучасного стану двосторонніх відносин між Україною та Республікою Польща є необхідним [4].

Тому, метою дослідження випускної кваліфікаційної роботи виступає проведення аналізу сучасного стану з визначенням проблем розвитку, і наданням конкретних рекомендацій щодо шляхів вдосконалення взаємовигідної співпраці між Україною та Республікою Польща.

Об'єктом дослідження є розвиток двосторонніх взаємин України та Польщі.

Предметом дослідження виступають проблемні та перспективні напрямки українсько-польського співробітництва, що впливають на взаємовідносини держав.

Основними завданнями, при досягненні поставленої в роботі мети є:

- визначення поняття «міжнародні відносини», виявлення історичних аспектів розвитку взаємин країн, дослідження стану законодавчої бази обох країн;
- опис проблем та перспектив співпраці;
- порівняння внутрішнього стану країн та оцінювання їх показників, обґрунтування двосторонньої співпраці у політико-дипломатичній, економічній, соціальній, безпековій, культурній сферах та аналіз спільних інтересів;
- розробка когнітивної моделі розвитку українсько-польських відносин та прогнозування взаємовідносин країн;
- надання рекомендацій стосовно вирішення проблем у сферах взаємодії.

При написанні даної роботи були використані наступні методи дослідження. Аналіз та синтез застосовувався під час обробки зібраного матеріалу. при поданні матеріалу про двосторонню взаємодію у економічній, політичній та соціальних сфер; логічний та структурний методи – для дослідження виникнення українсько-польської співпраці; порівняння – при описі внутрішнього стану держав; метод узагальнення – при написанні висновків. При визначенні історичного процесу розвитку використовувався метод періодизації. За допомогою статистичного методу узагальнено показники, що демонструють аспекти україно-польського

співробітництва. Контент-моніторинг виконаний з метою аналізу основних напрямків двостороннього співробітництва України та Польщі для визначення можливості даної співпраці. Когнітивне моделювання використане для дослідження моделі «розвиток українсько-польських відносин», визначення впливу обраних факторів на цільовий. За допомогою тренд-сезонного моделювання визначено прогностні оцінки показників у майбутньому.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що автором здійснено комплексний аналіз українсько-польського співробітництва в розрізі політичних, економічних та соціальних аспектів, основних форм, напрямів та перспектив, а саме:

- оцінка двосторонньої співпраці у різних сферах;
- пропонування шляхів підвищення ефективності співробітництва між Україною та Польщею на основі проведення таких аналізів, як контент-моніторинг, визначення типу зовнішньої політики держав та створення когнітивної моделі.

1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РЕСПУБЛІКОЮ ПОЛЬЩА

1.1 Стан наукового дослідження тематики питання українсько-польських відносин

Питання становлення та розвитку нового типу українсько-польських відносин українські вчені почали вивчати з початку 90-х років в контексті актуальних проблем зовнішньої політики України, зокрема її європейсько-атлантичні прагнення та співпраця. Протягом 1991– 2019 рр. історіографії авторських концепцій містять три етапи, які характеризуються своєю динамікою та активізацією.

На початковому етапі – формування відносин між Україною та РП, наукові праці мали загальний характер, автори розглядали їх крізь призму нової системи міжнародних відносин, вивчали передумови та перші кроки двосторонньої співпраці. Цим питанням були присвячені праці таких вчених, як О. Івченко, В. Глібов та Д. Горун, А. Кудряченко, В. Струтинський, Л. Чикаленко, О. Васильєв та інші. На думку авторів, період ретельного та систематичного дослідження українсько-польської співпраці розпочався наприкінці 1990-х. Вивчення взаємодії двох держав вийшло на професійно новий рівень, який має новітні теоретико-методологічні та джерелознавчі підстави, що гарантували збільшення аргументів узагальнень та оцінок, наповнюючи їх якісним фактичним змістом та висновками. У зв'язку з цим слід згадати праці К. Кіндрата та С. Трохимчука, Б. Борщевського, Х. Зеленка, Л. Алексієвець та В. Гевка, О. Знахоренка, А. Киридона, В. Колесника та ін. Їхні дослідження розкривають перебіг відносин, динаміку контактів між Україною та Республікою Польща в різних сферах суспільно-політичного життя. Наукові досягнення згаданих вище науковців заклали теоретичну основу для

подальшого поглиблення відносин між обома країнами та стали гарною передумовою для їх вивчення.

Комплексні праці Л. Зашкільняка, М. Крикуна відіграють надзвичайно важливу роль у дослідженні представленого питання. Їхні твори щодо розвитку сучасної української та польської співпраці є безцінними. Автори відмінно проаналізували соціально-економічний та духовний розвиток польської держави від найдавніших часів до сьогодення, що дає змогу зрозуміти становлення українсько-польських відносин протягом тривалого історичного періоду.

Роботи українських та польських вчених з дослідження сучасних відносин між Україною та Польщею значно зросли з середини 2000-х років. Розвиток ЄС та НАТО сприяв кращому інтересу до глобалізованих та європейсько-атлантичних процесів загалом, а також до українсько-польського контексту. Слід зазначити, що більшість питань взаємодії України та Республіки Польща стосуються двостороннього співробітництва відповідно до кардинальних змін в геополітичній ситуації на європейському континенті та у цілому світі. Серед конкретних досліджень з цього питання слід назвати монографії Л. Алексієвецької та І. Ільчука, Л. Стрільчука, М. Янкова, Н. Бухлай та ін.

У контексті досліджуваної теми публікуються твори Інституту української історії НАН України (Зовнішня політика, 2014 р.; Зовнішня політика, 2017 р.) та Інституту європейських досліджень НАН України [нині Інститут всесвітньої історії] (Україна в Європі, 2009 р.; Україна в Європі, 2011 р.) що мають велике значення для досліджень. Перші дві публікації організовані у формі анотованої історичної хроніки, джерелом якої є офіційні дипломатичні документи, різні угоди між країнами, на основі яких висвітлюються сучасні тенденції міжнародних відносин, а також відносин із зарубіжними країнами. Перші дві публікації А. Кудряченка розкривають аналіз сучасних, різнобічних відносин України з іноземними державами, генезис міжнародних відносин у Європі, роль України в системі міжнародних відносин на континенті, а також вчення регіональних інтересів та геостратегічних пріоритетів незалежної України в перспективі.

Монографія Н. Чорної є досить значущим для національної історіографії українсько-польських відносин сучасності. У своїй роботі автор всебічно та систематично узагальнює досягнення цих відносин з кінця ХХ - початок ХХІ століття. Вона висвітлює зміст та основні тенденції розвитку сучасних відносин між Україною та Польщею, визначає внесок науковців та дослідницьких центрів у вивченні питання, вказує на складний характер та об'єктивність їхніх робіт.

Польська історіографія з питань польсько-українських відносин сучасності є не менш важливою. Представлена, насамперед, роботами про зовнішню політику Республіки Польща та її європейсько-атлантичні інтереси, в яких можна простежити український вектор польської зовнішньої політики. Слід зазначити, що останнім часом праці польських науковців описують проблеми між Україною та Польщею. Роботи таких авторів, як В. Гілл та Н. Гілл, Б. Сурмач, К. Федорович та А. Межва мають велике значення в контексті досліджуваного питання.

Слід підкреслити, що суттєві зміни в історіографії відносин між Україною та Польщею відкрили нові додаткові можливості для їх об'єктивного вивчення, демонстрації основних досягнень та проблем у контексті нових реалій, створення європейської та світової системи міжнародних відносин сучасності відповідно до заявлених цілей стратегічного партнерства та співробітництва.

Створення нової системи українсько-польського співробітництва в сучасних міжнародних умовах пов'язане з розвитком новітніх відносин між Україною та Польщею, зумовлених істотними змінами у світі наприкінці минулого століття, геополітичним розташуванням, територіальною близькістю, традиційністю контактів та національних інтересів. Протягом останніх років вони поглинали як успіх міждержавної взаємодії, так і суперечливі аспекти, гострі дискусії та навіть кризові явища, особливо у міжсоціальному спілкуванні та різному ставленні до інтерпретації та святкування історичних подій та громадських діячів минулого обох народів, але загалом їх можна охарактеризувати як динамічні та перспективні. Сучасні українсько-польські відносини поступово налагоджуються відповідно до національних цінностей та викликів міжнародного життя. Вони набули багато позитивного досвіду під час співпраці.

Водночас останні кілька років відносин між двома країнами яскраво продемонстрували ознаки змін в українсько-польському співробітництві у вираженому форматі партнерства. Поки в 2019 році зовнішня та внутрішня політика як України, так і Польщі, зазнали змін, в українсько-польських відносинах зараз спостерігається певна “спокійність”. Це вимагає аналізу попередніх етапів двосторонньої співпраці, виявлення проблемних аспектів та пріоритетів повної реалізації потенціалу партнерства та оновлення дискурсу бачень двосторонніх відносин [1].

З точки зору перспектив розвитку в сучасній системі міжнародних відносин є нові вимоги, що призвели до реформування моделі двосторонніх відносин та врахування додаткових можливостей для їх активізації в контекст національних інтересів що виник з урахуванням поточних внутрішніх та зовнішньополітичних пріоритетів. На рубежі XX - XXI ст. світове співтовариство зіткнулось із системними проблемами, що вплинули на розробку стратегій та цілей національного розвитку та трансформації зовнішньої політики України, визначивши основні тенденції у її відносинах із зарубіжними країнами та з Республікою Польщі [1, 3].

Українсько-польські відносини XXI ст. визначаються як складні, перебувають у стадії конструктивного, прагматичного та взаємовигідного розвитку. Політична ідеологія Польщі в «українському питанні» за останнє століття пододала труднощі. Шлях еволюції досяг рівня позитивного ставлення до незалежних українців в межах кордонів, що визначаються повоєнною системою та їх недоторканністю. Тому Польща стала справжнім «адвокатом України» Європейського Союзу, НАТО. Об'єктивні національні інтереси двох країн у стратегічних питаннях збігаються. Зусилля політичних та інтелектуальних еліт двох країн досягли певного успіху в процесі етнічного примирення та взаєморозуміння, допомогли визначити напрямки взаємовигідного співробітництва у політичній, військовій та економічній сферах.

Польща вже давно є стратегічним торговим партнером України, тому забезпечення розвитку економічних відносин між Україною та Республікою

Польща є дуже важливим для окреслення її поточного стану, основних питань та перспектив розвитку. Економічна співпраця між Україною та Польщею знайшла рішення у працях багатьох вітчизняних вчених та дослідників. Особливо, у Є. Макаренка, В. Корчуна та інших науковців, які аналізують характеристики та перспективи розвитку відносин між Україною та Польщею у сфері торгівлі та інвестицій.

І. Дзись пише, що для створення атмосфери, яка сприятиме відносинам між Польщею та Україною, основним завданням також є подолання важкої спадщини минулого. Ті конфлікти не можуть завадити тому, що століттями об'єднувало дві країни. Потрібно вшанувати пам'ять жертв трагедій історії, висловити співчуття, зазначити, що усі поділяють біль із сім'ями жертв та закликати до примирення [4].

Відносини між Україною та Польщею чітко обумовлені такими факторами: 1. Географічне сусідство. 2. Спільна історія. 3. Культурна схожість та ментальність. К. Запорожець вказує на те, що для України РП завжди виступатиме ключовим партнером, з яким потрібно розвивати та поглиблювати взаємовигідну співпрацю для росту торговельно-економічних зв'язків. Наразі даний аспект створив сприятливі умови для подальшого зближення двох держав. По-перше, сприйняття національних інтересів України на Заході через посередництво РП, забезпечення економічної стабільності. Для Польщі – вирішення питань нового кордону. По-друге, використання підтримки України Польщею у просуванні в ЄС та НАТО, залучення іноземних інвестицій із Заходу. РП зацікавлена у розвитку товарообігу, енергетичній стратегії, співробітництвом у військовій сфері з Україною. По-третє, це виконання домовленостей стосовно візового режиму. Для Польщі важливо впроваджувати нові форми співпраці в пріоритетних сферах виробництва ЄС, отримати новий статус кордону, встановлювати представницькі відносини, вирішувати торговельні питання, пов'язані з Україною через експансію, та брати участь в приватизації земельних ділянок України [4].

Визначення досліджень двосторонніх відносин, їх пріоритетів та перспектив є важливим викликом сучасності, реорганізацією парадигми в останній системі українсько-польського співробітництва [1].

Роботи українських науковців щодо досліджуваного питання можна класифікувати відповідно до наступної тематики. Динаміку, проблеми та первинні аспекти розвитку українсько-польського співробітництва розглянуто у працях Л. Алексієвець та М. Алексієвець [1], О.М. Знахаренко [2] та І.В. Дзіся [4].

Двосторонній історичний аспект проаналізований в роботах О. Бабакова [40] та К. Заремби [132]. У своїх доробках Н. Чорна [3, 6] систематично узагальнює досягнення українсько-польських взаємин з кінця ХХ – початку ХХІ століття, та визначає суть поняття «міжнародні відносини». У праці І. Ільчука [1] розглянуто співробітництво держав з геополітичного аспекту.

М.Ф. Юрій [12] виділив теоретичні підходи до дослідження поняття «міжнародні відносини». Основи законодавчого аспекту двосторонніх взаємин розглядали: А.О. Ткач [21], А. Гетманьчук [25], І. Ільчук [26].

Важливість політичного аспекту у відносинах між Україною та Польщею описують такі науковці, як І. Артьомов [8], О. Піх [14], О. Михальська [27], І. Ільчук [28], Б. Кириченко [42], О.В. Бородій [43], Ю. Якименко та М. Пашков [45], А. Єрємін [51], О. Молдован [52], А. Зуйковская [131], Я. Кречко [135].

Розвиток держав у економічній сфері досліджували Ю. Григоренко [63], М. Романюк [65], К.В. Романчук та А.О Рабошук [67], О.В. Котляревські [71], Ю. Поскробок [78], А. Герус [87], Є Чижик [109], І. Кошанська [114], Г. Студінська та В. Студінський [116], П. Погожельський [123], Ю. Гончаренко [125].

Питання безпеки опрацьовані вченими: В. Заблоцький [136], О. Данілов та П. Солох [138], Е. Казан [143].

Співробітництво держав у сфері культури аналізували А. Дищаківська [144] та В. Ковтонюк [145].

Проблеми й перспективи двостороннього розвитку країн досліджували І. Степанова [15], М. Литвин [19], І. Дубович [39], Т. Василенко [39], О. Вичка [39], В. Філіпчук [134], І. Івашко [134], М. Капітоненко [134].

Тему міграції українців в Польщу детально вивчали Є. Стадник [95], О. Другов [97], Н. Шимків [98] та А. Зимнін [124].

Питаннями розгляду відносин між Україною та Польщею займались також такі установи, як Інститут української історії НАН України, Інститут європейських досліджень НАН України, Інститут Адама Міцкевича та Польський інститут у Києві. Економіку країн аналізували: український центр економічних та політичних досліджень О. Разумкова, статистичні центри Світового банку та ООН.

Зважаючи на значний доробок авторів існує потреба в комплексному розгляді проблем та перспектив сучасних українсько-польських відносин.

1.2 Теоретичні положення міжнародних відносин

«Міжнародні відносини» виступає всеохоплюючою темою, яка дозволяє досліджувати стосунки між країнами та урядами. Вчення про міжнародні відносини є комплексними та міждисциплінарними [5].

Н. Чорна вказує на те, що у дослідженнях «міжнародні відносини» важливе значення має теоретична база та осмислення поняття. Оскільки, від його основи, залежить виявлення головних чинників логічного розвитку двосторонніх зв'язків та здійснення на цій базі спеціального всебічного аналізу наукового пізнання [6].

Існує багато визначень поняття «міжнародні відносини», але найбільш відомим є розуміння міжнародних відносин як систематичних економічних, політичних, правових, соціальних, дипломатичних, гуманітарних та військових відносин між основними суб'єктами міжнародного товариства, які включають народи, суспільство, громадські рухи та держави [7].

Через швидкі змінами у світі, загостренням глобальних проблем, актуальність міжнародних політичних проблем зростає. Вирішення міжнародних питань залежить від політики країн та організацій на міжнародній арені.

Вивчення міжнародних відносин займається галузь політології – теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини слід розглядати як макросистему в якій є різні елементи та зв'язки, що представляють національні інтереси держав,

ідеологічні директиви їх соціальних рухів та організацій що відіграють певну роль у суперечливій єдності та взаємодії.

У міжнародних відносинах, на відміну від внутрішніх відносин, немає засобів контролю за ними, існує тільки єдиний регулюючий центр, якому суб'єкти міжнародного політичного життя безумовно підкоряються.

Головним елементом міжнародних взаємин є політичні відносини, які взаємодіють з іншими відносинами і певним чином керують ними. Основним суб'єктом міжнародних відносин є держава. Держава – це єдина форма організації правління, яка має право проводити політику на міжнародній арені, укладаючи двосторонні та багатосторонні угоди про співпрацю в різних сферах, оголошувати війну та підписувати мирні договори тощо. На міжнародній арені держава представляє все суспільство, а не окрему соціальну групу чи політичну організацію [9].

Щодо учасників міжнародних відносин, то П. Циганков виділяє державні та недержавні. До недержавних він відніс національно-визвольні рухи, ірредентистські рухи, терористичні організації, сепаратистські, мафіозні угруповання, місцеві й регіональні адміністрації та окремих осіб.

І. Поп'юк-Рисінська вирізняє групи субнаціональних та транснаціональних учасників міжнародних відносин. Транснаціональні суб'єкти - це колективні утворення, якими керує єдиний центр. Це несправжні міжнародні союзи колективного характеру, а національні утворення з філіями та установами за кордоном. Сюди належать міжнародні підприємства, церкви та міжнародні фонди.

Субнаціональні учасники міжнародних відносин — це всі приватні внутрішньодержавні суб'єкти, що працюють у міжнародному середовищі без державних установ та участі урядів. На думку авторки це є особи, суспільні групи, фонди, та організації (професійні спілки, культурні організації, політичні партії) творчі спілки, прес-агенції, виробничі та туристичні підприємства [10].

Американський політолог К. Уолтц виокремлює три основні засади міжнародних відносин («структурна тріада»). По-перше, держава в основному

керується мотивами виживання. По-друге, лише країни є учасниками міжнародних відносин. По-третє, держави мають різні потенціали та можливості [11].

Кожна країна проводить зовнішню політику і переслідує власні інтереси. Категорія «національний інтерес» є основною категорією в теорії міжнародних відносин, яка визначає зовнішню політику держави. Національний інтерес включає: зростання добробуту населення держави; безпеки від зовнішньої загрози; проблеми збереження нації незалежної держави; збереження і розширення її впливу в світовій політиці; захисту її економічних і політичних позицій у відносинах з іншими державами.

Проте, не всі політологи сходяться на думці, що основна роль у міжнародних відносинах належить державі. Американський дослідник Д. Капорозо стверджує, що провідну роль у міжнародних відносинах займає не держава, а клас, соціально-економічний та політичний.

Інший американський вчений Д. Розенау вважає, що в останні десятиліття структурні зміни у світовій політиці спричинили взаємозалежність суспільств та вплинули на міжнародні відносини. Їх основним змістом є вже не країна, а конкретна особа.

Значно зросла кількість тем міжнародних відносин, посилилася діяльність у міжнародній політиці, посилилося також міжнародне життя недержавних суб'єктів, включаючи окремих осіб. Це свідчить про необхідність враховувати роль цих суб'єктів та їх вплив на міжнародній арені. Хоча кожен суб'єкт займає велику частку в міжнародних відносинах, але все таки саме держава є вирішальною [9].

Міжнародні відносини існують на масштабних рівнях (по вертикалі), та проявляються на різних групових рівнях – по горизонталі.

1. По вертикалі — масштабні рівні:

- глобальні міжнародні відносини — це відносини між найбільшими державами, їх системами. Такі відображають політичний процес усього світу.
- регіональні (субрегіональні) відносини — це відносини між країнами певної політичної сфери в різних сферах суспільства, що мають більш конкретний вираз та багатосторонній характер.

У конкретній міжнародній політичній ситуації відносини між двома країнами можуть бути дуже різними, але вони завжди мають чіткі історичні характеристики. У них різні типи відносин, які можуть включати у свої сфери інші держави, які зацікавлені в тому чи іншому вирішенні.

2. По горизонталі — групові рівні:

- групові (коаліційні, міжкоаліційні) відносини реалізуються через відносини між групами країн та міжнародними організаціями тощо.
- двосторонні відносини — найбільш поширена форма міжнародних відносин між державами і організаціями.

Характеристиками кожного рівня в системі міжнародних відносин є наявність спільних рис та відмінностей, які залежать від загальних та індивідуальних закономірностей. Тут вигідно розподілити взаємозв'язок у межах одного рівня та взаємозв'язок між різними рівнями у вертикальному та горизонтальному напрямках, щоб вони перекривали один одного.

Рисунок 1.1 – Типи міжнародних відносин [11]

Політика підсумовує всі види людської діяльності, оскільки учасники міжнародних відносин завжди використовують політичні засоби. Ця точка зору широко поширюється переважно в політичній науці, особливо у роботах Я. П'єтрася, А. Камінського та інших політологів.

Саме Я. П'єтрась, найкраще презентує політологічний підхід щодо проблеми ієрархічного ранжування типів міжнародних відносин стверджуючи, що з огляду на дуже чітку особливість досліджуваних суспільних відносин, теорія міжнародних відносин повинна конкретизувати політичну теорію. Однією з найважливіших складових міжнародних відносин, як специфічна сфера людської діяльності, на думку Я. П'єтрася, є політика. Саме політичні аспекти визначають їхній зміст та характер.

Ще одна теорія Г. Моргентау, вважається найбільш відомою з усіх конкретних теорій зовнішньої політики. Політолог стверджує, що зовнішня політика – це політика сил, де національні інтереси країни перебувають на першому місці. Військова, економічна, фінансова сили є основними засобами досягнення поставлених цілей [11].

Постійні зміни у міжнародному політичному житті зумовлені особливістю світового політичного процесу, який є результатом взаємодії всіх політичних інститутів та сил, що беруть участь у міжнародному житті. При такій взаємодії можуть існувати відмінності між країнами, а іноді вони абсолютно протилежні, ідеологічні позиції, інтереси, наміри та цілі суб'єктів міжнародного політичного життя країн.

Важливу роль відіграє той факт, що світ поділяється на зони політичного впливу держав, групи держав, блоків, які, переслідуючи свої інтереси, часто конкурують з іншими. Тому результат взаємодії суб'єктів міжнародного політичного життя може проявлятися в різних тенденціях світового політичного процесу: в тенденціях пом'якшення клімату на міжнародній арені чи загострення, конфронтації тощо. У цьому суперечливість та нерівномірність розвитку світового політичного процесу.

У просторі міжнародних відносин немає центрального ядра влади, рішення якого було б обов'язковим для всіх держав та інших суб'єктів міжнародного політичного життя. На перебіг світового політичного процесу впливають як раціональні, збалансовані з точки зору людських інтересів політичні дії та рішення держав і міжурядових об'єднань, так і стихійні, ірраціональні, непередбачувані дії. Поряд з прогресивними інституціями на міжнародній арені існують також екстремістські, реакційні сили [9].

Вивчення міжнародних відносин дає можливість не лише зрозуміти політику провідних геополітичних країн, але й окреслити перспективи середніх та малих держав у складному та мінливому світі.

Типологія понять міжнародних відносин є одним із найважливіших інструментів і прийомів їх теоретичного аналізу. Типологічний аналіз дає змогу виявити найбільш загальні та найбільш значущі характеристики, особливості, аспекти міжнародних відносин. Метою численних класифікацій сучасних тенденцій в науці міжнародних відносин є розуміння держави та досягнутий ним теоретичний рівень шляхом узагальнення існуючих концептуальних підходів та порівняння їх із зробленими раніше. Залежно від критеріїв можна навести ряд основних класифікацій сучасних теорій міжнародних відносин.

Перша класифікація – за географічним критерієм – виділяє чотири типи понять: англосаксонські, радянські, китайські та теоретичні конструкції наукових представників «третього світу».

Географічні параметри держави: її територія, населення, природні ресурси є найпростішими та зрозумілими. Співробітники Українського центру економічних та політичних досліджень О. Разумкова стверджують, що географічна близькість та геополітична взаємозалежність держав є основою партнерства. Географічні критерії відіграють важливу роль у прагненні держави стати регіональним чи світовим лідером.

Друга класифікація, заснована на ступені спільності сучасних теорій, розрізняє глобальні концепції та часткові теоретичні конструкції. До останніх

також належать теорія міжнародних суб'єктів, теорія міжнародних організацій, теорія інтеграції, а також теорія стратегії, миру та досліджень конфліктів [8].

Після Другої світової війни сформувалися дві концепції або два підходи до розуміння змісту та спрямованості міжнародних відносин, пов'язаних з третьою класифікацією. Перший отримав назву «традиціоналістський» і найповніше був втілений у працях американського політолога Г. Моргентау. Вчений визначив міжнародні відносини як «політичні відносини між народами», в основі яких лежить боротьба за владу – єдиний «національний інтерес» для всіх учасників або суб'єктів міжнародного життя. Це, на його думку, пов'язано з їх природною схильністю до насильства та спрагою влади.

Прихильники другого підходу – «модерністського» – розглядали лише певні складові міжнародного життя, такі як процес зовнішньополітичних рішень, їх оптимізація та реалізація [7].

Четверта класифікація – виходячи із важливості проблем теорії міжнародної політики – виділяє сучасні політичні теорії природи міжнародних відносин і концепцію змісту сучасної міжнародної політики. Ця типологія характерна насамперед для представників політології.

П'ята класифікація – заснована на ряді складних критеріїв – виділяє низку підходів [8].

У період між двома світовими війнами остаточно сформувався підхід до вивчення міжнародної політики, який отримав назву лібералізму. Інша назва цієї школи – ідеалізм. Основною ідеєю цього напрямку є переконання, що всі міжнародні відносини можуть регулюватися етичними, моральними та правовими нормами. Метою міжнародної політики має бути досягнення миру. Війн та конфліктів, згідно з цим підходом, можна уникнути, поширюючи цінності демократії. Важлива роль відводиться міжнародним організаціям, які сприяють взаємовигідній співпраці та обміну між країнами та виконують миротворчі функції.

Головним противником «лібералізму» є школа політичного реалізму. Підхід став домінуючим під час «холодної війни» і не втратив своєї актуальності сьогодні.

Теоретичні витoki цього підходу походять від ідей Н. Макіавеллі та Т. Гоббса, які розглядали політику як переважання сили.

Елементи як реалізму, так і ідеалізму простежуються у зовнішньополітичних доктринах деяких країн. Поєднання двох підходів спостерігається також у концепції зовнішньої політики України: обов'язковий перехід до багатополярного світу у XXI ст. поєднується з ідеями інтеграції та регульованою системою безпеки, миротворчих дій та роззброєння на глобальному та регіональному рівнях [12].

Як підсумок теоретичних досліджень можна побачити, що сучасні міжнародні відносини відіграють важливу роль для всіх держав.

Теорії міжнародних відносин – це, по суті, сукупність ідей, спрямованих на пояснення того, як працює міжнародна система. Укладання договорів між державами служило найдавнішою формою міжнародних відносин. У міру розвитку та розширення глобального суспільства міжнародні відносини будуть розвиватися разом із ним [13].

1.3 Історичні етапи встановлення українсько-польських відносин

Зміцнення зв'язків та історичний фактор призвели до зростання спільного інтересу між Україною та Польщею, і зацікавленість до історії та культури народів [14]. Співпраця країн триває майже 30 років, сповнена трансформаціями у міжнародному середовищі, та внутрішньополітичними змінами в обох державах. Формування українсько-польських відносин не завжди проходило вдало, і базується на певних історичних засадах. Історія відносин є довготривалою, і впливала на політичні стосунки двох держав по різному.

Події Першої світової війни характеризувались боротьбою за незалежність як Польщі, так і України [15]. Саме тоді відбувся розпад Австро-Угорської та Російської імперії; і почали відновлюватись та формуватись нові держави. Королівство Польщі існувало тривалий час, проте не витримало трьох поділів. А, Україна так і не змогла здобути незалежність [17].

Протягом 1918-1919 рр. у Східній Галичині відбулася війна між українцями та поляками, в результаті якої ця територія увійшла в склад Другої Польської Республіки, і українці стали найбільшою меншиною країни. Подія погано вплинула на розвиток взаємин [17]. Але, спільна боротьба проти більшовицько-російської агресії, що закінчилась укладанням Ризького мирного договору 1921 року зблизила держави. Таким чином РП виступала як ворогом, так і союзником України [15].

Історія Волинської трагедії (1943-1944 рр.) під час Другої світової війни налічує чи не найбільше розбіжностей між народами України та Польщі. Конфлікт характеризувався численними жертвами серед цивільного населення та жорстокими нападами [17].

Події минулого продовжували впливати на сприйняття народів, і їх емоційну реакцію. [15].

Н. Чорна у своїй роботі пише, що у попередній період налічувалось мало робіт стосовно українсько-польських зв'язків. Ця тема не була відомою, часто замовчувалась та фальсифікувалась. Згодом, в другій половині 1990-х рр., почали з'являтися праці, присвячені різним аспектам українсько-польських відносин.

Події, що супроводжувалися розпадом СРСР та соціалістичної картини світу, здобуттям незалежності України та одержанням політичної самостійності Польщею вплинули на еволюцію міжнародних відносин доби кінця ХХ – початку ХХІ ст. [6].

Республіка Польща була першою державою, яка визнала незалежність України у 1991 р. У 1992 році був підписаний міждержавний українсько-польський Договір про добросусідство, що означає встановлення дипломатичних відносин між країнами [16]. У 1994 році було підписано декларацію принципів взаємовідносин. Протягом 90-х років основна увага приділялася проблемам в економіці, торгівлі та історії минулих років. Проте, сторонам вдалося досягти миру, та взяти до уваги тільки перспективи у майбутньому.

Україна проводила реформи та розбудовувала країну, а РП готувалась до інтеграції в НАТО та Європейський Союз. Оскільки і Варшава, і Київ зосереджувались на неісторичних проблемах, тема минулого не піднімалась [15].

Польща також брала участь в подіях «Помаранчевої революції» в Україні в 2004 році. Президенти обох країн на той час перебували в хороших стосунках. Революція посприяла приходу до влади «прозахідних» (які виступали за тісну дружбу з Польщею) політичних сил. На той час РП виступала так званим адвокатом інтересів України в ЄС.

Підтримку Польщі Україна отримала і в ході дій проти тогочасного проросійського президента України В. Януковича. Варшава лобіювала Угоду про вступ України в ЄС. Проте, місія Кокса-Квасневського, яка була розпочата в 2012 році для вирішення складних наслідків «вибіркового правосуддя», після ув'язнення Ю. Тимошенко негативно позначилася на відносинах між Україною та Європейським Союзом. Після подій Євромайдану українсько-польські відносини покращились. Однак погіршило ситуацію окупація Криму Росією [15].

Міцність зв'язків між Польщею та Україною впливає із консенсусу щодо викликів безпеці у Східній Європі. Хоча Польща і є членом НАТО та ЄС, держава завжди засуджувала російську агресію, і сприймала це як серйозну загрозу не тільки Україні. Почасти така позиція пов'язана зі спільним історичним надбанням країн.

Питання безпеки практично завжди виступають на першому місці порядку денного. У 2014 році держави зрозуміли цінність співпраці. Польща по різному просуває національні інтереси України, та її участь у ЄС та НАТО. Країна є одним з основних українських постачальників військової допомоги, і бере участь у спільних тренуваннях [15]. У 2015-2020 рр. Україна та Польща продовжують бути партнерами, та спільно мислити як запобігти агресії Росії.

Хоча держави ще не зовсім забули про події минулого, акцент відносин перейшов до реалізації економічних та інфраструктурних проектів [17].

Польща є другим найбільшим торговельним партнером України, а Україна займає чотирнадцяте місце серед найбільших торговельних партнерів Польщі. Можливості розвитку двосторонньої економічної торгівлі все ще є перспективним і може стати основою покращення взаємозв'язків [17].

Досліджуючи українсько-польські взаємовідносини в процесі створення сучасної системи міжнародних відносин та впровадження європейської системи, події минулого дали можливість зрозуміти зв'язок між історичною наукою та соціальним розвитком, внутрішніми та зовнішніми національними та політичними принципами, новими історичними перспективами та основними етапами міжнародних відносин.

Н.Чорна вважає, що міжнародні відносини – це особлива форма різноманітних взаємин між державами та іншими суб'єктами міжнародного права, їх головна мета – досягнення єдності людської цивілізації. Корисним методом для розгляду зв'язків між Україною та Польщею є вивчення досліджень іншими гуманітарними науками історичні витоки українсько-польських контактів. Таким чином, тільки при сумісності загального бачення з міждисциплінарним підходом можна отримати результат. Для того, щоб систематизувати праці науковців кінця 1980-х і до 2010 р., авторка почала аналізувати та узагальнювати розвиток інновацій [6].

Отже, Україну та Польщу не зв'язує тільки спільний кордон, а ще й спільна історія. Українці та поляки мали однакових ворогів і розвивались з, майже, однаковою швидкістю. Але спосіб розвитку цих відносин різний.

Одні з перших польських авторів, які почали описувати події в історії України були: В. Серчик, Р. Тожецький, В. Менджецький, Є. Коко тощо. Згодом появились праці таких дослідників, як Г. Мотика, Т. Стрик, Р. Внук, В. Гіля та Н. Гіля, І. Галагід тощо.

Слід віддати належне польському вченому Г. Мотиці, який був першим, хто розпочав комплексну оцінку відносин між Україною та Польщею під час війни.

Історик наголошував на численні пацифістські дії польської поліції в українських селах, взявши до уваги спогади польських свідків.

В. Менджецький у своїй статті «Національна політика II Речі Посполитої й антипольська діяльність УПА у 1943–1944 роках» вказує на те, що саме польська національна політика викликала загострення польсько-українського конфлікту під

час двох світових війн, особливо за останні кілька років до початку Другої світової війни. Серед недоліків цієї політики: паціфікація, політизація, окатоличення тощо.

Одне з найбільш суперечливих питань у спільному минулому є Волинська трагедія. Що стосується причин конфлікту, то донедавна більшість польських істориків вважали, що Волинська трагедія стала результатом антипольської агітації ОУН. Інші вчені вказували, що причиною трагедії є боротьба за землю між українськими фермерами та польськими колоністами. Українські вчені (М. Кучерепа, Б. Гудь, І. Ільюшин) звинувачували у трагедії дискримінаційну політику Речі Посполитої щодо українського населення: напади на православну церкву; впевненість у тому, що західні землі належать саме їм.

У своїй роботі польський історик Р. Тожецький визначив спільну тверду позицію обох країн як причину конфлікту між Україною та Польщею – це захист власних національних прав.

Сьогодні праці польських та українських істориків стають дедалі схожими. Обидві сторони розділяють думку що такі жахливі події, які були пережиті в минулих роках, не повинні більше ніколи повторитись [18].

Історія – це потужна зброя. Незважаючи на відмінності та суперечки, пошук спільної мови є вирішальним. В незалежності від історії, Україна та Польща продовжують співпрацювати. Спільне вивчення науковцями обох країн складних відносин між Україною та Польщею допоможе побудувати спільне європейське майбутнє [17].

В загальному, драматична історія країн не повинна роз'єднувати, а навпаки – спонукати на спільну співпрацю. Негативні явища у відносинах між Польщею та Україною в основному є результатом взаємного недооцінювання. До і під час Другої світової війни РП не бачила потенціалу українців і вважала, що інтереси України незначні. Аналогічною помилкою української влади було несприйняття Польщі як союзника. Тільки після розпаду тоталітарного режиму ситуація між державами почала налагоджуватись [19].

Україна є пріоритетною країною, якій Польща допомагає у розвитку. Протягом 2014-2019 рр. влада РП, використовуючи свої різнобічні зв'язки надала

Україні гуманітарну допомогу, а в 2016-2020 рр. в рамках Програми співпраці на цілі розвитку РП реалізувала 36 проектів.

У сфері культури, науки та освіти також можна побачити прогрес. Особливе місце займає міжрегіональний розвиток. Громади України та Польщі контактують, підтримуючи тісний діалог та обмінюючись досвідом.

Більше десятка важливих двосторонніх інституційних механізмів та міжнародних організацій діють між Україною та РП [16].

МТППУ – це асоціація для українсько-польських компаній, польських громадян, які виступають менеджерами у фірмах, працюють з українським, польським капіталом та українськими міжнародними корпораціями. Платформа є осередком діловодства та взаємодопомоги розвитку підприємств. Офіс товариства, що знаходиться в Києві, є часто відвідуваним польськими колегами. Основна ціль центру є збільшення товарообігу, представлення інтересів країни, покращення економічного становища, зміцнення культурних контактів між Польщею та Україною [20].

Діяльність міжнародних міжурядових та неурядових організацій та визначення їх правового статусу привертають все більшу увагу науковців. Зокрема, такі автори займаються дослідженнями з цього питання, як Б. Кістяківський, Т. Нешатаєва, Л. Чернявська, С. Подшибякін, Т. Алексєєва та ін.

Однак вчені все ще ігнорують питання, пов'язані зі співпрацею міжнародних організацій та місцевих органів влади.

Фундація українсько-польської співпраці (ПАУСІ), яка була створена у квітні 2005 року, зробила важливий внесок у розвиток громадянського суспільства в Україні. Місія фонду полягає у проведенні великого транскордонного обміну вмінням та досвідом у ключових сферах, які впливають на розвиток людського капіталу та формування громадянського суспільства. У червні 2014 року відбувся проект «Бюджети за завданнями у Вінниці та Черкасах – підтримка належного врядування й фінансової прозорості органів місцевого самоврядування в Україні», реалізований ПАУСІ за фінансової підтримки Європейського Союзу та Центральноєвропейської ініціативи.

Від польських колег українці дізналися про те, як формувати бюджет, як забезпечити ефективне використання місцевих коштів у польських містах та як покращити прозорість та ефективність місцевих бюджетів України [21].

Україна та Польща не завжди співпрацювали тільки вдвох, а ще й могли притягнути до співпраці й інші держави.

Міжнародно-громадська організація «Україна – Польща – Німеччина» є установою, яка добровільно об'єднує українських громадян та громадян інших країн, осіб без громадянства для виконання завдань, передбачених її Статутом. Дії асоціації поширюються на території Німеччини, Польщі, України та інших країн, де можуть бути створені філії представництва. Основним прагненням товариства є зміцнення зв'язків держав-учасниць та захист економічних, культурних, соціальних інтересів членів [22].

Співпраця у політичній, економічній, культурній та соціальній сферах між Литвою, Польщею та Україною утворює Люблінський трикутник. Основні прагнення тристоронньої платформи є інтеграція України в ЄС та ефективне реагування на виклики та загрози спільній безпеці, з акцентом на боротьбу з гібридними загрозами з боку Росії [23, 24].

Отже, період розвитку українсько-польських відносин можна умовно поділити на три етапи:

1992-1993 рр. – встановлення контактів, укладання перших двосторонніх договорів, та дослідження можливостей для співробітництва;

1993-1999 рр. – початки стратегічного партнерства;

З 1999 до сьогодні – розвиток партнерства між Україною й РП, та захист національних інтересів двох країн. Важливим елементом виступає те, що Польща є союзником України. Як держава-член ЄС і НАТО, країна поетапно підтримує євроінтеграційне та євроатлантичне бажання України [16].

Лише використовуючи відповідні теоретичні та методологічні засоби, можна комплексно вивчити історичний процес українсько-польських відносин, з'ясувати його сутність, якісні характеристики та тенденції розвитку в різних об'єктивних реаліях [6].

Ідея українсько-польської співпраці має глибоке коріння. В обох державах навіть у найбільш несприятливих історичних ситуаціях завжди існували діячі, що прагнули до мирного співіснування обох народів і взаємовигідної співпраці між ними [25].

1.4 Законодавча основа українсько-польських взаємин

Міжнародні договори у світі складають основу сучасних міжнародних відносин. Договірні-правова база займає одне з головних місць для кожної держави.

Серед вчених, які сприяли дослідженню українсько-польської законодавчої основи, виділяють роботи О. Знахоренко, А. Киридон, М. Янківа, Л. Чекаленко, С. Віднянського, Г. Максака, та інших [26].

У комплексі українсько-польського партнерства ключовою є політична складова. Ступінь політичних відносин двох держав залежить від дипломатичного, міжурядового, міжпарламентського рівня, контактів між президентами та зв'язку громадських об'єднань.

Інтенсивний розвиток політичних зв'язків між Україною та Польщею почались з 1991 р. тоді, як 2 грудня Варшава офіційно визнала незалежність України, і 4 січня 1992 р. країни встановили дипломатичні відносини. Офіційні візити представників держав та укладання договорів й угод, що закріплювали партнерство між країнами були наступними кроками у відносинах.

Детальне вивчення українсько-польських політичних взаємин протягом останнього часу вказує на результативність, насиченість та покращення динаміки стосунків, незважаючи на деякі суперечності. Доказом цього є інтенсивні зв'язки вищих органів влади обох держав.

Успішно розвивається співробітництво між зовнішньополітичними відомствами. Існує багато інституційних механізмів двосторонньої співпраці між двома країнами [27, 28].

Важливою частиною українсько-польської правової бази є двосторонні угоди між українським адміністративно-територіальним устроєм та Республікою Польща, яких існує понад 500 [29].

Важливим джерелом є колекція документів та матеріалів, публікацій, що представляють позиції українських та польських офіційних осіб, які безпосередньо брали участь у дослідницьких заходах з різних аспектів двосторонніх відносин. Цей набір ресурсів включає безліч інтерв'ю, мемуарів, публікацій, виступів глав держав та прем'єр-міністрів, громадських діячів, політиків та дипломатів обох держав.

Формування правової бази України та Польщі, що розпочалося наприкінці 90-х років, є необхідним для ефективного співробітництва у різних галузях [28].

Нормативно-правова база між Україною та Республікою Польща включає 144 існуючі міжнародні угоди, які регулюють більшість напрямків українсько-польської співпраці та забезпечують взаємовигідний розвиток двостороннього співробітництва на рівні спільних стратегічних цілей.

Основним документом про кооперацію між Україною та Польщею є «Угода про добросусідство, дружні відносини та співпрацю», укладена між Україною та Республікою Польща 18 травня 1992 року [29].

«Угода, про партнерство та співробітництво» (РСА) прийнята від 14 червня 1994 р. (чинна з 01.03.1998 р.) стала правовою основою в сфері регулювання двосторонніх відносин між Україною та країнами ЄС.

Таким чином, правова основа двосторонніх економічних відносин між Україною та Польщею передбачає такі документи: Угоду між урядами України та Республіки Польща про взаємне заохочення та захист інвестицій (документ від 1993 р.); Конвенцію про уникнення подвійного оподаткування доходів і майна та попередження податкових ухилень (1993 р.), Угоду про економічне співробітництво (2005 р.) [31].

Протягом 2015 та 2017 рр. було підписано багато угод про відкриття своп-лінії для валютної пари злотий/гривня; співробітництво між Національним антикорупційним бюро України та Центральним антикорупційним бюро

Республіки Польща; утримання прикордонних дорожніх мостових об'єктів на українсько-польському державному кордоні; взаємні поставки озброєння, військової техніки та надання послуг у військово-технічній галузі; співробітництво у сфері оборони; [29].

Революція Гідності стала особливим знаком українсько-польських відносин. З огляду на принципові зміни через ситуацію в Україні з кінця 2013 року, контакти між державами на політичному полі активно продовжувались, сприяючи європейській інтеграції та євроатлантичному співробітництву [30].

І. Ільчук вказує на те, що відносини між Україною та РП зміцнилися після вступу Польщі до НАТО та Європейського Союзу, а також після Помаранчевої революції та Революції гідності, анексії Криму Росією та вторгнення на Донбас [36].

Українські підприємства успішно розвивають військово-технічне співробітництво з Польщею, підписано повноцінні договори про співпрацю в цій галузі, включаючи Генеральну угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про співробітництво у сфері оборони від 2 грудня 2016 р. [32].

22 червня 2018 р. у Варшаві була укладена угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про утримання прикордонних дорожніх мостових об'єктів на українсько-польському державному кордоні. 26 вересня у Женеві відбувся Меморандум між Міністерством економічного розвитку і торгівлі України та Патентним відомством Республіки Польща, де говорилося про взаєморозуміння у сфері промислової власності. 3 грудня у Варшаві був підписаний протокол про внесення змін до Договору між Урядом України та Урядом Республіки Польща про надання кредиту на умовах пов'язаної допомоги від 9 вересня 2015 року. 18 березня 2019 р. була укладена угода між Міністерством аграрної політики та продовольства України та Міністерством сільського господарства і розвитку села РП щодо виконання програми боротьби зі сказом на території України.

8 квітня 2020 року в Києві була підписана угода між Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України та Міністерством

сільського господарства та розвитку села Республіки Польща щодо виконання програми боротьби зі сказом на території України у 2019-2021 рр. [29].

Розвиток польсько-українських взаємин, включаючи регулярні зустрічі Польща-Україна, що проводяться на рівні президентів, допомогли сформуванню позитивного іміджу у країнах. Заходи щодо підтримки української держави на міжнародній арені беруться до уваги [33].

12 жовтня 2020 р. президенти А. Дуда та В. Зеленський зустрілися в Києві. В рамках візиту лідери двох країн підписали заяву про спільну співпрацю в торгівельній, інфраструктурній та транспортній сферах. Окрім того, президенти двох держав у своїх заявах засудили зловживання українськими культурними та меморіальними об'єктами та польськими культурними об'єктами та пам'ятними місцями, і закликали відповідні органи влади забезпечити належну охорону [34].

Міжрегіональна співпраця є важливою частиною партнерства між Україною та Республікою Польща, ефективним засобом європейської інтеграції України та практичним механізмом імплементації європейських стандартів на місцевому та регіональному рівнях.

З метою вирішення ключових питань українсько-польського регіонального співробітництва на міжурядовому рівні було створено інституційний механізм – Українсько-польську Міжурядову Координаційну Раду з питань міжрегіонального співробітництва (МКРМС).

Основним документом міжрегіональної співпраці між Україною та Польщею є Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про міжрегіональне співробітництво, підписана 24 травня 1993 року. Міжнародна угода заклала правову основу для співпраці між органами місцевого самоврядування в Україні та Республіці Польща, особливо у сфері економіки, культури, освіти та туризму.

З української сторони процес укладення двосторонніх угод про партнерство на рівні міста, районів та селищ, а також з польської сторони на рівні міста, повітів та гмін демонструє стійку тенденцію до зростання. На сьогодні Україна та Польща підписали близько 450 угод про міжрегіональне співробітництво [35].

Проаналізувавши українсько-польські дипломатичні та політичні відносини у першій половині 90-х років, можна зробити висновок, що його статус, інтенсивність та динаміка значною мірою залежать від змін у Європі та зовнішньополітичних пріоритетів Києва та Варшави. Польща – одна з перших держав Східної Європи, яка активно розробляє правову базу для двосторонніх відносин з Україною.

Слід зазначити, що за останні роки законодавча база двосторонніх відносин значно поповнилась. Політичні, економічні та гуманітарні відносини між Україною та Польщею поглибились [26]. Для розвитку партнерства важливе подальше розширення існуючої договірної бази. Вдосконалення двосторонніх документів у сферах енергетичного та торговельно-економічного співробітництва, транскордонного, екологічного, культурного та військово-технологічного [29].

1.5 Проблеми та перспективи співробітництва країн

Двосторонні українсько-польські відносини все ще є нестійкими, головним чином через зміни внутрішньополітичного розвитку обох країн протягом майже тридцяти років.

Українсько-польське співробітництво налічує певні плюси та мінуси [37].

В економічній галузі відносини між державами все ще недостатньо розвинені, хоча торгівельна активність останнім часом значно зросла. Важливим торговим партнером для України та перспективним ринком збуту українських харчових та промислових товарів є Польща. В свою чергу РП також зацікавлена у розвитку економічної співпраці з Україною як одним із найперспективніших ринків, доступ до якого набагато простіший та доступніший, ніж у країнах Європи.

Основними напрямками співпраці в економічному секторі є: фармацевтична промисловість, сільське господарство та переробка сільськогосподарської продукції, енерго- та теплопостачання, модернізація транспорту, охорона навколишнього середовища. Однак існуючі відносини не відповідають потенціалу

обох країн, і двостороння торгівля досягне свого повного потенціалу лише в тому випадку, якщо кожна із держав, особливо Україна, проведе реформи, які дозволять їй скористатися своїми економічними можливостями.

Сьогодні Україна та Польща мають деякі проблеми в економічних стосунках, але цей напрям слід трактувати як стратегічно значущий та перспективний.

Головними перешкодами є структурна несумісність двох економік, велика частка сировини в торгівлі, мала частка у високотехнологічній співпраці, недостатній рівень взаємних інвестицій, недостатня співпраця між двома країнами та стимуляція співпраці між діловими спільнотами двох держав. Економічні відносини утруднені відсутністю правових підстав для довгострокових іноземних інвестицій в Україну та нелегальної міграції. Хабарництво та відсутність інфраструктури є додатковими перешкодами для розвитку. З цієї причини досі не було здійснено жодного суттєвого спільного економічного проекту.

Регіональне та транскордонне співробітництво, співпраця всередині регіонів також потрібно переглянути та вдосконалити. Основними проблемами тут є відсутність фінансів, нерозвиненість місцевого самоврядування та недостатня реалізація принципу субсидіарності в Україні, а також відсутність інформаційної політики у цій галузі. У зв'язку з цим варто вивчити досвід регіонів, створених на західних кордонах Польщі, співпраця з якими розвивається досить активно. Проте, слабо розвинена партійна система, яка не сприяла розвиткові жвавих контактів між політичними партіями держав, а ті нечисленні контакти, які мали місце, не набули належного розголосу. Часто на заваді подальшої інтенсифікації двосторонніх відносин стоїть і внутрішньополітична ситуація в обох країнах [2].

Соціально-економічні зміни, що відбулися в Польщі в останні роки, призвели до розвитку нових секторів ринкової економіки. Одним з яких є туризм – галузь, яка може мати великі можливості як в Україні, так і в Польщі. Однак для його розвитку в українсько-польських прикордонних районах вирішальне значення мають, з одного боку, рекреаційні та природні ресурси, а також історико-культурна спадщина, а з іншого – доступність та якість туристичної інфраструктури [38, 39].

Натомість, співпраця у військовій галузі є досить активною. Налічується багато прикладів взаємовигідної співпраці, таких як створення польсько-українського батальйону та спільна розробка озброєнь. Хоча в цій галузі ще потрібно здійснити кілька доробок, щоб досягти бажаного рівня [2].

Найбільша напруга як у міждержавних, так і в людських відносинах все ще спричинена історичними проблемами.

Тема Волинської трагедії залишається найболючішою в українсько-польському діалозі. Вбивство 100 000 поляків на Волині у 1943-1944 рр. було визнано Сеймом як геноцид польського народу, скоєним українськими націоналістами. Хоча Конституційний суд Польщі на початку 2019 року визнав «українські» поправки до закону «Про ІНП» неконституційними, Сейм ще не вніс зміни до тексту закону відповідно до рішення суду. Однак, за рекомендаціями дослідників та представників громадянського суспільства, польська влада почала більше приділяти увагу тим, хто допоміг полякам уникнути смерті під час Другої світової війни, серед числа рятівників виступають й українці.

Історія Польщі в міжвоєнний період менш суперечлива, але також емоційна. Хоча польська сторона загалом визнавала політику національних меншин недосконалою на той час, країна не вважала, що приєднання Східної Галичини до Польщі в 1920 р. було анексією. Те ж стосується і визначення польської політики у міжвоєнний період щодо українських земель як колоніальної.

Польські експерти та органи охорони пам'яток переймаються архітектурною спадщини XV-XVIII століття, що знаходиться на українській території. Сакральна архітектура пов'язана з історією магнатських родів, що складала політичну еліту Речі Посполитої. Спорудження постраждало від світових воєн та дій комуністичної влади, й після 1991 року не отримала належної уваги ні з боку центральної, ні місцевої української влади. Окрім відсутності фінансування, немає жодної організації, яка би займалася лише збереженням та реставрацією пам'яток.

Через постійну присутність Волинської трагедії та «війни пам'ятників» у медіа-просторі, масова аудиторія помилково вважає, що історії польсько-

українських відносин до ХХ століття не існувало, а сучасні взаємини сповнені конфліктів та протиріч.

Більшість населення РП не знає і не уявляє що таке сучасна Україна. З третини поляків що мають закордонний паспорт, менше 3% відвідали Україну в 2019 році. У ЗМІ переважають історії, пов'язані або з історичними конфліктами, або з трудовою міграцією через безробіття. Туристичний потенціал регіонів за межами Західної України не розкривається [40].

Питання національної ідентичності та суперечності з історичним минулим можуть не зникнути з двостороннього порядку денного в найближчі роки. Посилення взаємовигідної співпраці у різних сферах, реалізація спільних регіональних проектів з акцентом на багатосторонні регіональні формати допомогли б мінімізувати ризик негативних тенденцій у східноєвропейському регіоні [37].

Висновки до розділу

Отже, у першому розділі «Теоретичні засади дослідження розвитку міжнародного співробітництва між Україною та Республікою Польща», обґрунтовано концептуальні основи дослідження даної теми; наведено огляд джерел, використаних при написанні магістерської роботи, включаючи фахову літературу з проблем українсько-польського співробітництва; визначено теоретичні положення поняття «міжнародні відносини», їх характеристика, типи та учасники; виділено історичні засади встановлення двосторонніх взаємин; вказано інституційні механізми та міжнародні організації що діють між державами; описано спільну законодавчу основу країн; розкрито проблеми та перспективи співпраці між Україною та Польщею.

2. АНАЛІЗ СТАНУ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ

2.1 Аналіз напрямів українсько-польського співробітництва

Проаналізуємо основні напрями співробітництва українсько-польських двосторонніх відносин за використанням методу аналізу контент-моніторинг. Для цього обрані сайти: Міністерство закордонних справ України (<https://mfa.gov.ua/>), Посольство України в Республіці Польща (<https://poland.mfa.gov.ua/>), Ambasada Ukrainy w Rzeczypospolitej Polskiej (<https://poland.mfa.gov.ua/pl>), Ministerstwo Spraw Zagranicznych (<https://www.gov.pl/web/dyplomacja>), Посольство Польщі в Україні (<https://www.gov.pl/web/ukraina-uk>), Polska na Ukrainie (<https://www.gov.pl/web/ukraina>) та часовий проміжок з 1.1.2010 по 31.12.2020 з інтервалом у 2 роки. Першим етапом аналізу є підбір слів-маркерів для пошуку для кожної тематики (категорії) (політично-дипломатична, економічна, соціальна, безпекова, культурна сфери). Створені словники представлено у таблиці А.1.

Другим етапом відповідно до мови сайту здійснено розширений пошук у Google за обраними словами-маркерами попереднього етапу. Наприклад, у полі для пошуку обов'язково вводилось слова-маркер «Польща» або «Ukraina» відповідно до сайту, потім, слово-маркер, що стосувалось певної сфери, та адреса сайту: Польща ЄС site: <https://mfa.gov.ua/>. Аналогічним чином виконано пошук за всіма словами-маркерами та адресами сайтів, обраними для дослідження. До кожного періоду часу знайдено загальну кількість результатів. Результати аналізу в одиницях та паралельно у відсотках представлені у таблиці А.2-А.7.

Проаналізуємо одержані результати за кожною сферою, представивши середні значення результатів протягом певного діапазону часу.

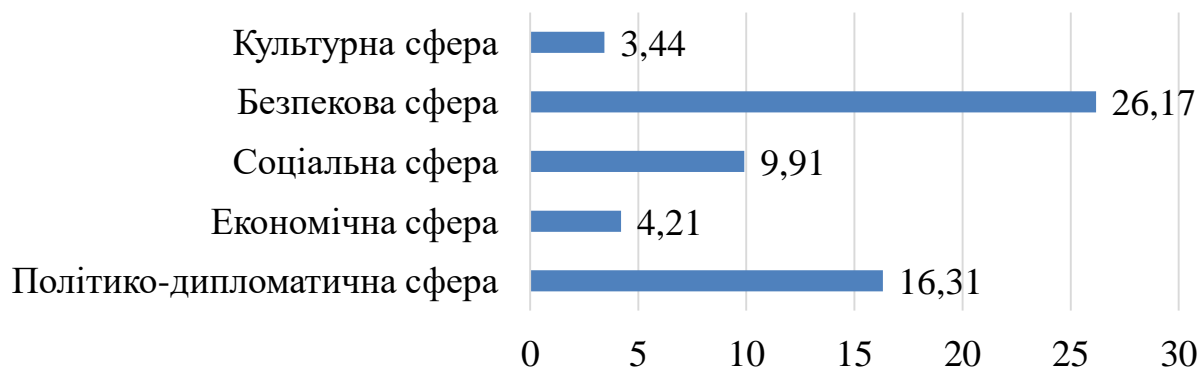

Рисунок 2.1 – Категорії веб-сайту Міністерства закордонних справ України, %

Отже, контент-моніторинг показав, що за адресою Міністерства закордонних справ України (<https://mfa.gov.ua/>) (таблиця А.2, рисунок 2.1) найбільше інформаційних ресурсів є стосовно безпекової сфери, де головним виступає підтримка України Польщею у вступі в НАТО; та агресивні дії Росії. Пік припадає на 2014-2016 рр., це пов'язано з початком війни, тобто наступом російських військ на територію України. Важливою є політико-дипломатична сфера, це, зокрема, тема про ЄС. Не менш вагомою є сфера економіки. Починаючи з 2012 спостерігаємо значну кількість інформації стосовно торгівельно-економічної співпраці (експорт, імпорт), це посприяло закінченню кризи в 2011 р. Щодо соціальної сфери, то переважає інформація про населення та рівень життя. Рівень показників найбільший у 2018-2020 рр. Не менш важливою є тема міграції так, як у 2019 році виїхали з країни 4,964 млн. чол. Традиції, спадщина та події минулого є ключовими у сфері культури. Найбільша кількість Інтернет ресурсів припадає на 2017 р.

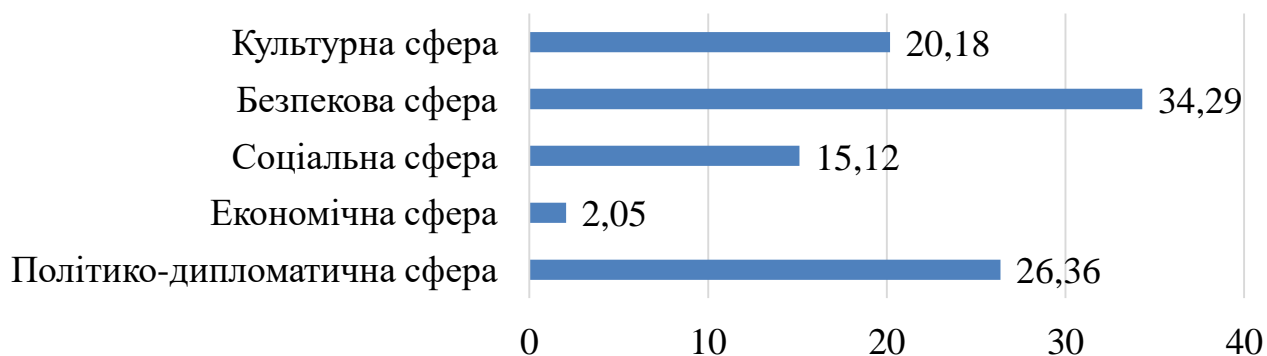

Рисунок 2.2 – Категорії веб-сайту посольства України в Республіці Польща, %

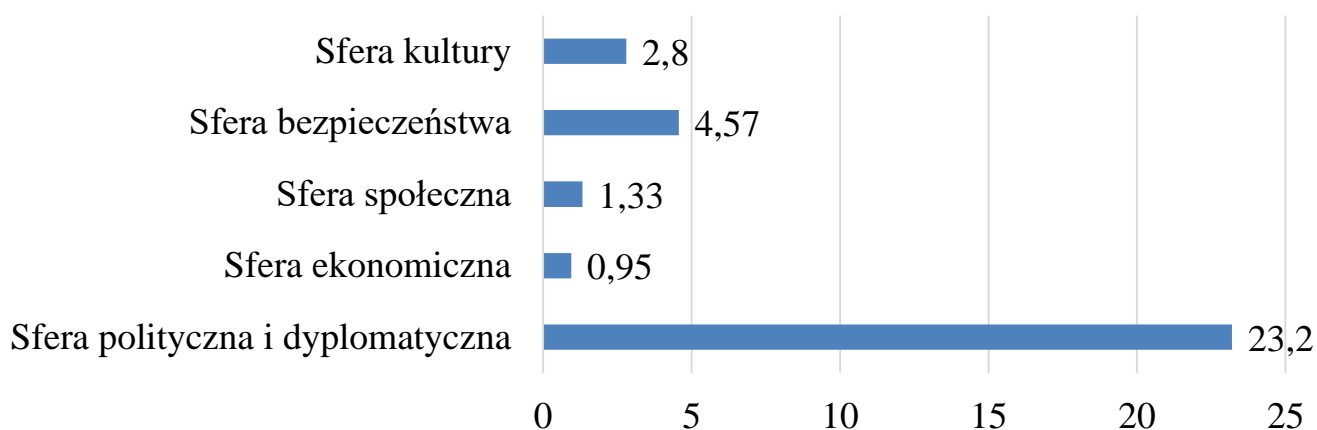

Рисунок 2.3 – Категорії веб-сайту Ambasada Ukrainy w Rzeczypospolitej Polskiej, %

Контент-моніторинг Посольства України в Республіці Польща (<https://poland.mfa.gov.ua/>, <https://poland.mfa.gov.ua/pl>) (таблиця А.3-А.4, рисунок 2.2-2.3) показав, що як і на сайті МЗС України, значна кількість інформації є стосовно безпекової та політико-дипломатичної сфери. Знову ключовим виступає НАТО, безпека країн та тема посольств. Пік зацікавленості у безпековій, культурній, соціальній, економічній сфері припадає на 2014-2015 рр., політичній – 2010-2013 рр. Є багато матеріалу про візити у країни стосовно культурної взаємодії, наприклад спадщина ЮНЕСКО України презентується у м. Варшава.

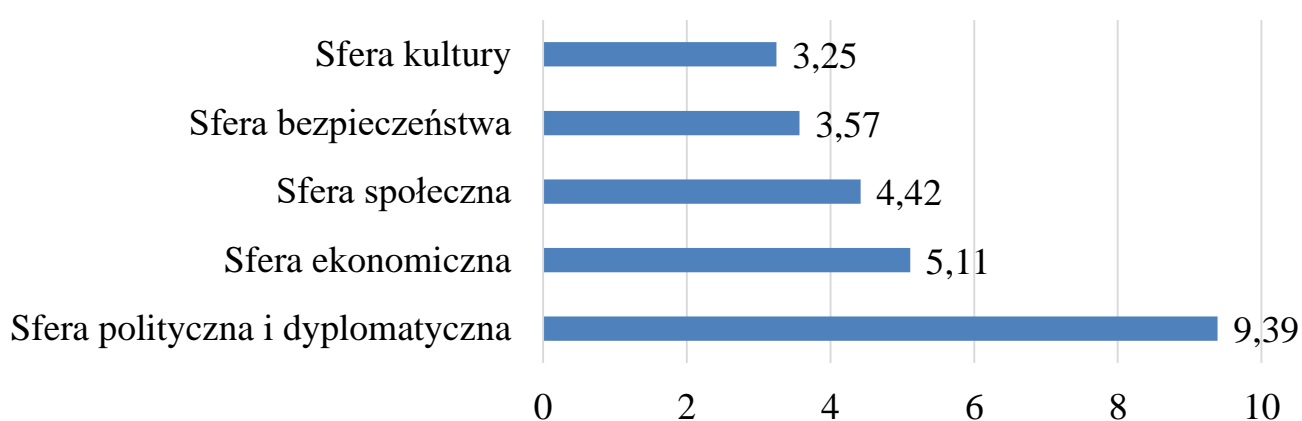

Рисунок 2.4 – Категорії веб-сайту Ministerstwa Spraw Zagranicznych, %

З моніторингу інформаційних ресурсів сайту Ministerstwo Spraw Zagranicznych (<https://www.gov.pl/web/dyplomacja>) (таблиця А.5, рисунок 2.4)

можна спостерігати значну кількість інформації на тему Європейського союзу та зайнятість населення, тобто підтримка України Польщею при вступі в ЄС та робоча ситуація в країні що пов'язана з імміграцією. Головні теми зі сфери безпеки є пандемія, економічної – експорт та імпорт, культурної – поширення традицій. Пандемія значно вплинула на політичну сферу. Можна побачити спад товарообміну після 2018 р.

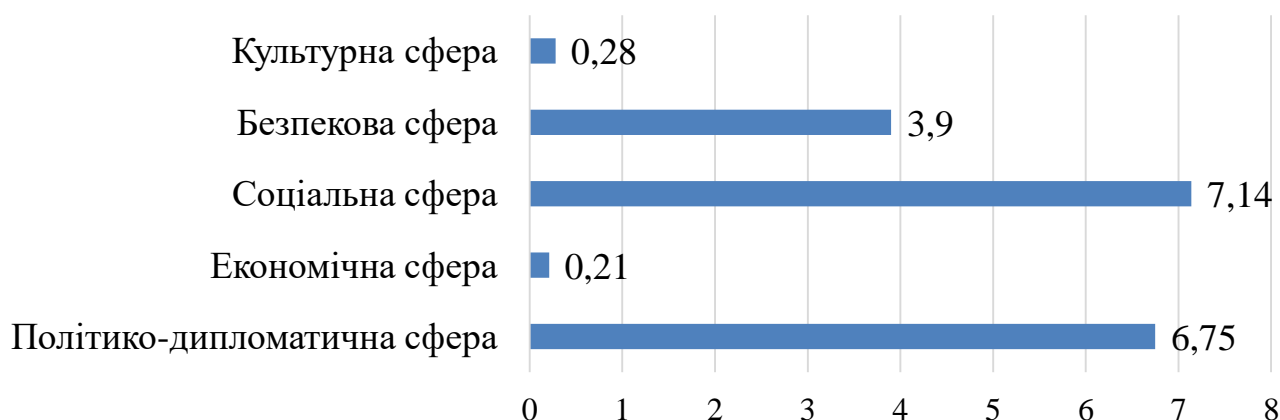

Рисунок 2.5 – Категорії веб-сайту Посольства Польщі в Україні, %

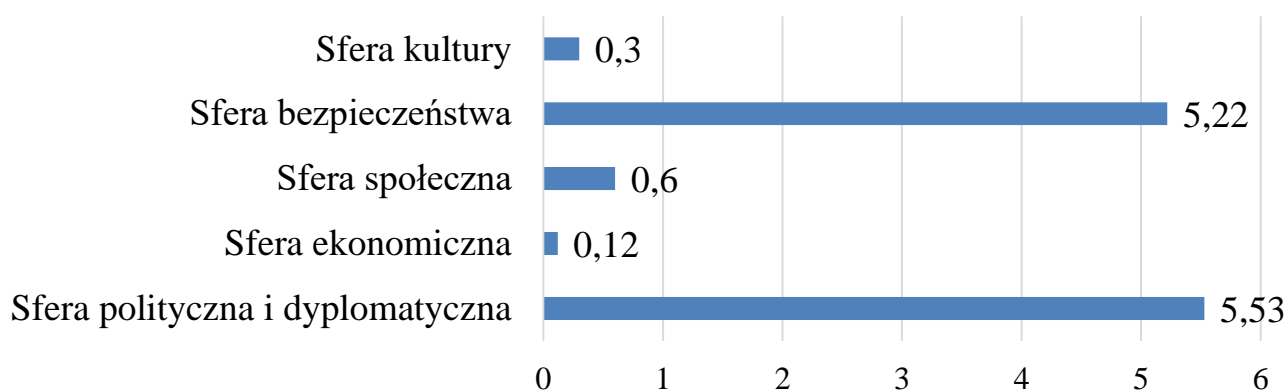

Рисунок 2.6 – Категорії веб-сайту Polska na Ukrainie, %

Під час аналізу інформаційних потоків Посольства Республіки Польща в Україні (<https://www.gov.pl/web/ukraina-uk>, <https://www.gov.pl/web/ukraina>) (таблиця А6-А.7, рисунок 2.5-2.6) відстежується значна відсутність інформаційних джерел під час 2010-2017 рр. Є лише незначна інформація протягом 2012-2013 рр., що стосується теми посольства, сфери населення та безпеки. Проте, протягом 2018-

2020 рр. кількість тем зростає. Найбільшу різницю можна побачити у темі ЄС, та у безпековій, соціальної сфері. Щодо питань безпеки, то найбільшу кількість займає інформація про безпечний в'їзд в країну під час пандемії 2019-2020 рр.

Щоб визначити чи існує можливість співробітництва між досліджуваними країнами, проаналізуємо типи зовнішньої політики Польщі та України за класифікацією Дж. Беллєрса. Для цього визначимо національні інтереси за категоріями обох країн, які прописані у польських документах: Monitor Polski dziennik urzędowy rzechypospolitej polskiej [158], Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju [159] та українських – Указ «Про Стратегію національної безпеки України» [160], Стратегія сталого розвитку України до 2030 року [161].

На основі розгляду законодавчої бази створені таблиця Б.1-Б.2.

Кожна категорія національних інтересів країн оцінена за десятибальною шкалою. Результати представлені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Оцінки цілей та методів зовнішньої політики

Сфери	Польща		Україна	
	Нормативні/ Анархістські	Інтегративні/ Дезінтегративні	Нормативні/ Анархістські	Інтегративні/ Дезінтегративні
Політично- дипломатична	10	-8	10	-8
Економічна	9	-9	8	-8
Соціальна	9	-7	8	-6
Безпекова	9	-9	10	-10
Культурна	9	-9	8	-9
Середнє значення	9,2	-8,4	8,8	-8,2

Відповідно до одержаних результатів з таблиці 2.1 визначено типи зовнішньої політики і площину, у якій вони знаходяться за класифікацією Дж. Беллєрса (рисунок 2.7).

Рисунок 2.7 – Тип зовнішньої політики України та Польщі

Таблиця 2.1 та рисунок 2.7 дають змогу зробити висновок, що Польща та Україна дуже близькі за цілями та методами. Дві країни притримуються нормативних цілей та інтегрованих методів. Тип зовнішньої політики держав відноситься до пацифістської. Це свідчить про те, що країни мають схожі національні інтереси відповідно до політико-дипломатичної, економічної, соціальної, безпекової та культурної сфери. Саме тому держави плідно співпрацюють та можуть успішно розвивати взаємини і на далі. Доказом вдалої кооперації є безліч укладених угод та підписаних договорів.

2.2 Політичні відносини між Україною та Польщею

Українсько-польські відносини за останні тридцять років набули рис справжнього партнерства. Польща справедливо вважається головним лобістом України в Європі, і Україна розглядає польський досвід як приклад реформ та європейської інтеграції. Революція гідності, відновлення євроінтеграційного курсу України та російська агресія, лише підтвердили правильність побоювань обох країн

щодо загрози, яку несе російський імперіалізм, і повинні дати новий поштовх розвитку двосторонніх відносин [41].

Українсько-польські відносини можна назвати стратегічними, враховуючи тісну співпрацю на політичному, економічному, громадському, науковому рівні, спільні інтереси та механізми їх реалізації.

У 1996 році в планах обох держав був вступ до ЄС та НАТО. Це відкрило новий погляд на суть українсько-польського партнерства. В контексті поглиблення процесу євроатлантичної інтеграції цілі обох країн почали збігатися [42].

Одним з головних пріоритетів Польщі було укладення митного союзу, який передбачає скасування тарифів та імпорتنих квот на всі товари країн-учасниць. Створення ефективної ринкової економіки стосовно аспектів, що забезпечують взаємний інтерес в певних галузях, досягнення вільного руху капіталу та робочої сили в межах ЄС, створення єдиного валютного союзу, доступ до єдиної системи оборони та безпеки [43].

Перевагами вступу України до Європейського Союзу полягають у стабільності політичної системи та адаптації національного законодавства до законодавства ЄС, проведенні реформ у некомпетентній національній судовій системі; забезпеченні розвитку малого та середнього бізнесу, впровадженні стандартів ЄС у виробництво та підвищення конкурентоспроможності місцевого бізнесу; реформуванні освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, поширенні української культури в ЄС; доступі до інформаційного простору [44].

Однак, партнери досягли різного ступеня успіху у реалізації власних стратегічних цілей. Після того, як Польща поставила за мету інтеграцію до європейських та євроатлантичних структур, держава стала членом НАТО в 1999 році та ЄС у 2004 році. Водночас Україна занадто загально проголосила основні напрямки розвитку зовнішньої політики, не стала членом НАТО чи ЄС і наразі тільки співпрацює з двома організаціями в межах різних програм. У цій співпраці великі надії покладаються саме на Польщу [42].

Під час Помаранчевої революції А. Квасневський взяв на себе роль медіатора між кандидатами в президенти Віктора Януковича та Віктора Ющенка,

допомагаючи уникнути застосування сили проти мирних демонстрантів. Резолюції Європейського парламенту у 2005 та 2014 роках, що підтверджують перспективу вступу України до Євросоюзу, були підготовлені завдяки активній участі польських євродепутатів. Польща, поряд зі Швецією, була флагманом Східної політики ЄС, зокрема ініціативи Східного партнерства. А. Квасневський разом із П. Коксом доклали зусиль, щоб створити можливість для підписання Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом та переконати українське керівництво провести необхідні для цього реформи. Польща також доклала дипломатичних зусиль під час Революції гідності, коли разом з Францією та Німеччиною 21 лютого 2014 року виступила посередником між Віктором Януковичем та трьома опозиційними лідерами.

Польща сприяла інтересам України в ЄС, навіть коли репутаційний ризик такої підтримки був надзвичайно великим. Це стосується, зокрема, зусиль А. Квасневського та його підтримки діалогу з Леонідом Кучмою, коли президент України перебував у міжнародній ізоляції через звинувачення у постачанні радіотехніки в Ірак. Польща була більшим лобістом європейської інтеграції України, ніж сама Україна, діяльність у відносинах майже завжди йшла з польської сторони, а не з української.

Причиною цього є стратегічний підхід Польщі у формуванні своєї зовнішньої політики загалом. Відповідно, Польща вбачає такі інтереси щодо країни, як незалежність, суверенітет та територіальна цілісність України; інтеграція до ЄС та НАТО; демократичні та економічні перетворення; вирішення суперечливих питань, пов'язаних із чутливими сторонами спільної історії, включаючи події на Галичині в 1919 році та на Волині в 1943 році.

На думку польських дипломатів, членство України в європейському просторі безпеки, культури та цінностей є незаперечною, але довгостроковою перспективою для Польщі.

В свою чергу, інтереси України щодо Польщі полягають у відносинах, заснованих на стратегічному партнерстві; реалізації інтересів безпеки України шляхом підтримки її євроатлантичної інтеграції та співпраці у сфері безпеки; обмін

досвідом щодо реформ та подолання посткомуністичної спадщини; співпраці в енергетичному секторі; забезпеченні прав та реалізації інтересів української громади в Польщі [45].

Подібні зміни спостерігаються в Польщі після вступу до ЄС. Польща отримує значну фінансову допомогу від Союзу. Завдяки європейським коштам країні вдалося розбудувати інфраструктуру, аеропорти та спортивні споруди [46].

На відміну від більшості двосторонніх маршрутів, якими Україна рухається з країнами-партнерами, порядок денний відносин між Україною та Польщею не формується економічними інтересами чи ринковими факторами. Українсько-польські відносини мають багатий стратегічний вимір, хоча вони завдячують їм більше Польщі, ніж Україні. Польща у числі перших підтримує Україну після визнання незалежності країни [47].

Польсько-українські відносини значно погіршились у 2016-2018 роках. Це було спричинено законом Верховної Ради України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України» та прийняттям польським Сеймом резолюції, що називає Волинську трагедію геноцидом польського народу українськими націоналістами. Поліпшенню двосторонніх відносин сприяла орієнтація на сучасні події останніх 15 років [48]. На сьогодні стан відносин між країнами можна окреслити як добрий (4 з 5).

Іншим показником, який характеризує співпрацю між двома країнами, є міжрегіональне суспільство.

Сьогодні Україна має найбільш розвинену мережу міжрегіонального співробітництва з Республікою Польща. Усі 16 воєводств Польщі контактують з Україною на територіальному рівні. Найбільше співпрацюють з польської сторони Підкарпатське, Лодзьке, Сілезьке, Люблінське та Мазовецьке воєводства, з української – Львівська, Одеська, Івано-Франківська, Вінницька та Волинська області.

Важливими центрами для активізації та розвитку міжрегіонального та транскордонного співробітництва між Україною та Польщею є єврорегіони «Буг» та «Карпатський», які діють на українсько-польському прикордонні. Єврорегіон

«Карпатський» працює на основі Декларації про співпрацю спільнот, що проживають в Карпатському регіоні, та на основі Міжрегіональної асоціації «Карпатський євро регіон».

Не менш важливим фактором розвитку міжрегіональної та транскордонної українсько-польської співпраці є залучення коштів Євросоюзу в реалізацію певних проектів. У цьому контексті слід виділити програму транскордонного співробітництва «Польща-Білорусь-Україна» на 2007-2013 рр. та 2014-2020 рр., яка є ефективним інструментом використання коштів ЄС місцевими органами влади та органами самоврядування, а також неурядовими організаціями обох країн для реалізації проектів у сфері транскордонного та міжрегіонального співробітництва.

Перспективними напрямками кооперації між українськими та польськими регіонами є співпраця в рамках міжнародних організацій та установ [35].

З усіх міжнародних аспектів Польща засуджує агресію Росії проти України, рішуче віддана територіальній цілісності та суверенітету України в межах міжнародно визнаних кордонів, виступає за звільнення політичних в'язнів у Кремлі та підтримує санкції ЄС проти Росії через окупацію Автономної Республіки Крим, окремих районів Донецької та Луганської областей [16].

Варшава підтримує територіальну цілісність і суверенітет України, виступає за продовження санкцій ЄС проти Росії, голосує за євроатлантичну інтеграцію України, проте, з польського боку зацікавленість східною політикою протягом останніх 2-3 років відчутно впала. Першою причиною є те, що польська дипломатія більше зосередилася на стосунках з ЄС, які погіршилися внаслідок польської судової реформи, яку критично оцінив Трибунал юстиції ЄС у Люксембурзі. Другою причиною є загальна втома польських еліт від політичних конфліктів у країнах Східного партнерства. З українського боку бракує реального та концептуального наповнення фрази про стратегічне партнерство під час президентства і П. Порошенка, і В. Зеленського. Українці все менше розраховують на Варшаву у контактах з ЄС.

У Республіці Польща протягом наступних трьох років вся влада буде належати «Право і справедливість» (ПіС). У жовтні 2019 року партія здобула

перемогу на парламентських виборах, а в липні 2020 року кандидат від цієї політичної сили А. Дуда був переобраний президентом. Для ПiС найбільшим зовнішньополітичним викликом є посилення польської військової безпеки та ролі в країнах ЦСЄ. Однак, на другій каденції питання історичної політики польсько-українських відносин залишаються пріоритетними.

Польща все частіше сприймає Україну не через призму історії (Львів, Волинська трагедія) чи політичних подій (Євромайдан), а крізь призму української міграції. Під час карантину польський парламент прийняв закони, що дозволяють українським робітникам залишатися в країні. Прем'єр-міністр М. Моравецький підкреслив важливу роль українців у зростанні польської економіки [40].

Громадяни України, які зіткнулися із перешкодами під час перебування в Польщі (як, наприклад, втрата документів, небезпека для життя), завжди можуть звернутися за допомогою в консульські відділи або посольство України в Польщі.

Беручи до уваги географічне розташування воєводств та щільність населення українських громадян, було домовлено про поділ території Польщі на чотири консульські округи, де посольства України виконують свої завдання. Консульські округи Посольства України розташовані у Кракові, Варшаві, Любліні та Гданську [49].

В Україні, відповідно до географічного розташування та демографічних чинників, існують Посольства РП в таких містах, як Київ, Львів, Харків, Одеса, Луцьк та Вінниця [50].

Вступ України до ЄС завжди обговорювався політиками.

4 та 5 лютого у польському місті Ряшев відбувся 13-й Європейський форум, у якому взяли участь понад 800 осіб (політики, урядовці, дипломати, експерти, бізнесмени) з багатьох країн світу.

Організатори форуму припустили, що нова політична ситуація в Україні після президентських та парламентських виборів може відкрити перед Києвом нові можливості для співпраці з Європейським Союзом та НАТО. Тому постало питання: як буде виглядати політика нового українського уряду в європейському та євроатлантичному просторах? Відповіді на це питання на цьогорічному форумі

не вдалося отримати. Польський Сейм представляли два його віце-спікери М. Госевська та Р. Терлецький. Від Верховної Рада України не було жодного представника.

Багато представників Верховної Ради відвідували попередні форуми у Ряшеві. Логічно, що Форум Європа-Україна стосується європейської інтеграції, стратегічної спрямованості української зовнішньої політики.

Через цю ситуацію Р. Терлецький висловив враження, що Україні більше не потрібна підтримка Польщі для вступу до ЄС. Віце-маршал польського Сейму М. Госевська наголосила, що Україна вже давно завоювала своє місце в Європі. Заради європейської перспективи своєї країни українці воювали на Майдані, зараз воюють на Сході, і політики ЄС повинні пам'ятати про ці події.

Учасники форуму також розкритикували агресивну політику Росії щодо України та обговорили питання розширення членства в Союзі. Вони впевнені, що більшість поляків підтримали б членство України в ЄС.

Зустріч завершилася тим, що З. Рау закликав українців якомога більше працювати на шляху до європейської інтеграції. Також політик наголосив, що всі країни Східної Європи, які вже вступили до ЄС, приєдналися спочатку до НАТО, а потім до Європейського Союзу [51].

Незважаючи на наявність багатьох проблем, українсько-польські відносини, як правило, розвиваються добре. Польща майже завжди підтримувала й підтримує Україну. За умови, що дві країни дотримуватимуться послідовного зовнішньополітичного курсу, тісний діалог у взаєминах може допомогти Україні зміцнити свої позиції на міжнародній арені, покращити економіку та європейську інтеграцію [42].

2.3 Сучасний внутрішній стан розвитку України та Польщі

Польща та Україна – це дві постсоціалістичні держави, які на початку трансформаційних перетворень мали приблизно однакові вихідні позиції, досить подібну економічну структуру, таку ж складну геополітичну позицію та

поляризовану політичну систему. Країни тривалий час розвивалися по-різному, тому потрібно порівняти поточні результати двох країн, особливо показники соціально-економічного розвитку, що дають змогу оцінити ефективність кожної [52].

Яка різниця між рівнями життя населення Польщі та України можна зрозуміти, порівнявши ВВП, ВНД, зарплати, пенсії, та інші чинники в обох державах.

ВВП на душу населення – є одним з показників рівня життя.

В Польщі за 2019 рік ВВП на душу населення становив 15 595 доларів, а в Україні – 3 660 доларів [53].

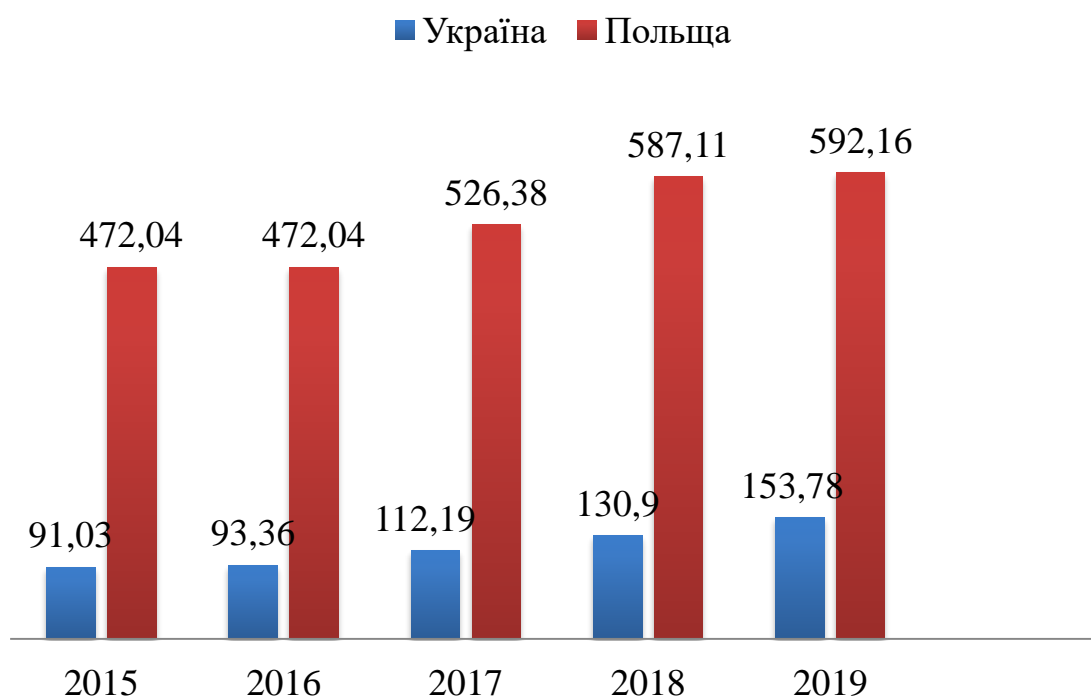

Рисунок 2.8 – Валовий внутрішній продукт, млрд. дол. США [54, 55]

Як видно на рисунку 2.8, номінальний ВВП Польщі станом на 2019 р. в 3,8 рази більший, ніж ВВП України.

Валовий національний дохід на душу населення у Польщі також вищий. Тобто доходи, отримані українцями з-за кордону, враховуються у ВНД України, а доходи іноземців в Україні — ні. За цим показником Польща також перевершує.

Польський ВНД на душу населення за 2019 рік становив 15 200 доларів США, що на 7,42% більше порівняно з 2018 роком. В Україні ВВП на душу населення за 2019 рік становив 3370 доларів США, що на 20,36% більше порівняно з 2018 роком [56, 57].

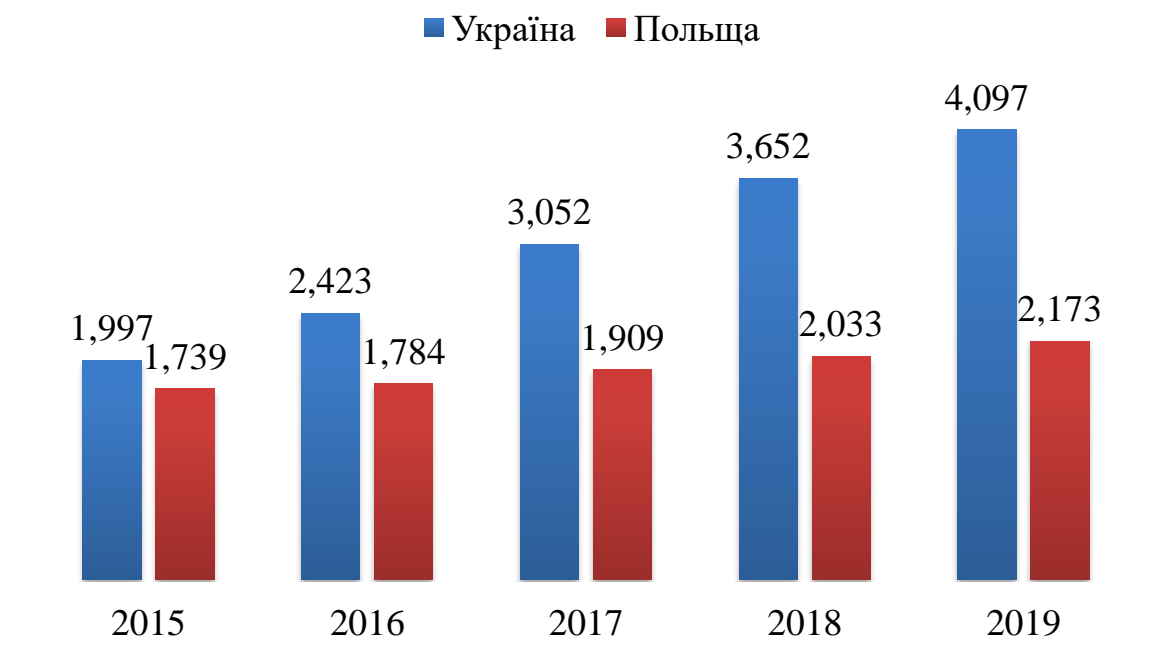

Рисунок 2.9 – Валовий національний дохід, трлн. дол. США [58]

ВНД держав переважає над ВВП. На прикладі України, це означає, що країна отримує частку доходів з-за кордону. Зазвичай таке буває у розвинених країнах, які позичають гроші чи скуповують акції. У випадку України — це перекази українських заробітчан. У Польщі ВНД також більший за ВВП країни — мігранти з Польщі залучають у країну додаткові гроші. Україні допомагають мігранти, проте дохід на душу населення у Польщі вищий.

У 2006 році ВВП України був вищим, ніж у РП. Через кризу 2008-2009 рр. в Україні почався спад, а ось у Польщі ВВП почав зростати тому, що країна виробляє менше сировини та більше конкурентоздатної продукції. Протягом 2011 року, по закінченню кризи й зростанню цін на сировину, темпи зростання валового внутрішнього продукту України збільшились. Наразі ціни на сировину у світі залишаються на низькому рівні — одна з причин кризи в українській економіці [59]. Зміни ВВП протягом років можна відслідкувати на рисунку 2.10.

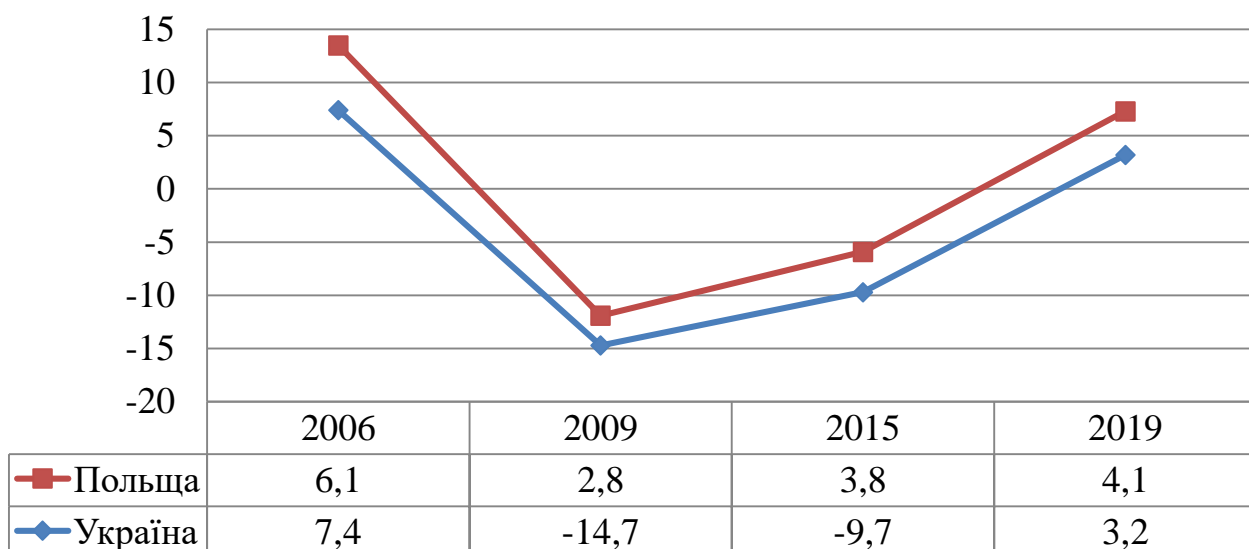

Рисунок 2.10 – Динаміка ВВП України та Польщі, % [60]

Міжнародні резерви України становлять 26,5 млн. дол. США станом на 1 жовтня 2020 року [61]. Міжнародні резерви Польщі станом на 7 лютого 2020 р. становлять 128,2 млн. дол. США [62].

Економіку будь-якої країни не можна розглядати в загальному, динаміка росту чи падіння залежить від низки чинників, які поділяються на зовнішні та внутрішні. Вони є взаємозалежними, хоча протягом певного часу впливають по-різному [63].

Міжнародний досвід засвідчує, що саме підприємництво є важливою складовою конкурентоспроможності національної економіки [64].

Складні соціально-політичні та економічні процеси, які відбулись в Україні за останні роки, негативно позначились на стані української економіки. В умовах війни на Сході країни, різкої інфляції та поглиблення кризових явищ в економіці значна частина українських компаній (переважно малих та середніх) змушена переглянути подальшу стратегію діяльності або взагалі припинити існування. Деякі компанії йдуть шляхом оптимізації максимальних витрат за рахунок зменшення обсягу своєї діяльності, а інші шукають більш стабільні умови для бізнесу та нові ринки збуту [65].

Підприємництво в Україні зіткнулося з такими проблемами, як труднощі з реєстрацією відкриття власної справи та реалізацією продукції; недостатня

підготовленість до бізнесу; неспроможність забезпечення фінансовими ресурсами; недостатньо кваліфікований персонал; погана підготовленість до бізнесу [66].

Польща, на відміну від України, є прикладом для інших постсоціалістичних країн в частині розвитку середнього та малого бізнесу. Підприємництво в РП страхується насамперед тим, що самі підприємці вкладають кошти в поліпшення справи. Суттєво впливає також підтримками різними державними програмами з боку ЄС.

Аспекти, що впливають на політику розвитку підприємств в Польщі є спрощення реєстрації; відкриття доступу для фінансування бізнесу; зменшення адміністративного навантаження; вільні дії стосовно діяльності на ринку; розвинена система підготовки кадрів; забезпечення бюджетної підтримки підприємців за республіканських програм та фондів. Незначним недоліком виступає тільки низький рівень інноваційної діяльності [67].

Рівень розвитку підприємств двох країн можна порівняти відстежуючи їх конкурентоспроможність (рисунок 2.11).

Проте, яким би не був успішно чи невдало розвинений підприємницький бізнес, пандемія все ж вплинула на стан обох країн. Найбільше постраждали розважально-культурні заклади, готельно-ресторанний бізнес, туристичні послуги

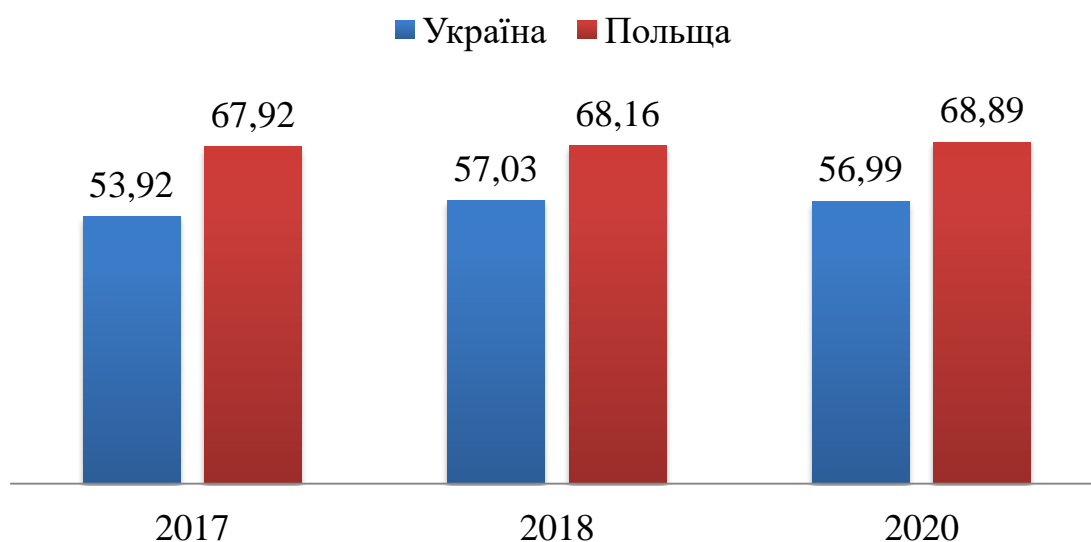

Рисунок 2.11 – Конкурентоспроможність, бали [68, 69]

та сфера надання косметологічних послуг. У зоні ризику: страхування, пасажирські перевезення, будівництво, недержавні освітні заклади. Не зазнала суттєвих збитків торгівля продуктами харчування, медикаментами, Інтернет-торгівля та доставка товарів [70].

В розвитку економіки країни та у вирішенні багатьох соціальних проблем важливу роль відіграє підприємницьке середовище. Найперше бізнес має забезпечувати зайнятість населення; насичувати ринок необхідними товарами та послугами, що забезпечує стабільність держави та сприятливо впливає на розвиток економіки в цілому [71].

Дешева робоча сила та вигідне розташування допомагають країнам у залученні прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Це доведено Республікою Польща. Значну суму коштів іноземні інвестори вкладають у сферу виробництва – 42%, сферу фінансових послуг – 22,7%, автотранспорт і зв'язок – 12,1% [72]. На 2019 р. ПІІ Польщі складав 12,7 млн. дол. США. Інвестувала країна всього -375,9 млн. дол. США [73].

На кінець 2019 року запас ПІІ в Україну збільшився з 48,9 до 51,4 млрд. дол. США (33,2% до ВВП), з України – знизився з 8 до 3,5 млрд. дол. США (2,3% до ВВП). З 2020 року до обліку ПІІ враховано реінвестування доходів нефінансових корпорацій та додатково здійснено вдосконалення статистики запасів ПІІ. Це дало змогу розширити загальне охоплення всіх операцій із прямими іноземними інвестиціями та порівняти дані платіжного балансу України з іншими країнами без деталізації [74].

Головні чинники, що формують зовнішньоторговельний оборот є експорт та імпорт.

У 2019 році вартість імпорту товарів в Україну склала 51 млрд. дол. США, ріст збільшився на 35,9% з 2015 року, але зменшився на -10,9% з 2018 по 2019 рр. [75]. Країна експортувала товари на суму 46,1 млрд. дол. США [76]. Експорт становив переважно сталь, вугілля, паливо та нафтопродукти, транспортне обладнання, машини, хімікати та зернові культури, такі як пшениця та

ячмінь. Понад 60% експорту надходять найчастіше до Білорусії, Казахстану, Китаю та Туреччини [77].

РП – основний торговий партнер України, але Польща є важливішою для України, ніж Україна для неї. У 2019 р. Польща стала другою країною, в яку Україна експортувала найбільше товарів та четвертою, з якої імпортувала [78].

Станом на 2019 р. РП імпортувала товарів з усього світу на суму 262 млрд. дол. США, що на 38,1% більше з 2015 року, але менше на -2,1% з 2018 по 2019 рік [79]. Експортувала країна на суму 330,13 млрд. дол. США [80]. Основними експортними товарами країни є м'ясо та молочні продукти, фрукти та овочі, літаки та судна, транспортні засоби. Головним експортним партнером є Німеччина, а також Великобританія, Франція та Чеська Республіка [81].

Кожного року українськими компаніями досліджується вартість базових продуктів споживання польських магазинів та супермаркетів. Порівнюючи ціни на продукти в РП за 2019 та 2020 роки, то найбільше подорожчали продукти з холодильника. Це пов'язано із подорожчанням електроенергії.

Середня вартість споживчого кошика в Польщі наприкінці літа становила 231,22 злотих. Це на 2,21 злотих (приблизно на 1%) більше, ніж у липні 2020 року, але нижче, ніж у липні-серпні 2019 року [82].

Щодо України, то індекс споживчих цін на продукти харчування в листопаді 2020 р. склав 102,40%. Ціни в середньому зросли на 2,40% порівняно з жовтнем [112].

Кожного року ціни в країнах різняться. Проте, в Польщі не спостерігається суттєвих змін на відміну від України. (рисунок 2.12).

Протягом вересня 2020 року в Україні продукти впали у ціні на 0,7%. Найбільше подешевшали фрукти – на 8,9% та овочі – на 7,0%. Яйця подорожчали на 7,3%. Ціни на тютюнові вироби та алкогольні напої зросли на 0,6% [114].

У польських супермаркетах порівняння вартості окремих категорій продуктів показало, що вгору піднялись ціни на ковбасні вироби, м'ясо та рибу (+6%), а також на заморожені продукти (+3,84%), молочні вироби (+1,5%), косметичні засоби та побутову хімію. Інші категорії продуктів подешевшали у

порівнянні з минулим роком. Стабільною залишилась вартість алкогольних виробів, а найбільш відчутно подешевшали солодоці (-7%) [82].

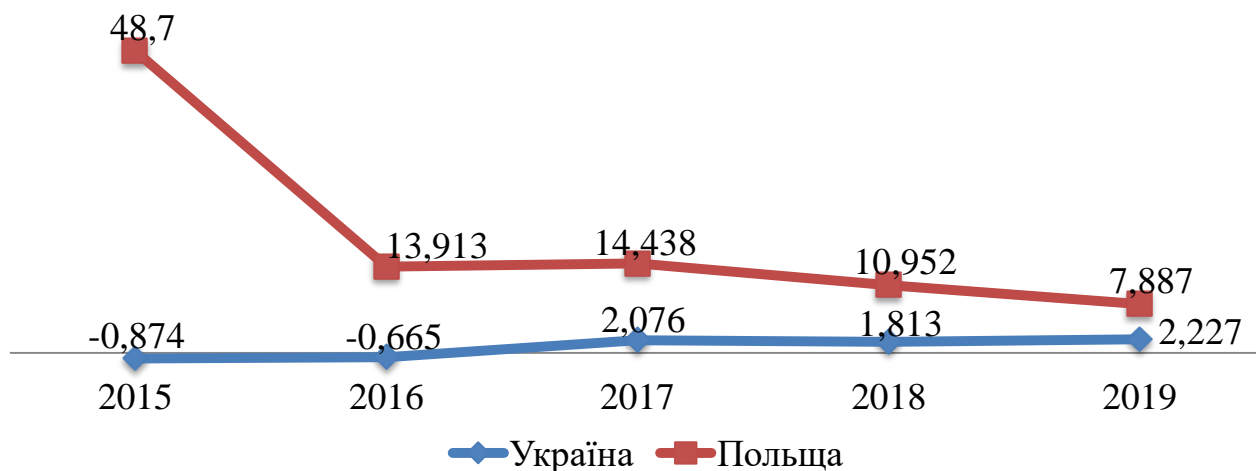

Рисунок 2.12 – Інфляція, споживчі ціни, % [113]

Українців вважають марнотратними щодо енергії у співвідношенні з іншими націями. Хоч Польща і є членом Європейського Союзу, ефективність споживання енергії також не є дуже низькою. В Україні є 4 атомні електростанції, у РП – жодної. Але використання електроенергії приблизно таке ж, як і в Україні. Оскільки промисловість Польщі розвинена краще, держава викидає на третину більше вуглекислого газу [59].

На 1 квітня 2020 р. для українських промислових споживачів базова ціна на електроенергію становить 51,01 євро за МВт-год, в Польщі – 30,23 євро.

Денна вартість електроенергії в Україні – 58,85 євро за МВт-год, в РП – 31,7 євро. Тобто, вартість електроенергії для української промисловості удвічі вища, ніж у Європі [83].

Україна славиться великою територією, родючими землями, виходом до моря, проте економіка є все ще слабкою. В двох державах практично однакова структура населення. В РП, на відміну від України, нема таких розвинених заводів, як “Антонов” чи “Південмаш”, країна має значно меншу кількість чорноземів. Проте, ВВП більший в 3,8 рази [59].

Станом на 1990 р. в Польщі проживало 37,9 млн. чол. В Україні в той час населення становило 51,5 млн. чол. Проте, станом на 2020 р. кількість населення в РП практично не змінилося – 43,7 млн. чол. В той час, як в Україні зараз проживає 37,8 млн. чол. Кожного року кількість населення в країні зменшується (див. рисунок 2.13) [84, 85].

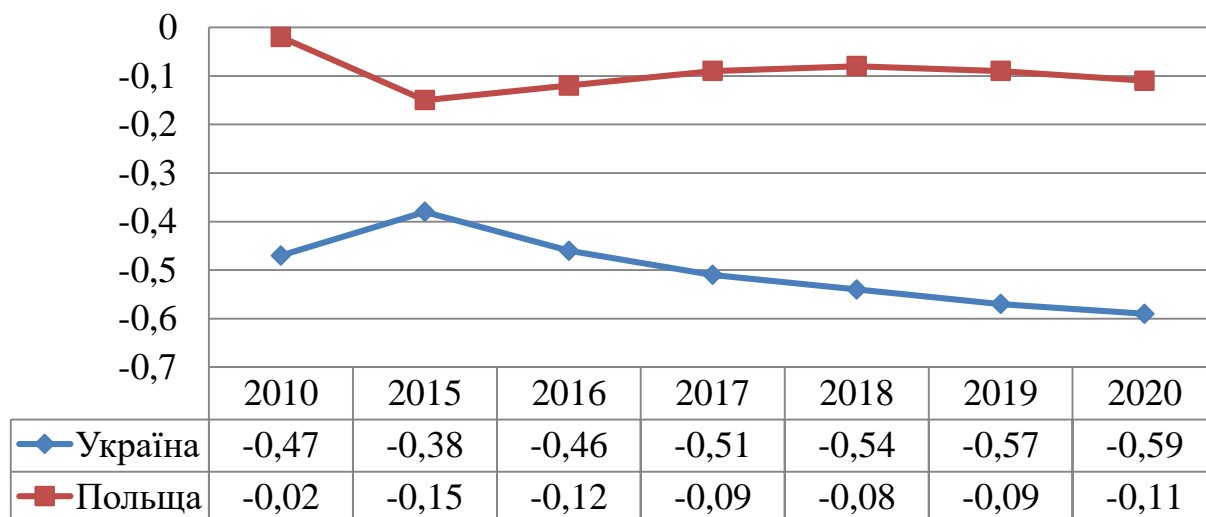

Рисунок 2.13 – Спад кількості населення України та Польщі, % [85, 84]

Низький рівень життя є однією з причин демографічної катастрофи в Україні. Хоча в успішній Польщі відсоток працездатного населення не відрізняється від України, кількість населення більша всього на 5,9 млн. чол., і люди також мігрують в інші країни [59]. Саме тому вважається, що наслідком зменшення населення в Україні є, в основному, олігархічно-корупційна система. Саме через цю систему держава втрачає кошти [86]. Польща не славиться олігархами, відомим є лише Я. Кульчик, який помер. Проте, в країні числяться багаті люди – зараз найбагатшим поляком є М. Соловов, статки його оцінюються у 2,9 млрд. дол. [87]. Має частки у власності таких компаній, як Synthos (хімічна промисловість), Echo Investment (девелоперський бізнес), Rovese (власник торгової марки Cersanit, виробництво санітарної кераміки), а також Varlinek (виробництво паркету) [88].

У найбагатшого українця також активи у різних галузях. Але, незважаючи на те, що ВВП на душу населення в Україні нижчий у 3,8 рази, статки найбагатшого українця вищі [87]. Близько 10 % працездатних українців виїхали з країни. Однією

із основних причин активної міграції населення є низький рівень заробітних плат в Україні. Однак, не менш вагомим чинником, є відсутність можливостей для працевлаштування [31].

Рівень життя у Польщі кращий, ніж в Україні. Мінімальна ставка заробітної плати в РП у 2020 р. – 2600 злотих. Це трохи більше 19100 гривень або 700 доларів. В Україні мінімальна зарплата з 1 вересня становить до 5 тисяч; середня зарплата жителів РП у червні становила майже 5300 злотих. Це понад 39000 гривень або понад 1400 доларів. Середня зарплата в Україні в липні склала 11 579 гривень, за даними Держстату, що майже в 3,5 рази менше. Мінімальна пенсія в Польщі за віком становить 1200 злотих, яку підняли у червні. Це трохи більше 8 800 гривень або 323 долари. В Україні – 1712 гривень, що в 5 разів менше; чоловіки та жінки з 2021 року виходитимуть на пенсію в 60 років. Наразі чоловіки виходять в 60, а жінки в 59 років і 6 місяців. У Польщі чоловіки виходять у 65 років, а жінки – у 60 [90].

На фоні економічної та політичної кризи безробіття в Україні зростає. Коли Росія захопила і анексувала Крим у березні 2014 р., президент В. Янукович був усунений, а економіка України зазнала послаблення. Це призвело до різкого скорочення ВВП України, а також, до різкого зростання безробіття (рисунок 2.14) [91].

Рисунок 2.14 – Рівень безробіття, % [91, 92]

На відміну від України, економіка Польщі збереглася досить міцною, тому в країні спостерігається низький рівень безробіття.

Динаміка зайнятості у Польщі також стабільна (рисунок 2.15).

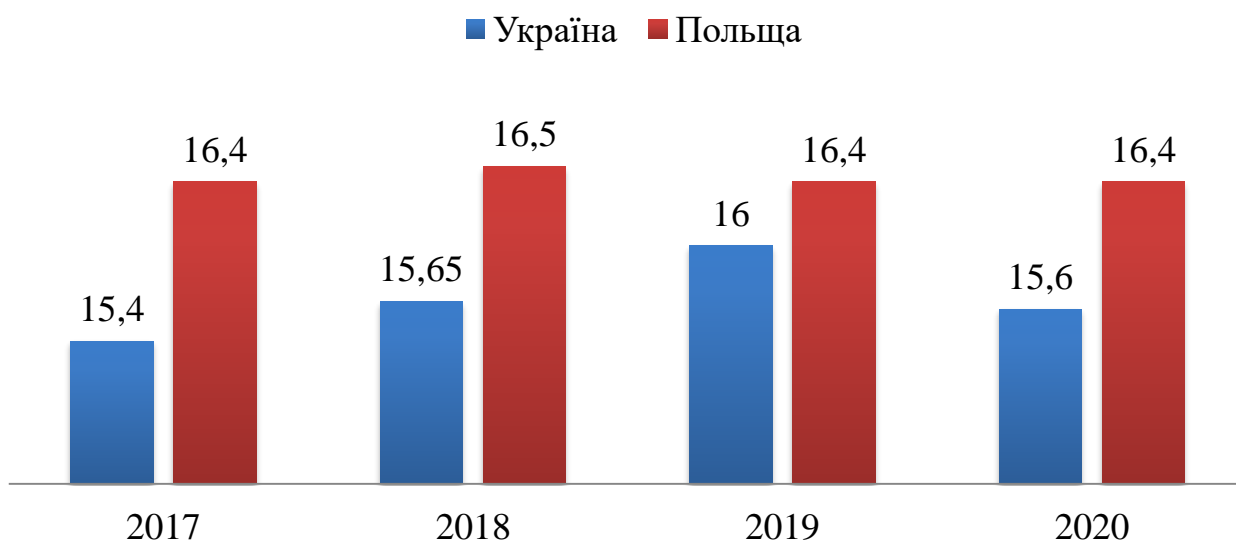

Рисунок 2.15 – Динаміка зайнятості, млн. чол. [92, 94]

Для того, щоб бути впевненими у працевлаштуванні та високій заробітній платі українці їдуть за кордон, та починають з отримання вищої освіти.

Останніми роками набуває більшого поширення явище переїзду випускників за освітніми програмами до країн ЄС, особливо Польщі. Протягом 2017-2018 рр. число українських студентів у ЄС складає більше 75 тисяч, і тільки у Польщі – 37780 [95, 96]. Українці становлять 55% усіх закордонних студентів РП. За результатами проведених опитувань лише 9% з них планує повернутись на Батьківщину, 28% – залишитись, 29% – переїхати в іншу країну ЄС [97].

Вагомою перевагою для вступу в університети Польщі є те, що достатньо шкільного атестату, ЗНО складати не потрібно. Ступінь бакалавра можна отримати за три. Польське навчання для українців платне, але з картою поляка витрати мінімальні [99].

На 2020 р. в Польщі державні витрати на освіту становлять – 49,7 млрд. злотих, в Україні – 36268,7 млн. грн. [99, 100].

Найсильнішою стороною в Україні є добре підготовлені кадри ІТ-спеціалістів, науковців та винахідників. Проте, це недостатньо для того, щоб

залучити інвесторів. Потрібно знайти проекти, створити відповідні умови і забезпечити безпеку інвестицій [101].

У 2018 р. в Україні витрати на дослідження та розробки становили 0,47 % ВВП, в Польщі – 1,21% ВВП [102, 103].

Напрями, які вплинуть на економіку держави, привабить закордонних інвесторів, що відкриватимуть центри, і зупинить витік спеціалістів до інших країн є реформи в сфері освіти, забезпечення гарантій інвесторам, підвищення рівня захисту прав інтелектуальної власності [101].

Не менш важливою складовою є інформаційна грамотність. Мешканці Польщі частіше користуються Інтернетом. У січні 2020 року в Україні налічується 27,46 млн. користувачів Інтернету, в Польщі – 30,63 млн. Проникність Інтернету в Польщі становить 81%, в Україні – 63%.

Кількість користувачів мережею в РП збільшилась на 686 тис. (+ 2,3%) між 2019 і 2020 роками. Кількість користувачів Інтернету в Україні – 1,5 мільйона (+ 5,7%) між 2019 і 2020 роками.

В обох країнах рівна кількість користувачів соц. мереж – 19,00 млн. Проте, проникність соціальних мереж у Польщі становить 50% , в Україні – 43%. Кількість користувачів соціальних мереж в країні зросла на 1,5 мільйона (+ 8,3%) у період з квітня 2019 року по січень 2020 року, в Польщі, за той же період, кількість користувачів збільшилась на 1,4 мільйона (+ 7,8%) [104, 105].

Розвиток Польщі за 30 років – це не тільки статистика та цифри. Це кращий рівень життя. Жителі РП мають можливість виїжджати в Німеччину або Великобританію, і кількість населення при цьому за останні роки практично не зменшилась [87]. Така різниця у рівні життя пов'язана з тим, що Польща є частиною Євросоюзу, який вкладає значні кошти в регіон. Саме завдяки цій допомозі Польщі й вдалося досягти таких висот [78]. Але, завдяки економічним успіхам країна домоглася свого права вступити до ЄС. Зараз ЄС знову продовжує спонсорувати РП. У березні, коли пандемія лише набирала обертів у Європі, ЄС розпланував виділення коштів на кожну з країн-учасниць для боротьби з COVID-19. Країна була далека від лідерів по захворюванню, проте ЄС виділив найбільшу

суму – 7,43 мільярда євро. Італії, наприклад, де захворювання було найвищим, виділили меншу суму – 2,32 мільярда євро [78].

У 2019 році на охорону здоров'я у Польщі було витрачено 6,3 % ВВП, залишаючись на тому ж рівні порівняно з попереднім роком [106]. В Україні – 3,2% ВВП [107]. Неефективне використання грошей є проблемою української медицини. Люди змушені купувати ліки та доплачувати за послуги [59].

В Україні триває війна. Для того щоб розуміти, наскільки оборонний бюджет країни відрізняється, варто порівняти його з іншими. Отже, оборонний бюджет країни в еквіваленті становить приблизно 5,2 млрд. євро.

Польський бюджет 2018 року становить 41,4 млрд. злотих (майже 10 млрд. євро) – польська преса наголошує, що це рекордний за обсягом бюджет за останні кілька років. Значну частину коштів, які залишаються в розпорядженні міністра оборони (близько 27%), становлять майнові витрати.

Оборонний бюджет України є незбалансованим. Велика частина йде на забезпечення Збройних сил. Причинами є війна на Донбасі, окупація Криму [108].

У 2020 р. в Міжнародному рейтингу щастя (див. рисунок 2.16) Україна посідає 123 місце, Польща – 46. Оцінки за країнами базуються на опитуванні, в якому респонденти оцінюють якість свого поточного життя за шкалою від 0 до 10 [109].

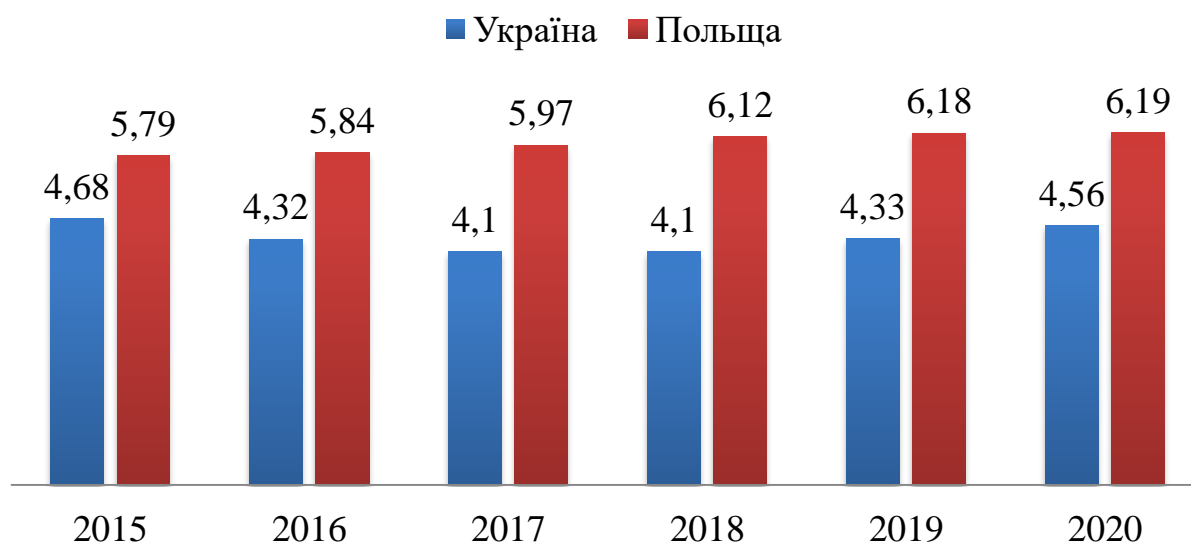

Рисунок 2.16 – Середній показник щастя, бали [110, 111]

Отже, щоб досягти сьогоденного рівня Республіки Польща хоча би на половину, Україні необхідно забезпечити щорічне економічне зростання в 6% протягом 20 років, та часткові реформи і зростання середнім темпом в 4% [115].

2.5 Співробітництво у сферах міжнародних відносин

2.5.1 Торгівельно-економічна співпраця України та Польщі

Республіка Польща є важливим партнером для України, з якою країна розвиває двосторонній діалог та поглиблює взаємовигідну співпрацю. Сучасні українсько-польські відносини вже стали взірцем для багатьох сусідніх країн регіону і мають усі підстави бути однією з потужних основ нової Європи [4].

Сучасна торговельно-економічна співпраця між Україною та Польщею є логічним продовженням розвитку відносин між державами, враховуючи географічну близькість країн та економічні стосунки, які встановились та перевірені часом [116].

Одним із головних складників українсько-польського економічного співробітництва є співпраця в торговельно-економічній сфері.

В 2019 р. Польща експортує в Україну – 2,1%. Частка українського імпорту в Польщі нижча – 1,2% [78].

За статистикою бази даних ООН про міжнародну торгівлю, протягом 2019 року, імпорт Польщі з України становив 2,9 млрд. доларів США [117].

На рисунку 2.17 вказано, що з України до Республіки Польща найбільше експортується продукція видобувної, металургійної галузі та деяка продукція машинобудування, а також продукція легкої промисловості й сільського господарства [4].

Протягом 2019 року експорт Польщі в Україну становив 5,29 млрд. доларів США, згідно з базою даних ООН про міжнародну торгівлю [81].

Рисунок 2.17 – Польща імпортує з України, млн. дол. США [117]

На рисунку 2.18 вказано, що основним імпортом з Польщі в Україну є продукція деревообробної, харчової промисловості, машинобудування, а також косметичні препарати [4].

Рисунок 2.18 – Польща експортує в Україну, млн. дол. США [81]

За підсумками 2019 року товарообіг між Україною та Польщею становив 8,03 млрд. дол. США, що більший на 6,7% порівняно з 2018 р. Тенденція до подальшого зростання двосторонньої торгівлі з Польщею продовжується [16].

Посольство України в Польщі оголосило, що за підсумками 2020 року Польща залишається четвертим найбільшим торговим партнером України після Китаю, Німеччини та Росії, з двосторонньою торгівлею товарів на суму понад 1,77 млрд. дол. США (зростання на 0,5% порівняно з аналогічним періодом 2019 року). Польща, після Китаю, є другим за величиною ринком експорту українських товарів із понад 0,82 млрд. доларів США (зростання на 1%; 6,7% від всього українського експорту) [118].

Польща входить до топ-10 українських країн-партнерів із найбільшим товарообігом у сільськогосподарських та харчових продуктах. Протягом шести місяців 2020 року товарообіг між країнами становив 648,9 млн. дол. США, це на 14,7% більше, ніж за аналогічний період минулого року.

Україна зацікавлена в поглибленні торгово-економічних зв'язків, збільшенні експорту та диверсифікації сільськогосподарської продукції в подальшому; очікує створення двосторонніх проектів на бізнес-рівні у сфері АПК, участі польської економіки в модернізації виробничих процесів в аграрному секторі. Крім того, польським компаніям може бути цікаво розпочати спільне виробництво спеціалізованих продуктів, які можна продавати на ринку ЄС та інших світових ринках [89, 119].

Посилення інвестиційного співробітництва є ще одним важливим напрямком міжнародних відносин між Україною та Польщею. Для економіки України прямі іноземні інвестиції в країну є одним із ресурсів, який може сприяти підвищенню її ефективності та розвитку відповідних територій, міст та громад. Перші спроби інвестиційного співробітництва України з Польщею супроводжувались безліччю проблем, а саме погано продуманою формою залучення інвестиційних ресурсів з Польщі, та незадоволенням польських інвесторів інноваційними процесами.

Після спаду, позитивна динаміка інвестиційного співробітництва (див. рисунок 2.19) проявилась зі сторони Польщі лише з 2015 року [31].

Згідно з офіційними даними Державного комітету статистики України, за 11 років дослідження обсяг прямих інвестицій (акціонерний капітал) динамічно збільшувався та зменшувався. Найбільший обсяг прямих інвестицій в Україну зафіксовано наприкінці 2010 року – 913 млн. грн.

Прямі інвестиції в українській економіці зросли, а з України в Польщу почали різко знижуватися з 2017 року. Зокрема, за період 2017-2019 років ріст доходу прямих інвестицій (акціонерного капіталу) від польських інвесторів склав 36,26%. До кінця 2019 року рівень доходу практично повернувся до рівня 2014 року – 694 млн. дол. США.

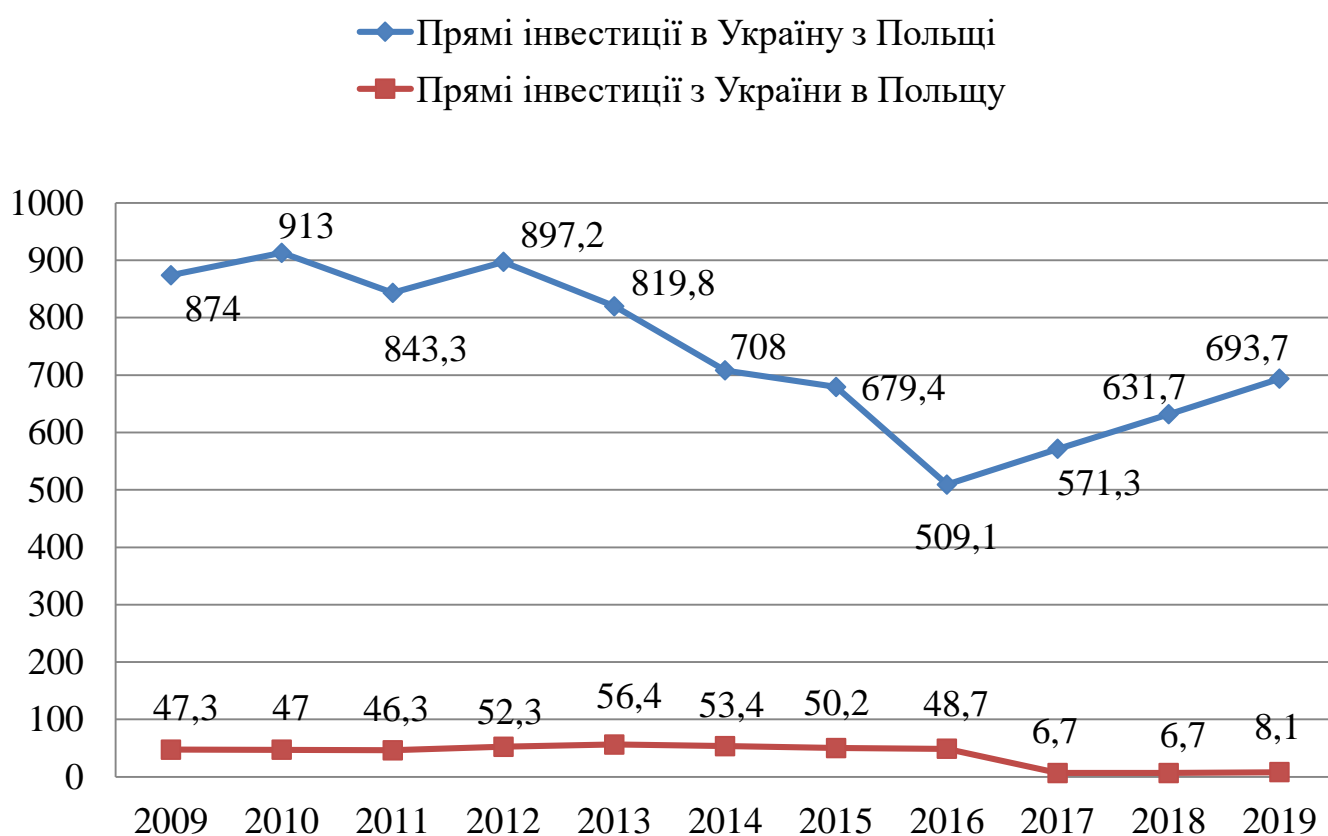

Рисунок 2.19 – Динаміка інвестиційної співпраці між країнами, млн. дол. США

[120]

Тим не менш, РП залишається серед 5 найбільших інвесторів. Проте, Україна все ще є слабким інвестором для Польщі. За оцінками українських дипломатів, обсяг реальних інвестицій в економіку Польщі за останні три-чотири роки становив

значно більше 1 мільярда доларів. Таку суму можна отримати, враховуючи той факт, що в Польщі громадяни України становлять близько 70% з офіційно працюючих іноземців країни, але їхні витрати на території РП офіційна статистика не враховує [31].

Торговельно-економічна та інвестиційна співпраця з Польщею є однією з пріоритетів. Основні завдання включають не лише збільшення двосторонньої торгівлі, але і якісні зміни в її структурі: розширення у секторі логістичному та промисловому, диверсифікація взаємної торгівлі, активний розвиток в сфері послуг [4].

8 вересня 2020 р. відбулася зустріч Міністра розвитку економіки, сільського господарства та торгівлі України І. Петрашка з Міністром сільського господарства і розвитку села Республіки Польща Я. Ардановським. Україну, як і Польщу, зачепила проблема пандемії та необхідність застосування карантинних обмежень, які суттєво впливають на ділову активність. Україна є одним з найважливіших учасників світової системи продовольчої безпеки. Під час пандемії COVID-19, Україна, як надійний торговий партнер та основний експортер сільськогосподарської продукції, докладаеться всіх зусиль для забезпечення доставки товарів [121].

Польща надала Україні близько 100 тис. дол. США на медичну допомогу через пандемію [122].

Польські дипломатичні фонди у 2020 р. мали досить великий бюджет на малі гранти (380 тис. євро). Зазвичай це 280 тис. євро. У зв'язку з цим госпіталі в Івано-Франківській, Рівненській, Харківській та Донецькій областях отримали не лише підтримку у вигляді засобів індивідуального захисту, а й ультразвук, рентген та апарати штучної вентиляції легень.

Пандемія не завершилась, як і польська допомога. Не виключено, що Україна отримає ще більше вантажів з Польщі [123].

Окрім торговельно-дипломатичних відносин, активним аспектом міжнародного економічного співробітництва між Україною та Польщею стали взаємини стосовно трудових ресурсів.

Зростаюча економіка Польщі вимагає збільшення робочої сили, особливо, коли потрібно платити меншу суму, ніж корінним жителям. У країні не бракує робочих місць. Водночас працездатне населення України часто працює на Заході – в Німеччині, Франції та Великобританії. Таким чином, ці країни можуть підтримувати економічне зростання (за рахунок працівників із сусідніх країн).

Польща, безперечно, залишається головним імпортером українських робітників. За роботу, яка не вимагає високої кваліфікації, можна заробити в країні в 2-3 рази більше, ніж в Україні спеціаліст з вищою освітою. У 2015 році в Польщі працювало близько 1 млн. українців. Ще 900 тис. робочих віз було відкрито для громадян України у 2016 році та 1 мільйон у 2017 році. Сам польський уряд зазначає, що зростаюча кількість робітників-мігрантів з України забезпечує польському бюджету майже 2 млрд. євро на рік – середня кількість траншів України від МВФ.

Результати дослідження офіційних джерел і, думки експертів, допомагають виявити тенденції трудової міграції між двома країнами за останні три роки. За даними Польського центрального банку, в Україну протягом 2017-2018 рр. щороку приїжджало 200 000 робітників-мігрантів з України. У 2019 році міграція робочої сили з України до Польщі дещо сповільнилася. Експерти констатують це зменшенням різниці у заробітній платі, і виборчим роком.

Українці стверджують, що причиною переїзду до РП є несприятлива економіко-політична ситуація в своїй державі.

Результати опитування щодо очікувань та прагнень українських працівників в Польщі свідчать про збільшення частки робітників, які хочуть отримувати заробітну плату в розмірі 13-15 злотих за годину. Водночас частка українців, котрі планують заробляти від 15 до 20 польських злотих за годину в 2019 р. зросла майже втричі.

В залежності від тривалості перебування в сусідній країні доходи українських громадян в Польщі також відрізняються. Результати дослідження показують, що працівники, які перебувають у Польщі більше 1 року, можуть розраховувати на вищу зарплатню. При цьому найнижчий дохід мігрантів, які

працюють у Польщі протягом 3-6 місяців – до 90 грн. за годину роботи (рисунок 2.20).

Крім того, українські власники посвідок на проживання (тимчасових чи постійних) отримують набагато більший дохід. Понад 70% респондентів, які заявили, що мають дозвіл на проживання, заробляють більше 15 злотих за годину (105 грн.). А власники біометричних паспортів (дозвіл на роботу – до 3 місяців) заробляють набагато більше, ніж власники робочих віз у Польщі [31, 124].

Джерело: *Зовсім інші робітники: як змінився "український" ринок праці у Польщі [Електронний ресурс] / А. Зимнін // Європейська правда. – 2020. – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/02/13/7106240/>*

Рисунок 2.20 – Рівень доходів громадян України в Польщі за основними галузями зайнятості

З точки зору міжнародних фінансових показників України, міграція робочої сили має позитивний ефект – кількість грошових переказів до країни зростає з 7 млрд. дол. США (2015 р.) – 10 млрд. дол. США (у 2018 році) та понад 12 млрд. дол. США (в 2019 р.).

Потоки сягали 8-10% ВВП України, а частка доходів з Польщі протягом досліджуваного періоду була найбільшою, складаючи близько 1/3 загального доходу з-за кордону у 2018-2019 роках. Це стало значним внеском у доходи домашніх господарств, а також зменшило дефіцит поточного рахунку країни [31].

Карантин 2020 року, введений пандемією коронавірусу, спричинив велику економічну кризу. І проявив залежність економіки в Польщі та, наприклад, у Фінляндії, від українських заробітчан. Залежність настільки велика, що фінські компанії відправляють чартерні рейси для українських робітників, а Польща планує це зробити [125].

РП знаходиться під дуже суворим карантинном. Економіка зупинилася, і це є викликом для всієї країни, особливо для 1,2-1,5 мільйона українців, які становлять найбільшу групу меншин. Наразі польський уряд надав іноземцям, які не мають страхового покриття, доступ до системи охорони здоров'я і заявив, що їм не слід турбуватися про те, що закінчується термін візи чи дозвіл на проживання. Тим не менш, між 15 березня та 7 квітня Польщу покинули 143 тис. українці [126].

51% громадян України хочуть залишитися у РП і продовжувати працювати, та близько 33% українців, які виїхали з Польщі через карантин, зацікавлені повернутися [127].

Криза під час пандемії також вплинула на туризм. Уряд Польщі планував відкрити кордони для туристів з певних країн, де епідемічна ситуація знаходилась під контролем у сезон відпусток. Також передбачалось, що турист з-за кордону без карантину може прибути до Польщі здавши тест на коронавірус за кілька днів до поїздки [128].

За часів пандемії у всьому світі став популярним зелений туризм – відпочинок на природі.

Наприклад, в польському селі Чустково (Czastkowo), в 30 кілометрах від Гданська, знаходиться кемпінг «4Rest Camp», де відвідувачам пропонують зупинитися в наметах посеред лісу [129].

Проте, з 24 жовтня 2020 р., вся територія Республіки Польща була внесена до червоної зони карантину [130]. Потрапити в країну тепер практично не можливо.

Карантин значно вплинув на ситуацію в країнах, економіку та туристичний сектор. І подальший розвиток життя безпосередньо залежить від стану пандемії.

Українсько-польське економічне співробітництво є доцільним, оскільки країни є сусідами та мають схожі економічні інтереси та стратегічні цілі. Слід

зазначити, що економічна співпраця між двома країнами сьогодні є досить активною. Держави мають потужний потенціал для розвитку взаємовигідних відносин. Тому двостороннє економічне співробітництво є дуже перспективним, і його слід розширювати та активізувати [4].

Результати аналізу сучасного стану торговельної співпраці свідчать про позитивну динаміку та початок структурних змін у створенні торгового паритету [116].

2.5.2 Безпекові питання

Ситуація в Україні змусила багатьох глав держав та урядів сусідніх країн не лише замислитися над проблемою миру в Європі, а мають на меті конкретні наміри щодо зміцнення безпеки своїх держав. Активне військове співробітництво, збільшення оборонних бюджетів, та військові навчання державами-членами НАТО, так і не змогли стримати російську військову агресію в Україні, й перейшли від політики заяв до політики рішучих дій.

За роки воєнних дій в Україні, сусідні країни багато разів висловили підтримку [131].

В контексті російської агресії на Сході України, Польща сьогодні є однією з небагатьох країн-учасниць НАТО, яка зробила свій внесок в українську (і, отже, регіональну) безпеку, розвиваючи обороноздатність, та інтегруючи Україну до західних безпекових структур [132].

В 2014-2015 рр. допомога від країни становила близько 6,5 мільйонів доларів. Перш за все це були сухпайки, матраци, ковдри. Згодом – необхідні запчастини до техніки радянського зразка. Держава дуже швидко взялась до дій, адже розуміла, що може стати наступним суб'єктом російської агресії [133].

Польща фінансово допомогла Україні. Країна надала кредит на 100 мільйонів євро. На стипендіальну програму для студентів з Донецької та Луганської областей Криму (на 2015 рік) було виділено 2,5 мільйони євро [131].

У 2016 р. польський уряд, наполягав на «політиці відкритих дверей» НАТО для України [132]. Саме Польща запросила Україну на саміт НАТО у Варшаві до того, як усі союзники прийняли офіційне рішення та внесли українське питання на порядок денний.

Важливою ініціативою, яку Польща запропонувала Україні, була ідея союзу Міжмор'я, спрямована на створення додаткової структури безпеки (не тільки у військовому сенсі, але також у сферах енергетики, економіки, інфраструктури) що допоможе країнам Центральної та Східної Європи наздогнати добре розвинену Західну частину [132].

РП підтримує політику антиросійських санкцій (протидія продовженню військової агресії); визнає використання Росією збройних сил на Донбасі, наявність постійних російських військ на Донбасі; підтримує ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Польща класифікує дії Росії як «ознаки агресії» (згідно з класифікацією резолюції ООН); схвалює необхідність інтеграції України до НАТО та ЄС, збільшення військової присутності НАТО в Україні та підтримує ідею приєднання України до Вишеградської четвірки; розглядає конфлікт як загрозу національній безпеці; готова постачати зброю в Україну [131].

Польща та Україна мають схожі позиції щодо енергетичної безпеки в Європі. Диверсифікація постачань природного газу, забезпечення транзиту російського газу територією України, відкриття європейського ринку для скрапленого газу з США – все це в інтересах обох країн. У 2016 році Польща завершила будівництво LNG-терміналу і роздумує над запуском Балтійського газопроводу в 2022 р., який забезпечить доступ до газу з Норвегії. Тоді Польща відмовиться від майбутніх закупівель газу в Росії, на які в даний час припадає близько двох третин загального обсягу постачання газу в державу. Польща та Україна активно висловилися проти будівництва газопроводу Північний потік-2 через негативний вплив на безпеку України. Польська енергетична компанія PGNiG постачає в Україну природний газ, обсяг якого в 2018-2019 роках досяг 200 мільйонів кубометрів [134].

Також підписані регіональні українсько-польські контракти на поставку польського вугілля в Україну [131].

Неоімперська політика Росії є найбільшою загрозою для Польщі. Така фраза записана в оновленій стратегії національної безпеки держави. Після початку бойових дій на Донбасі Варшава почала активно озброюватися, купуючи військову техніку в США, але в Польщі також є кілька проектів з Україною.

З 2014 року польські компанії постачають в Україну безпілотні літальні апарати, засоби індивідуального захисту, стрілецьку зброю, гранатомети та міномети, парашутні системи та компоненти літальних апаратів, боєприпаси різного калібру, оптоелектронні вироби та пристрої, вежі та корпуси для бойових машин піхоти БМП-1 [135].

РП й Україна спільно розробили переносні протитанкові ракетні системи малої дальності (ПТРК) з лазерним наведенням Pirat та артилерійським артснарядом, керованим «Квітник» [136, 135]. Появились декілька версій технологічних демонстраторів, зокрема РТ-17, який є варіантом глибокої модернізації машин сімейства Т-72 і РТ-91 в частині посилення вогневої потужності (застосування 120-мм гармати КВМ-2) [136]. Українські підприємства допомагають ремонтувати польські Міг-29 і Су-22, продають комплекти для вертольотів і ракетно-артилерійської зброї [135].

Спільна розробка ракетного комплексу “Маргаритка”, робота польських військових інструкторів на полігоні в Яворові, постачання зброї та амуніції також входить до польсько-української співпраці у військовій сфері [137].

З початком російської агресії відносини між Україною та Польщею розвивалася досить активно, оскільки Україна чітко вбачала загрозу зі сторони РФ. Армія Польщі зацікавлена в ряді проектів, в яких Україна мала набагато більші компетенції, ніж у той час на Польща – це, переважно, керовані боєприпаси та міни, протитанкові ракетні системи. Дані проекти все ще досить активно розвиваються [135].

Під час усього періоду війни з Росією РП надавала Україні гуманітарну допомогу, приймала та лікувала поранених у зоні АТО та запрошувала українських офіцерів проходити стажування у своїх військових штабах [132].

У 2015 році держава надала Україні гуманітарну допомогу в розмірі 1 млн. дол. США, згодом – 350 тис. грн. Польський уряд виділив 170 тис. євро на лікування та реабілітацію українських військових за рахунок Польщі [131].

У січні 2020 року відбулась зустріч секретаря Ради національної безпеки та оборони України О. Данілова та державного секретаря, керівника Бюро національної безпеки Республіки Польща П. Солоха. На початку засідання секретар Ради національної безпеки та оборони України подякував Польщі за постійну підтримку європейських та євроатлантичних зусиль України.

Сторони детально проаналізували двостороннє співробітництво у сфері безпеки та оборони, особливо у галузі військово-промислового комплексу, а також активізацію співпраці на рівні співробітників та експертів двох відомств.

Дипломати також обговорили можливість продовження діяльності у форматі «Стратегічного діалогу» лідерів національної безпеки Україна-Польща-США-Білорусь, створеного 30 серпня минулого року у Варшаві, та відзначили зацікавленість у його підтримці та розробці.

Керівник Бюро національної безпеки Республіки Польща наголосив, що Польща послідовно підтримує та сприяє лобіюванню України в ЄС та НАТО. Незважаючи на військову агресію, Україна наполегливо проводить реформи у всіх сферах держави [138].

Столиці на відмінно співпрацюють у військовій сфері в контексті російської агресії в Україні, а також мають хороші перспективи економічного співробітництва.

У червні 2020 року Польща виступила меценатом військової лікарні «Головний військовий клінічний госпіталь». Сума становила близько 490 тис. грн. Центр також отримав 5000 захисних масок, 500 одноразових захисних костюмів, 100 пульсоксиметрів, 34 мішки Амбу для ручної вентиляції легенів, 18 медичних шаф, 3 індикатори внутрішньоочного тиску, аквадистилятор та медичний стерилізатор. Лікарню спонсорувала програма «Польська допомога» Міністерства закордонних справ Республіки Польща. Перелік товарів був узгоджений з керівництвом клініки та відповідає вимогам [139].

Польща послідовно дотримується позиції, що двері НАТО повинні бути відкритими для України. Водночас Польща залишається одним із найважливіших постачальників військової допомоги для України та бере участь у спільних тренуваннях та навчаннях.

З ціллю безпеки в 2016 році була створена Литовсько-польсько-українська бригада [134].

У червні 2020 року в Польщі, в 350-ти кілометрах від Калінінградської області РФ, американські і польські військові провели спільні навчання Defender Europe 20 Plus. Легіони обох країн форсували річку і тренувалися спільно діяти в обороні [135].

Протягом років йшли великі витрати на армію, особливо в Україні (рисунок 2.21).

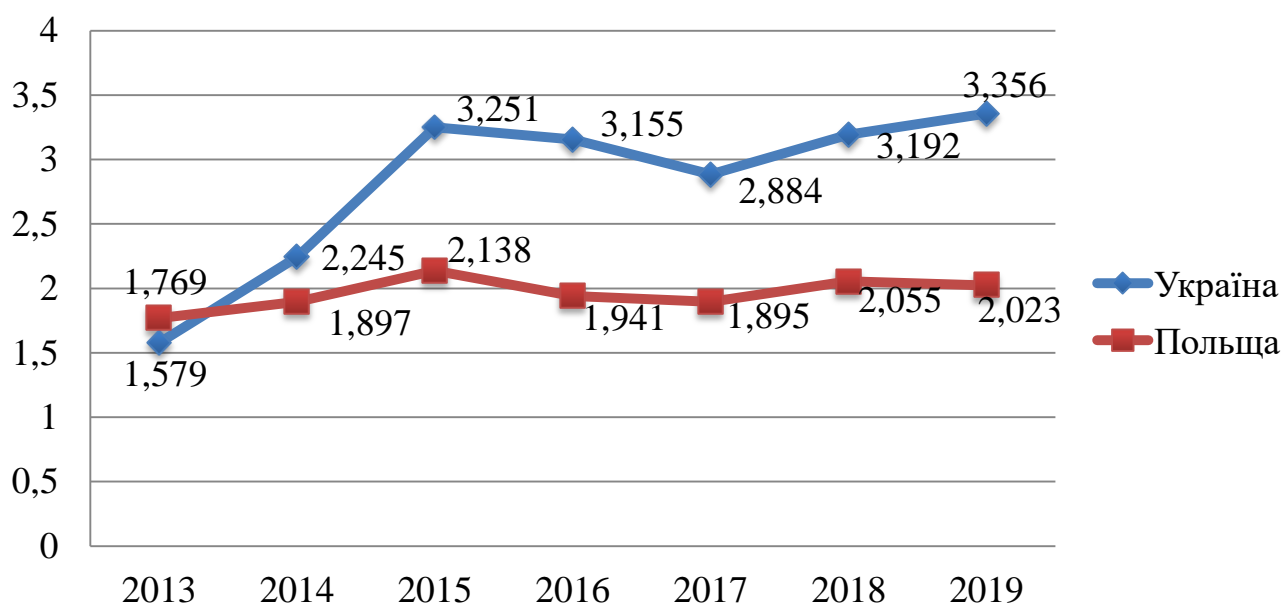

Рисунок 2.21 – Військові витрати , % ВВП [140]

28 липня 2020 року Україна, Польща та Литва запровадили новий формат співпраці – «Люблінський трикутник». Її основною метою є не лише зміцнення країн, а й ефективна боротьба із загальними загрозами, забезпечення безпеки та процвітання регіону трикутника.

Сторони платформи домовились координувати заходи щодо захисту міжнародного права в контексті російської агресії проти України не тільки у тристоронній координації, а й в міжнародних організаціях: НАТО, ООН, ЄС, Раді Європи та ОБСЄ [141].

Під час зустрічі двох президентів України та Польщі в жовтні А. Дуда наголосив, що Варшава використає своє головування в ОБСЄ у 2022 році для вирішення питання суверенітету та територіальної цілісності України [142].

До сьогодні Польща є безумовним захисником фундаментальної проблеми України: збереження санкцій проти Російської Федерації.

Через ці та інші прояви підтримки України Європейська рада з міжнародних відносин впевнено зарахувала Польщу після Німеччини, Великобританії та США до числа «лідерів» ЄС на підтримку України [132].

Українська та польська нація завжди долала ворожнечу проти спільного ворога та утворювали успішні військові формування для боротьби з ним.

Тільки незалежні Україна та Польща можуть створювати спільні військові загони для побудови тісних контактів, зміцнення взаємної довіри, гарантії безпеки в Європі та демонстрації того, як система безпеки може бути організована в більш широкому, ніж національному сенсі.

Обмін бойовим досвідом, спільні миротворчі місії, гуманітарні та медичні дії доводять, що військова співпраця є основою для побудови добрих відносин, взаємної довіри та дружніх, тісних контактів [143].

2.5.3 Співробітництво у сфері культури

З часом суспільство прагне пам'ятати, зберігати та пропагувати культурну спадщину своєї держави. Історично українська спадщина завжди поєднувала культури сусідніх держав [144]. Україна співпрацює з Польщею у різних галузях. Не оминула ця співпраця і культурну сферу.

Дні польської культури, що проходять у Бердичеві в дев'ятнадцятий раз, є подією, яка свідчить про поглиблення взаємоповаги та взаєморозуміння між

Польщею та Україною. Місто стало основою для багатьох відомих українців та поляків та зберегло добрі багаторічні традиції взаємної підтримки та культурного обміну. Бердичів плідно співпрацює у різних сферах із містами-партнерами у Польщі – Явором та Седльце [145].

У 2018 році в Україні, спільно з Інститутом Адама Міцкевича та Національним бюро Програми ЄС для творчої Європи, Інституційна діяльність Українського культурного фонду була присвячена реалізації двох «Партнерських програм». Перша «Культура для місцевого розвитку» мала за ціль створити мережу цінителів культури у країнах Східного партнерства, надати учасникам управлінські навички та навички керівництва й розробити підхід до участі у реалізації проектів. Друга, «Ділимося контактами – ділимося знаннями», була платформою для побудови кооперацій та створення спільних проектів між культурними організаціями в обох країнах [146].

З 19 по 21 квітня понад 100 провідних українських та польських музикознавців обговорили найактуальніші напрямки культурної співпраці під час міжнародного наукового симпозіуму «Україна – Польща: діалог культур». Програма складалась з виступів 16 провідних науковців культури з польських музичних академій та університетів – Варшави, Кракова, Лодзі, Гданська, Бидгоща, Щецина та Зеленої Гури, а також близько 100 музикознавців з різних регіонів України – Києва, Харкова, Львова, Кропивницького, Одеси, Дніпра, Миколаєва та інших міст. У конференції взяли участь не лише досвідчені науковці, а й молоді, які обмінялись результатами своїх досліджень за круглим столом «Українсько-польські відносини у дослідженнях молодих музикознавців та культурологів» [147].

У Польщі щороку проводиться багато мистецьких та культурних заходів, присвячених українській тематиці. Влітку 2019 року в Польщі розпочався сезон багатоденних фестивалів, концертів та свят на свіжому повітрі. Першим стартом у Казімеж-Дольному став польський фестиваль хорових колективів та народних співаків, у якому брали участь і українці. 13 липня у Дубичі-Церковному відбувся фестиваль «На Івана, на Купала». Це найбільший літній фестиваль, в якому щороку

беруть участь до 10000 учасників. Одним із найбільших щорічних міжнародних фестивалів української культури в Польщі є традиційна Лемківська ватра у Ждині Горлицького повіту. Це багатоденний захід, на якому беруть участь 50 гуртів на рік, переважно з Польщі, України та Словаччини. Захід було організовано 37-й раз поспіль Лемківською асоціацією. XXIV Фестиваль багатьох культур і народів «З сільського подвір'я» відбувся з 19 по 21 липня. Кожного року тут виступають найкращі народні музиканти з усього світу, включаючи колективи з України. Ще один захід у Польщі, присвячений Лемківщині, «Од Русаль до Яна», який проводився завдяки місцевому Музею лемківської культури. З 10 по 12 серпня в м. Мокрому відбувся «Фестиваль культури про Ославу». Організатором заходу є Спілка українців у Польщі. 17 серпня у місті Сроков відбулося XXIV Відкриття українського культурного сезону Вармії та Мазур. Організатором заходу є Ольштинська філія Української Асоціації в Польщі. У День Незалежності України – 24 серпня – українці в Польщі мали можливість відпочити на культурному заході в Кошаліні. Наприкінці літнього фестивального сезону відбулася ще одна подія – Союз українців у Польщі. З 31 серпня по 1 вересня в Асунах проходив двадцятий щорічний захід «Народні гуляння». На фестивалі виступали етнічні колективи з Польщі, України та інших сусідніх країн [148].

З 29 серпня по 1 вересня в Польщі в рамках двох театральних фестивалів проходили вистави українських театрів - Київського академічного драматичного театру та Театру комедії на Лівому березі Дніпра та Київського академічного театру «Золоті ворота» [149].

2019 рік у с. Махнівка відбувся Міжнародний фестиваль, на якому звучали твори українсько-польського поета Тимка Падури та відома пісня «Гей, соколи!».

11 листопада Республіка Польща відсвяткувала 101-у річницю незалежності. Дні польської культури розпочалися святковим концертом. Захід проводився завдяки Товариству польської культури імені Тадеуша Костюшки на Волині.

Польща підтримує Україну у важкій ситуації, підтримує її жителів. Тому День незалежності Польщі також є святом для України [149].

Виставка, присвячена 100-річчю початку українсько-польських дипломатичних відносин, розпочалась у Києві в вересні і продовжилася в посольстві України в Польщі. Українські та польські історики, громадські діячі, дипломати та журналісти відвідали відкриття виставки, яка демонструвала стенди з архівними документами 1917-1921 років. Виставку підготували спільно Наукове товариство, Міністерство закордонних справ України та Польський інститут у Києві [150].

У жовтні Польський інститут у Києві розпочав власний проект «Дні польського кіно в Україні». Святкування польського кіно відбулось у п'яти містах України. Глядачі мали змогу побачити найкращі польські фільми за останні роки [151].

Культура тісно пов'язана з історією націй. З цієї нагоди у Варшаві відбулася зустріч В. Зеленського та А. Дуди, на якій президенти домовились оновити роботу двосторонньої робочої групи з історичних питань, яка працюватиме під наглядом обох глав держав [152].

З 15 листопада 2019 року по 15 січня 2020 року розпочався конкурс на програми транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна. Ідеї й теми програми стосуються історичної, культурної та природної спадщини, а саме створення нових транскордонних контактів та зв'язків між жителями; нові заходи, пов'язані з освітою, мистецтвом, спортом, популяризацією історичної та природної спадщини; традиції прикордонних територій держав; обмін досвідом та соціальні ініціативи; туризм; культурне різноманіття меншин та розвиток місцевих громад; будь-які заходи для підтримки транскордонного співробітництва. Метою всіх проектів було збільшення кількості відвідувачів історичних, культурних і природних об'єктів [153].

Для обміну досвідом, ідеями, інструментами та можливостями в Підкарпатському воєводстві 4-5 березня 2020 року відбулася програма обміну для менеджерів історико-культурної спадщини, представників громадських організацій та державних установ Львівської області. Представники української делегації мали змогу презентувати свою культурну та історичну спадщину,

розповісти про інструменти та рекламні канали, якими вони користуються. Польські колеги розповіли про свій досвід відновлення та реставрування історичних пам'яток, створення туристичних продуктів та туристичного маршруту [154].

1-4 жовтня у Житомирі відбулися XIII Дні польської культури в Україні та XXVI Міжнародний фестиваль польської культури «Веселка Полісся». Цьогорічні заходи присвячені вшануванню пам'яті борців за незалежність до 100-річчя польсько-більшовицької війни та 100-річчю від дня народження Іоана Павла II. Чотири дні всі охочі приєднувались до культурної спадщини, звичаїв та традицій Польщі - знайомились з польською музикою, історією, дізнавались про економічний та соціальний розвиток країни, перевіряли свої знання польської мови та брали участь у церковній службі. У зв'язку з карантинном відбувся онлайн-концерт «Польська музика об'єднує світ», онлайн-презентація видання «Музична скарбниця Волині» та онлайн-зустріч на різні теми. Організатор заходу – Житомирська обласна спілка поляків в Україні [155]. Карантин, який досі триває, суттєво вплинув на культурне життя людей.

На 2020 рік Польський інститут у Києві запланував численні зустрічі на такі теми, як «100-річчя союзу Пільсудський – Петлюра», «Відносини Польщі з Литвою, Білоруссю та Україною 450 років після Люблінської унії» та цитування віршів З. Гінчанки. Також відбувся історичний конкурс, проведений міністром закордонних справ на найкращі публікації, що пропагують історію Польщі та польську дипломатію. Проходила олімпіада з історії Польщі на тему «На шляху до незалежності». Бібліотека Польського інституту в Києві частково відновила свою роботу. Мистецька премія імені Казимира Малевича відбулась у жовтні [156].

Щодо засобів масової інформації, польський читач / глядач рідко стикається з українським продуктом. Однак інтерес є. До прикладу, серіал каналу СТБ «Кріпачка», транслювало польське державне телебачення TVP у 2018 році. Програма сезону стала найкращою з понад 2,3 мільйонами глядачів.

«Дівчата зі Львова» кілька років поспіль був одним з найпопулярніших серіалів на польському державному телебаченні. Він базується на стереотипі про

українських жінок, які приїхали до Польщі у пошуках роботи та чоловіків. Сюжет фільму сподобався всім віковим категоріям країни.

В загальному, населення Польщі позитивно оцінює українських мігрантів. Міграція дає можливість на розбудову мультикультурного соціуму. Окрім стереотипу працівника з України, у Польщі наявні образи українських студентів та IT-спеціалістів.

Події Помаранчевої революції та Революції гідності транслювалися польськими ЗМІ.

Книга молодого українського письменника А. Чеха “Точка нуль”, у перекладі польською мовою М. Задури, в 2019 р. увійшла в фінал престижного конкурсу ім. Р. Капусцінського [40].

В Україні, книга популярного польського письменника Я. Вишневського «Самотність в Мережі», перекладена О. Кравцем, є головним бестселером XXI століття. У Львові 7 листопада 2020 р. відбулась вистава за книгою. Роман є одним з найбільш пронизливих історій століття.

8 листопада в Малому театрі в м. Київ була поставлена вистава М. Куліша за однойменною драмою «Маклена Граса». Події у виставі відбуваються в Польщі, в неназваному великому місті [157].

Польща є однією з країн, де інтерес до України та української культури є серед еліт та масової аудиторії. Спогади про важкі роки не можна уникнути, але дії історичних подій не повинні обмежуватися минулим. Просуваючи український бренд у Польщі, варто орієнтуватися на сучасність [40].

Висновки до розділу

Отже, у другому розділі «Аналіз стану міжнародного співробітництва між Україною та Польщею», проведено контент-моніторинг з метою аналізу основних напрямків співробітництва, що показав найбільш згадуваними темами в мережі Інтернет є політико-дипломатичні, без пекові та економічні сфери; визначено національні інтереси, цілі та методи, тип зовнішньої політики (пацифістський)

України та Польщі, що в кінцевому результаті підтвердило можливість співпраці. Обґрунтовано політичні взаємини між країнами, що вказують на продовження лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО; здійснено порівняння внутрішніх економічних аспектів життя держав, які допомогли у подальшому визначенні двосторонніх відносин; досліджено експортно-імпортні операції між сторонами та їх інвестиційний вклад; проведено аналіз стану трудових і фінансових взаємовідносин; розкрито суть безпекового питання України та Польщі й описано популяризацію спільної культурної спадщини. Доведено, що РП є першою в рейтингу країною в яку мігрує українська діаспора (причиною є високий рівень безробіття, низька заробітна плата та інфляція).

3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

3.1 Когнітивне моделювання відносин між Україною та Польщею

Аналіз розвитку взаємин між Україною та РП можна детально проаналізувати за допомогою когнітивної моделі. Проаналізувавши чинники розвитку між державами у попередніх розділах роботи, були виявлені основні фактори, які відіграють вирішальну роль у цьому питанні. Завдяки когнітивному моделюванню можна знайти важелі впливу на вирішення проблеми.

Метою моделі є дослідження чинників, які посилюють/послаблюють відносини між Україною та Польщею, тому цільовим фактором було обрано фактор «Розвиток українсько-польських відносин». Серед базисних факторів виділяється сукупність керуючих факторів, вони і є інструментом впливу на цільовий фактор і на саму проблему. Для побудови моделі, було визначено низку основних факторів впливу, а саме:

1. Розвиток українсько-польських відносин – цільовий фактор.
2. Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО – керуючий фактор.
3. Міжрегіональні зв'язки – керуючий фактор.
4. Українсько-польський товарообіг – керуючий фактор.
5. Іноземні інвестиції – керуючий фактор.
6. Гуманітарна допомога Україні – керуючий фактор.
7. Міграція українців – керуючий фактор.
8. Російська агресія – керуючий фактор.
9. Історичний фактор – керуючий фактор.
10. Популяризація культурної спадщини – керуючий фактор.

Розглянемо суть кожного обраного для побудови моделі фактору.

Розвиток українсько-польських відносин – цільовий фактор, який передбачає розвиток усіх сфер життя держав, та їх взаємодія. При аналізі взаємозв'язків цього фактору з

іншими факторам моделі вважається, що цей фактор несе узагальнені властивості, тобто політичні, економічні, безпекові, соціальні так і культурні.

Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО – керуючий фактор, важливий з точки зору позиціонування на міжнародній арені. Просування інтересів України Польщею є вигідним для обох держав.

Як зазначалося у 2 розділі роботи, на думку польських дипломатів, приналежність України до європейського безпекового, ціннісного та культурного просторів для Польщі є беззаперечною і природною, хоч і довготерміною, перспективою.

Міжрегіональні зв'язки – керуючий фактор. Зміни в порядку діяльності місцевих установ України сприяли утворенню громад, що є дуже близькими до польських гмін.

Під цим фактором розуміється обмін досвідом між державними адміністративними одиницями Львівської, Одеської, Івано-Франківської, Вінницької, Волинської областей та Підкарпатським, Люблінським, Лодзьким, Сілезьким, Мазовецьким воєводствами.

Як вказано у 2-му розділі, важливими осередками інтенсифікації та розвитку українсько-польського міжрегіонального та транскордонного співробітництва виступають єврорегіони «Карпатський» та «Буг», які діють в українсько-польському прикордонні.

Українсько-польський товарообіг – керуючий фактор. Це один з індикаторів економічного рівня. Експорт та імпорт сприяє модернізації торговельних процесів, оновленню торговельної бази, залученню польського бізнесу в Україні і навпаки, розширенню співробітництва. За його частотою можна судити про можливості ринкової спроможності. Високий рівень товарообігу стимулює розвиток економічної співпраці.

Іноземні інвестиції – керуючий фактор. Відомо, що ріст іноземних коштів сприяє товарообігу, збільшенню кількості підприємств, розвитку територій та організацій.

Гуманітарна допомога Україні – керуючий фактор. Зокрема, це польська допомога бюджетними грантами, які сприяють розвитку госпіталю, лікуванню постраждалих та хворих. Також РП приймає на реабілітацію поранених у зоні АТО.

Міграція українців – керуючий фактор. Бажання кращого заробітку або здобуття вищої освіти є причиною міграцій в Польщу. Заохочують також сприятливі цінами на проживання.

Російська агресія – це керуючий фактор. Країни розглядають конфлікт як загрозу національній безпеці. Держави створюють спільні батальйони та розробляють зброю, проводять спільні тренування та стажування у військових навчальних закладах.

Історичний фактор – є керуючим. Показник взаємозв'язку народів. Болючими питаннями тут виступають Волинська трагедія та анексія Галичини, проте, зосередившись на майбутньому, можна здобути успіху в українсько-польських взаєминах.

Популяризація культурної спадщини – керуючий фактор. Характеризується спільними українсько-польськими проектами: фестивалі, вистави, концерти, виставки. Культурні заходи проводяться з метою налагодження зв'язку, розуміння між меншинами та обміну досвідом, ідеями.

Розглянемо докладніше взаємодію між факторами, визначивши прямі зв'язки між ними, скориставшись лінгвістичними змінними за шкалою Чеддока: де діапазон оцінок 0 – 0,2 позначають дуже слабкий вплив, а діапазон 0,9 – 1 – дуже сильний.

Фактор «Розвиток українсько-польських відносин»

Фактор «Розвиток українсько-польських відносин» має сильний вплив на фактор «Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО», коефіцієнт впливу 0,7. Розвиток відносин двох держав сприятиме зміцненню зв'язків між країнами та

тіснішому діалозі. Відповідно є набагато більше шансів, що Польща допоможе Україні при вступі в ЄС та НАТО. Перший фактор значно посилює останній.

Фактор «Розвиток українсько-польських відносин» посилює вплив (0,6) на фактор «Міжрегіональні зв'язки». Вплив чинника посприяє утворенню нових реформ місцевої автономії та організації територіальної влади в Україні; реалізації проектів у сфері транскордонного та міжрегіонального співробітництва.

Фактор «Розвиток українсько-польських відносин» має достатній вплив на фактор «українсько-польський товарообіг». Коефіцієнт становить 0,6. Чинник значно сприяє збільшенню товарообігу та зростання обсягу двосторонньої торгівлі, саме тому посилення фактор «Розвиток українсько-польських відносин» позитивно впливає на фактор «українсько-польський товарообіг».

Фактор «Розвиток українсько-польських відносин» має відносно відчутний вплив у мірі 0,7 на фактор «Іноземні інвестиції». При тісній співпраці спостерігається покращення у всіх сферах, що приваблює іноземних інвесторів вкладати кошти у розвиток певної галузі.

Фактор «Розвиток українсько-польських відносин» має достатній вплив на фактор «Гуманітарна допомога Україні» у розмірі 0,6. Оскільки, через війну та пандемію постраждала велика кількість населення України, розвиток українсько-польських відносин посприяє залученню бюджетних грантів з Польщі.

Фактор «Розвиток українсько-польських відносин» посилює фактор «Міграція українців», коефіцієнт – 0,5. При наданні Польщею безпечних робочих місць, високої заробітної плати та кращого рівня освіти спостерігається приплив робочої сили та студентів з України.

Коефіцієнт впливу фактору «Розвиток українсько-польських відносин» -0,2 послаблює чинник «Російська агресія». Спільними діями держави розробляють плани, як усунути агресора. Польща залучилась спілником, що може допомогти встановити мир в країні.

Фактор «Розвиток українсько-польських відносин» має несуттєвий вплив на «Історичний фактор», з коефіцієнтом -0,2. Адже, події минулих років завжди

залишаться в пам'яті. При подальшій співпраці та спільному вирішенню історичних проблем може спостерігатись позитивний вплив.

Безумовно, розуміння між двома державами посприє більшій кількості культурних заходів, що позитивно вплине на популяризацію спадщини. Отже, фактор «Розвиток українсько-польських відносин» має помірний вплив 0,5 на фактор «Популяризація культурної спадщини».

Фактор «Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО»

«Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО» посилює фактор «Розвиток українсько-польських відносин» на 0,7. Логічно, адже після інтеграції України в ЄС та НАТО відкриваються нові можливості у співпраці для обох країн. Фінансова допомога; соціальний, економічний ріст; політичний розвиток – позитивно вплине на подальші взаємини.

Фактор «Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО» помірно впливає на фактор «Міжрегіональні зв'язки», що призведе до створення системи моніторингу розвитку регіонів, яка відповідатиме стандартам ЄС; залучення в рамках реалізації окремих проектів фінансових коштів ЄС; сприятиме розвитку внутрішніх міжрегіональних зв'язків, зовнішнього міжрегіонального та транскордонного співробітництва. Коефіцієнт впливу дорівнює 0,6.

Фактор «Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО» впливає в мірі 0,5 на фактор «Українсько-польський товарообіг». Внаслідок приєднання України до міжнародних організацій з'являться нові перспективи українського експорту на польському ринку, і навпаки. Створення спільного ринку та координація економічної політики країн при інтеграції позитивно вплинуть на товарообіг країн.

Фактор «Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО» помірно впливає на фактор «Іноземні інвестиції», коефіцієнт впливу дорівнює 0,5. Отже, при вступі в ЄС та НАТО, Україна потягне за собою прямі інвестиції міжнародних організацій, інших країн та їх членів. Зростання фактору «Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО» призводить до помітного зростання фактору «Іноземні інвестиції».

«Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО», коефіцієнт впливу якого 0,5, посилює дію фактору «Гуманітарна допомога Україні». Просування інтересів

держави є можливістю для України отримати гуманітарну допомогу. Зростання фактору «Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО» призводить до помітного зростання фактору «Гуманітарна допомога Україні».

Фактор «Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО» негативно вплине на фактор «Російська агресія», коефіцієнт впливу дорівнює $-0,3$. Коли українські оборонні підприємства вийдуть на європейський ринок озброєнь, будуть залучені до військових проєктів, і головне, Україна отримає більшу підтримку від країн-учасниць, саме тоді держава зможе відбитися від протизаконних дій Росії.

Отже, «Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО» послаблює фактор «Російська агресія».

Фактор «Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО» несе за собою мінімальний вплив на «Історичний фактор», коефіцієнт якого становить $-0,1$. Тому, що інтеграція України з ЄС та НАТО практично ніяк не вплине на історію народів.

Фактор «Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО» має слабкий вплив на фактор «Популяризація культурної спадщини», коефіцієнт дорівнює $0,4$. Підсилення фактору «Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО» призводить до помітного підсилення фактору «Популяризація культурної спадщини».

Фактор «Міжрегіональні зв'язки»

Фактор «Міжрегіональні зв'язки» позитивно впливає на фактор «Розвиток українсько-польських відносин», коефіцієнт впливу становить $0,7$. Саме розвиток муніципального партнерства між містами, областями, республіками і схожими утвореннями в інших країнах отримає новий імпульс, що сприятиме зміцненню економічних, культурних та освітніх зв'язків не тільки на міжнародному рівні, а й між самими місцевими спільнотами.

Фактор «Міжрегіональні зв'язки» впливає на фактор «Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО» з коефіцієнтом $0,5$. Взаємодія сприяє розвитку людського капіталу та інституційної трансграничної співпраці включаючи безпеку на кордонах Європейського Союзу та НАТО. Регіональна співпраця з Польщею може бути за приклад іншим країнам-учасникам.

Фактор «Міжрегіональні зв'язки» впливає на фактор «Українсько-польський товарообіг» у мірі 0,6. При посиленні одного фактору відбувається ріст іншого, що сприяє розвитку бізнесу інфраструктури та туризму.

При впливі фактору «Міжрегіональні зв'язки» на чинник «Іноземні інвестиції» закладається правильна основа для створення умов, які сприятимуть досягненню і посиленню розвитку економіки і залученню інвестицій. Коефіцієнт даного впливу дорівнює 0,5. Зростання фактору «Міжрегіональні зв'язки» призводить до помітного зростання фактору «Іноземні інвестиції».

Фактор «Міжрегіональні зв'язки» слабо впливає на «Гуманітарну допомогу Україні» при коефіцієнті 0,4. Підсилення фактору «Міжрегіональні зв'язки» призводить до слабого зростання фактору «Гуманітарна допомога Україні».

Чинник «Міжрегіональні зв'язки» впливає на чинник «Міграція українців», коефіцієнт впливу 0,4. Зростання фактору «Міжрегіональні зв'язки» призводить до помітного зростання фактору «Міграція українців».

Фактор «Міжрегіональні зв'язки», під яким розуміється багатосторонній регіональний формат, негативно впливає на «Історичний фактор». Оцінка впливу становить -0,4. При посиленні міжрегіональних зв'язків відбудеться послаблення історичного фактору.

Фактор «Міжрегіональні зв'язки» на фактор «Популяризація культурної спадщини», з коефіцієнтом 0,3, слабо впливає на обмін досвідом серед освітніх та культурних делегацій, художніх та спортивних колективів. Проте, при зростанні першого фактора, почнеться зростання другого.

Фактор «Українсько-польський товарообіг»

Фактор «Українсько-польський товарообіг» позитивно впливає на «Розвиток українсько-польських відносин», коефіцієнт якого дорівнює 0,6. Посилення фактору «Українсько-польський товарообіг» на чинник «Розвиток українсько-польських відносин» спричинить зростання обсягу двосторонньої торгівлі.

Вплив фактору «Українсько-польський товарообіг» на «Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО» становить 0,7. Високий рівень товарообігу

стимулює розвиток економічної співпраці, що наблизить Україну до вступу в ЄС та НАТО. Отже, посилення першого чинника є важливим для другого.

Фактор «Українсько-польський товарообіг» діє на «Міжрегіональні зв'язки». Тут коефіцієнт становить 0,8, що означає дуже сильний вплив. Тобто, за допомогою процесів економічної міжрегіональної інтеграції схожість економічних проблем можуть бути вирішені. Позитивні аспекти для обох країн є спрощення процедур торговельних відносин; обмін досвідом та технологіями, зміцнення і перехід економічних зв'язків у договірні інтеграційні відносин в інші сфери регіону. Посилення першого фактору призведе до посилення наступного.

Фактор «Українсько-польський товарообіг» позитивно впливає на «Іноземні інвестиції», адже тісний контакт держав, з боку експорту та імпорту, сприяє залученню іноземних інвестицій. Коефіцієнт впливу сягає 0,6. При збільшенні росту фактору «Українсько-польський товарообіг» збільшиться і ріст фактора «Іноземні інвестиції».

Фактор «Іноземні інвестиції»

Фактор «Іноземні інвестиції» суттєво впливає на фактор «Розвиток українсько-польських відносин», коефіцієнт впливу становить 0,7. При залученні прямих іноземних інвестицій в країну покращується насамперед економічна структура, що сприяє ефективному розвитку українсько-польських відносин. Посилення фактору «Іноземні інвестиції» посилює дію фактору «Розвиток українсько-польських відносин».

Фактор «Іноземні інвестиції» помірно впливає (0,6) на фактор «Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО». При забезпеченні іноземних інвесторів, спостерігається розвиток країни що сприяє зближенню України до вступу в ЄС та НАТО. Перший фактор, безперечно, посилює останній.

Фактор «Іноземні інвестиції» позитивно впливає на фактор «Міжрегіональні зв'язки», коефіцієнт впливу дорівнює 0,7. Інвестиційний важіль допоможе у розвитку областей, міст селищ та громад, посприяє їх економічному зростанню та позитивно вплинути на структурне оновлення економіки України. Тому,

посилюючи дію першого фактора посилюється дія фактору «Міжрегіональні зв'язки».

Фактор «Іноземні інвестиції» має сильний вплив на фактор «Українсько-польський товарообіг», коефіцієнт якого 0,7. ПІІ стимулюють розвиток експортного потенціалу та збільшення обсягів капіталовкладень. Логічно, що при зростанні іноземних інвестицій покращиться і українсько-польський товарообіг.

Фактор «Гуманітарна допомога Україні»

Фактор «Гуманітарна допомога Україні» слабо діє на фактор «Розвиток українсько-польських відносин». Тут вся суть впливу в тому, що чим швидше закінчиться важка ситуація (пандемія, війна) в Україні, тим жвавішими стануть українсько-польські взаємини.

Коефіцієнт самого впливу дорівнює 0,3.

Фактор «Гуманітарна допомога Україні» також слабо впливає на фактор «Міжрегіональні зв'язки», коефіцієнт впливу становить 0,4. Підсилення фактору «Гуманітарна допомога Україні» призводить до помірного посилення фактору «Міжрегіональні зв'язки».

Фактор «Гуманітарна допомога Україні» дуже слабо впливає на фактор «Популяризація культурної спадщини». Тут коефіцієнт впливу сягає всього 0,1. Виділенні кошти Польщею дуже рідко виділяються на проведення культурних заходів.

Фактор «Міграція українців»

Фактор «Міграція українців» слабо діє на «Розвиток українсько-польських відносин» так, як через вплив (0,2) встановлюється незначна взаємодія між країнами. Отже, фактор «Міграція українців» несуттєво підсилює фактор «Розвиток українсько-польських відносин».

При міграції українців в Польщу встановлюється зв'язок, який, слабо, але може посприяти просуванню інтересів України в ЄС та НАТО. Отже, фактор «Міграція українців» впливає на фактор «Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО», коефіцієнт впливу дорівнює 0,1.

Фактор «Міграція українців» помірно впливає на фактор «Міжрегіональні зв'язки». 0,5 – коефіцієнт впливу. З метою кращого рівня життя частина населення України переходить від менш розвинених регіонів до більш розвинених. При цьому встановлюється зв'язок між народами, і в подальшому це може укріпитись тісними зв'язками. Саме тому фактор «Міграція українців» посилює фактор «Міжрегіональні зв'язки». Фактор «Міграція українців» слабо впливає на фактор «Гуманітарна допомога Україні», коефіцієнт впливу лише 0,3. Зростання фактору «Міграція українців» призводить до незначного зростання фактору «Міграція українців». Фактор «Міграція українців» помірно впливає на «Історичний фактор» Тут коефіцієнт впливу дорівнює 0,6. Нешасливі події минулого ще не повністю забуті, але відкритим є майбутнє. При міграції українців два народи зближуються, це посилює «Історичний фактор». На фактор «Популяризація культурної спадщини», з коефіцієнтом 0,6, впливає фактор «Міграція українців». Це вказує на те, що через обмін досвідом та зближення менших, встановлюються спільні традиції, звичаї, які використовуються згодом у популяризації культурної спадщини.

Фактор «Російська агресія»

Фактор «Російська агресія» позитивно сприяє на фактор «Розвиток українсько-польських відносин». Тобто, Росія виступає елементом, який просуває зближення країн проти спільного агресора. Тут коефіцієнт впливу дорівнює 0,5. При посиленні першого фактора, відбувається посилення останнього. Фактор «Російська агресія» істотно впливає на фактор «Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО» з коефіцієнтом 0,5. Однією з причин, що Україну запрошують на зустрічі країн-учасниць ЄС та НАТО є розгляд конфлікту з Росією як спільна загроза національній безпеці. Цей фактор суттєво сприяє посиленню фактору «Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО». Фактор «Російська агресія» слабо впливає на фактор «Міжрегіональні зв'язки». Коефіцієнт впливу становить 0,4. Фактор «Російська агресія» достатньо впливає (0,6) на фактор «Гуманітарна допомога Україні». Саме через агресивні дії РФ погіршується становище в Україні, що сприяє надходженню бюджетних грантів на АТО та в сферу медицини. При

збільшенні даного чинник збільшується й фактор «Гуманітарна допомога Україні». Фактор «Російська агресія» посилює дію фактору «Міграція українців» у розмірі 0,7. Саме через важку ситуацію в країні спостерігається міграція населення в РП. Як вказано у 2-му розділі, в Польщі 70% з офіційно працюючих іноземців країни є громадяни України, і 55% з усіх закордонних студентів РП становлять українці. «Російська агресія» становить негативний вплив на «Історичний фактор», коефіцієнт якого є -0,3. Фактор «Російська агресія» несуттєво відображається на історичному факторі.

«Історичний фактор»

Подій минулого негативно впливають на розвиток українсько-польських відносин. Тому «Історичний фактор» значно послаблює вплив фактору «Розвиток українсько-польських відносин», коефіцієнт якого дорівнює -0,7. «Історичний фактор» слабо впливає (-0,1) на «Лобювання Польщею України в ЄС та НАТО». Тобто, історичний фактор не значною мірою впливає на подальше формування політичних поглядів обох держав стосовно одна одної. «Історичний фактор» негативно впливає на фактор «Міграція українців», коефіцієнт якого дорівнює -0,1. Тому, що через визнання українців винними у Волинській трагедії та анексії Галичини в меншинах зустрічаються певні історичні протиріччя. «Історичний фактор» має сильний вплив (0,8) на популяризацію культурної спадщини. Адже, організування різних фестивалів, концертів, виставок, фільмів, вистав напряду залежить від історії націй та їх набутих традицій. Тобто, «Історичний фактор» значною мірою посилює фактор «Популяризація культурної спадщини».

Фактор «Популяризація культурної спадщини»

Фактор «Популяризація культурної спадщини» має значний вплив (0,6) на фактор «Розвиток українсько-польських відносин». Це сприяє відновленню історичних пам'яток та створенню спільних туристичних маршрутів. При посиленні першого фактору відбудеться посилення наступного. Фактор «Популяризація культурної спадщини» слабо впливає на фактор «Лобювання Польщею України в ЄС та НАТО» та «Міжрегіональні зв'язки». Коефіцієнт впливу однаковий – 0,3. Перший фактор сприяє покращенню стосунків на регіональному

та транскордонному рівні. Фактор «Популяризація культурної спадщини» дуже слабо впливає на фактор «Гуманітарна Допомога Україні» та «Міграція українців». Тут також коефіцієнт впливу однаковий і становить 0,1. Фактор «Популяризація культурної спадщини» негативно впливає (-0,8) на історичний фактор, адже спільні проекти, культурні заходи пов'язані з історією народів, а минуле народів було не досить вдалим. Саме тому краще зосереджуватися на подіях останніх 15 років.

Оцінки впливу факторів когнітивної моделі українсько-польських відносин наведена у матриці (таблиця В.1).

На підставі встановлених зв'язків між факторами будуємо когнітивну модель розвитку українсько-польських відносин (рисунок 3.1).

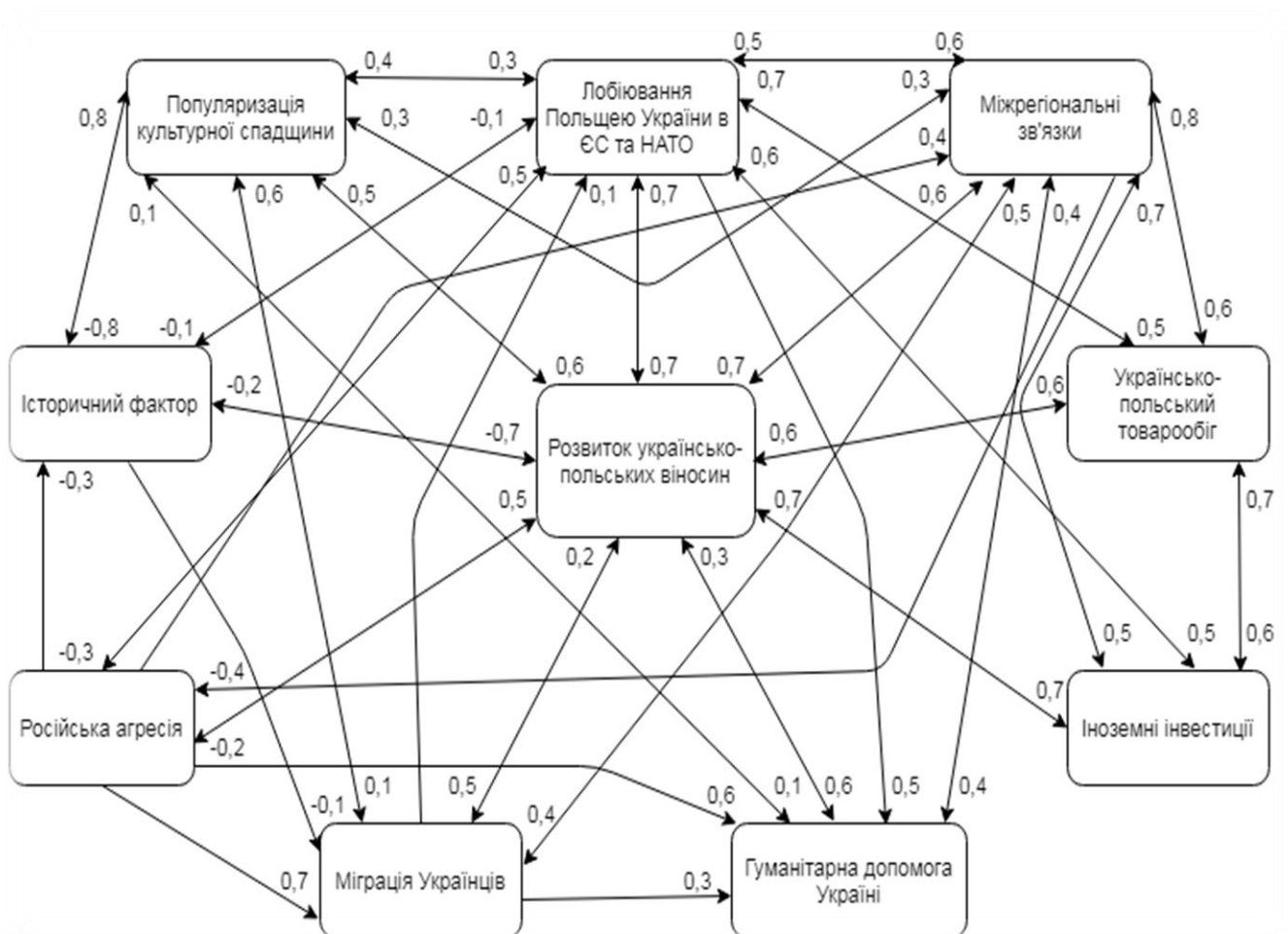

Рисунок 3.1 – Когнітивна модель «Розвиток українсько-польських відносин»

Усі необхідні розрахунки проведено на основі макросу «Insight» в табличному процесорі MS Excel, результати знаходяться у таблиці В.2). Оскільки значення більше за 1, то результати необхідно нормалізувати (число нормалізації – 50). Нормалізовані значення представлені у таблиці В.3

Значення узагальненого коефіцієнту зворотного зв'язку для кожного фактору визначено за формулою:

де R_i - коефіцієнт зворотного зв'язку i -го циклу системи.

E
M
B

Рисунок 3.2 – Значення узагальнених коефіцієнтів зворотного зв'язку моделі $R^* = \frac{\tilde{R}}{R_i}$ «Розвиток українсько-польських відносин»

Як видно з представлених на рисунку 3.2 даних, усі фактори системи є стабілізуючі, окрім чинника «Російська агресія». Найсильніший вплив на поведінку системи здійснює фактор «Розвиток українсько-польських відносин», що є логічним, оскільки цей фактор є цільовим у моделі. Наступним за силою фактором є зміцнення міжрегіональних зв'язків, адже починаючи з тісного контакту селищ та міст зароджується масштабна співпраця. Оскільки Польща підтримує євроінтеграційний курс України, і прагне вплинути на рішення Євросоюзу та НАТО, третім фактором, що несе дестабілізуючий характер у поведінці системи «Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО». Слабку дестабілізуючу роль мають фактори «Популяризація культурної спадщини», «Гуманітарна допомога Україні» та «Міграція українців». Практично відсутнім у системі є вплив чинника «Історичний фактор» що є цілком логічним, так як майже не можливо змінити відношення народів стосовно історії. Фактор «Російська агресія» стабілізує українсько-польське співробітництво, що пояснюється віднаходженням спільних практик взаємодії Польщі та України з метою протистояння зовнішнім загрозам.

Дані значення дають лише уявлення про характер поведінки системи.

Для визначення впливу факторів системи, який враховує її реакцію необхідно використати формулу:

$$K_{ij}^* = K_{ij} \cdot R^* , \quad (3.2)$$

де K_{ij}^* - приведений коефіцієнт впливу і-го фактору на j-й фактор системи, що враховує реакцію системи на зміни у факторі і.

Результати обчислень впливу на цільовий фактор представлені на рисунку 3.3, вплив цільового фактору на інші на рисунку 3.3.

За результатами розрахунків (таблиця В.4) будуюмо гістограми впливу факторів системи на цільовий та цільового на інші.

Рисунок 3.3 – Вплив основних факторів на цільовий

Усі фактори спричиняють позитивний вплив на цільовий фактор «Розвиток українсько-польських відносин».

Рисунок 3.4 – Вплив фактору «Розвиток українсько-польських відносин» на інші фактори системи

Цільовий фактор «Розвиток українсько-польських відносин» посилює фактор «Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО» тому, що зміцнення відносин у економічній, соціальній та безпековій сферах сприяють ще більшій підтримці Польщею України в процесі інтеграції. Через ту ж саму причину цільовий фактор посилює «Міжрегіональні зв'язки», «Українсько-польський товарообіг», «Іноземні інвестиції», «Гуманітарна допомога Україні», «Міграція українців» та «Популяризація культурної спадщини» так як усі чинники на пряму залежать від розвитку галузей; але послаблює вплив «Історичний фактор» та чинник «Російська агресія», адже подальший розвиток українсько-польських відносин може покращити ставлення до подій минулого двох країн та сприяти позбавленню російських військ на території України.

3.2 Прогнозування розвитку українсько-польських відносин

З метою визначення тенденцій розвитку відносин між країнами доцільно дослідити, як зміняться в найближчий час найбільш дестабілізуючі показники, що їх характеризують.

Для того, щоб визначити тенденції розвитку обсягу українсько-польського товарообігу, надходження прямих іноземних інвестицій з Польщі в Україну та з України в Польщу в 2020, 2021, 2022 роках, використовуємо гармонійний аналіз Ж. Фур'є.

Таблиця 3.1 – Динаміка українсько-польського товарообігу, млрд. дол. США [162]

Рік	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Обсяг товарообігу	6,6	3,3	4,5	5,9	6,1	6,6	5,7	4,3	4,8	6,1	6,8	7,4

Спочатку був виділений тренд за формулою:

$$z(x) = y_t - t_r, \quad (3.3)$$

де y_t – вихідні дані,

t_r – значення тренду, яке знаходимо за допомогою пакету MS Excel.

Рівняння тренду було знайдено за трьома залежностями для побудови песимістичного, оптимістичного та реалістичного прогнозів (рис. 3.5).

Для побудови песимістичного прогнозу було обрано лінійний тренд з $R^2 = 0,1718$, який описується наступною формулою:

$$t_r = 0,1388x + 4,7727, \quad (3.4)$$

де x – час, що вимірюється, починаючи з 1. За перший зріз у моделі прийнято 2008 рік.

Поліноміальний тренд, за яким була здійснена оптимістична оцінка, описується рівнянням із рівнем адекватності моделі $R^2 = 0,276$:

$$t_r = 0,0065x^3 - 0,0973x^2 + 0,4393x + 4,7859. \quad (3.5)$$

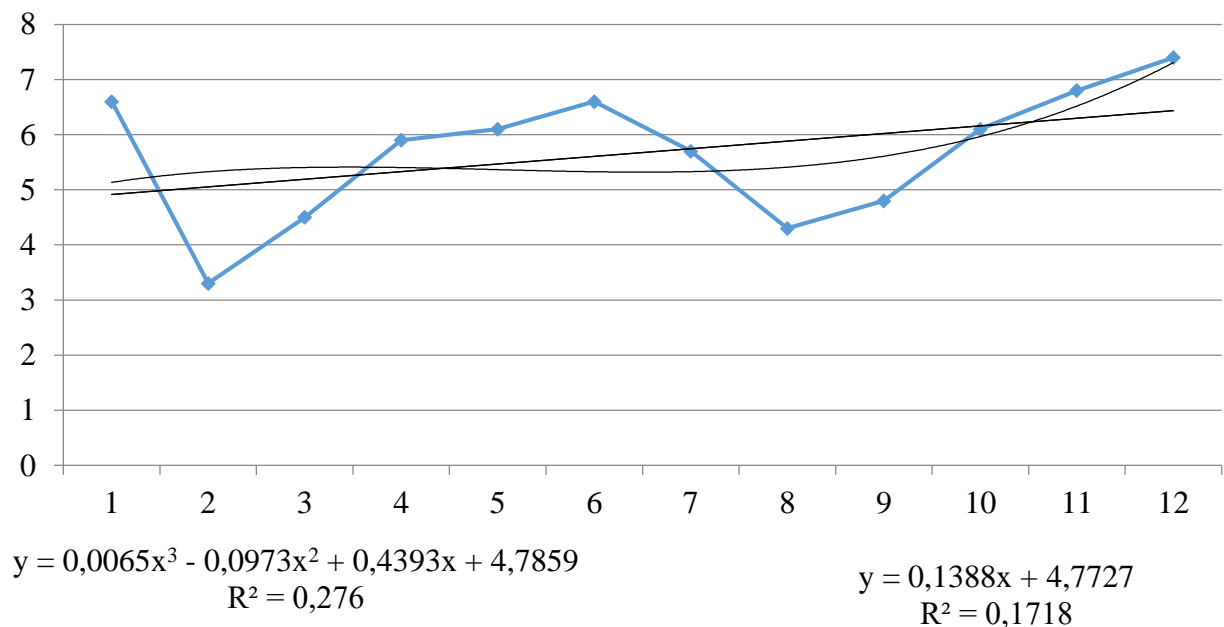

Рисунок 3.5 – Рівняння песимістичної та оптимістичної оцінки динаміки українсько-польського товарообігу, млрд. дол. США

Аналіз циклічної компоненти проводився за допомогою гармонічного аналізу. Спочатку видалявся тренд, за якого робився перехід від абсолютного часу до штучного. Час переводився у радіанну міру за формулою:

$$x^* = \frac{2 \cdot \pi}{N} \cdot x, \quad (3.6)$$

де N – кількість спостережень;

x – поточний час (штучний).

Кількість гармонік визначалися за формулою:

$$m = \frac{N}{2}, \quad (3.7)$$

де m – загальна кількість гармонік,

N – кількість спостережень.

Так як дані взято за 12 років, то кількість гармонік дорівнює 6. Невідомі параметри b_k , a_k , a_0 знаходилися за формулами Беселя:

$$a_0 = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N z_i; \quad (3.8)$$

$$a_k = \frac{2}{N} \sum_{i=1}^N z_i \cos(kx); \quad (3.9)$$

$$b_k = \frac{2}{N} \sum_{i=1}^N z_i \sin(kx), \quad (3.10)$$

де k – номер гармоніки,

x - час, представлений у радіанній мірі; b_k , a_k , a_0 - невідомі параметри,

N – кількість спостережень.

Отримані у результаті застосування формул (3.8) – (3.10) значення коефіцієнтів b_k , a_k зведено у таблицю 3.7.

Таблиця 3.2 – Результати обчислень коефіцієнтів b_k , a_k за формулами Бесея для прогнозування українсько-польського товарообігу

Номер гармоніки k	Значення коефіцієнтів			
	Лінійний тренд (песимістичний прогноз)		Поліноміальний тренд (оптимістичний прогноз)	
	a_i	b_i	a_i	b_i
1	0,158	0,311	-0,204	0,025
2	1,111	-0,481	0,963	-0,429
3	0,127	0,222	0,0195	0,271
4	0,011	0,628	-0,083	0,660
5	-0,303	0,177	-0,393	0,192
6	-0,288	3,965E-16	-0,377	3,399

$z^{meop}(t)$ знаходилося шляхом розкладання вихідних даних циклічної компоненти у ряд Фур'є за формулою:

$$z^{meop}(x) = a_0 + \sum_{k=1}^m (a_k \cdot \cos(kx) + b_k \cdot \sin(kx)), \quad (3.11)$$

де m – кількість гармонік ряду Фур'є, k – номер гармоніки, x – час, b_k , a_k , a_0 - параметри, значення яких представлені в таблиці 3.2.

Y^{meop} знаходилося з формулою (3.12)

$$Y^{meop} = z^{meop}(x) + tr. \quad (3.12)$$

Для побудови моделі, яка відповідатиме реалістичній оцінці і яка представляє собою зважену суму оптимістичної та песимістичної оцінок, визначалися вагові

коефіцієнти, що відповідали рівню адекватності моделей за формулою:

$$b_i = \frac{R_i^2}{\sum_{i=1}^2 R_i^2}, \quad (3.13)$$

де b_i – ваговий коефіцієнт i -ої моделі із рівнем адекватності R_i^2 .

Для оптимістичної моделі за формулою (3.13) значення коефіцієнта:

$$b_1 = \frac{0,276}{0,276+0,1718} = 0,616.$$

Для песимістичної моделі значення вагового коефіцієнта:

$$b_2 = \frac{0,1718}{0,1718+0,276} = 0,384.$$

Із врахуванням знайдених вагових коефіцієнтів регресійна реалістична модель запишеться у вигляді:

$$Y^{реал} = b_1 \cdot Y^{оптим} + b_2 \cdot Y^{песим} = 0,616335 \cdot Y^{оптим} + 0,383665 \cdot Y^{песим}, \quad (3.14)$$

де $Y^{оптим}$ та $Y^{песим}$ - оптимістичні та песимістичні прогнози,

b_1 та b_2 – вагові коефіцієнти, визначені за формулою (3.10).

Із врахуванням формул (3.3), (3.5), (3.11) та (3.13) було отримано загальне рівняння для побудови реалістичного, оптимістичного та песимістичного прогнозу.

За отриманими рівняннями були отримані прогнозовані дані (рис. 3.6, табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Прогноз обсягу українсько-польського товарообігу станом на 2020-2022 рр., млрд. дол. США

Рік	млрд. дол. США			% у порівнянні з 2019 р.		
	Песиміст.	Оптиміст.	Реаліст.	Песиміст.	Оптиміст.	Реаліст.
2020	8,2	9,8	9,2	11%	31%	24%
2021	5	7,7	6,7	-34%	3%	15%
2022	6,2	10,6	8,9	-18%	42%	18%

Рисунок 3.6 – Прогноз обсягу товарообігу між Україною та Польщею, млрд. дол. США

Відповідно до *реалістичного* прогнозування обсяг українсько-польського товарообігу, по відношенню до 2019 року (7,4 млрд. дол. США), у 2020 році збільшиться на 24%. Причиною може стати підвищення рівня якості конкурентоспроможності країн на міжнародному ринку. Україна володіє добре розвиненим сектором аграрної продукції; енергетичними ресурсами; нафтою, металами та мінералами, також зерном, що постачає у Польщу. І відповідно, з боку Польщі – це експорт зброї, яка зараз так потрібна в Україні; транспортні засоби; та

косметична продукція. Через пандемію в обох країнах, та посиленні гібридних загроз національній безпеці України, у 2021 році прогнозується спад обсягу товарообігу держав на 15%. Якщо загроза зі сторони РФ та пандемія закінчаться, що ймовірно, то у 2022 році рівень обсягу торгівлі знову піде вгору на 18%. Країни почнуть економічне відновлення після тяжкої ситуації; знову відкриваються кордони, а з тим відновиться безперешкодний шлях експорту та імпорту товарів, стабілізуються ціни та прискориться темп життя.

Якщо *оптимістично* розглядати подальшу торговельно-економічну співпрацю між Україною та Польщею, то у відношенні до 2019 року, в 2020 р. спостерігається ріст товарообігу на 31%. Це може бути пов'язано зі збільшенням динаміки зростання економіки обох держав: активністю інвестиційних внесків, покращенням грошово-кредитної політики, й послабленням впливу політичних факторів.

Згідно з розрахунками, у 2021 році відбудеться спад на 3% (прирівнюючи з 2019 р.). Це може бути спричинено тим, що продовжиться безперервний тиск з боку Росії, пандемія та розпочнеться нелегка перебудова економіки.

Проте, у 2022 році прогнозується ріст торгівлі на 42%. Країни успішно подолають усі загрози, розпочнеться активне створення двосторонніх проектів на бізнес-рівні та спільне виробництво продукції (не тільки зброї), які продаватимуться на світових ринках і, звичайно, модернізація економік. За сприятливих умов на ринку ЄС й світовому, та обмеженого негативного зовнішнього впливу швидкість розвитку буде значно більша. Відповідно, якщо усе добре складеться, то оптимістичні прогнози справдяться.

Згідно з *песимістичним* прогнозуванням, відбудеться спочатку ріст, потім значний спад обсягу українсько-польського товарообігу.

Порівнюючи з 2019 р., 2020 р. характеризується збільшенням обсягу зовнішньої торгівлі на 11%. Це, зокрема, спричинено послабленням карантину вкінці травня до початку серпня. Відкриті кордони значно посприяли процесу торгівлі, тобто перевезенню товарів.

Але, у 2021 р. передбачається спад на 34% . Основними чинниками дестабілізації є прогнозування третьої хвилі коронавірусу та агресія Росії щодо України, яка також може стати потенційною проблемою й для Польщі.

Низький рівень державних коштів, інфляція, монетарне звуження, залежність від цінової політики, нова світова криза, дефіцит зовнішнього фінансування, посилення гібридних загроз, зростання цін на світових ринках, висока конкуренція – наступні проблеми, які впливають на зовнішню торгівлю.

Ситуація в 2022 р. дещо покращиться, зокрема, через послаблення війни та пандемії, але згідно з прогнозами спад (18%) все ще відбуватиметься. Адже, одного року не достатньо, щоби владнати всі торговельно-економічні негаразди.

Спрогнозуємо залучення прямих іноземних інвестицій з Польщі в Україну та з України в Польщу. Прогнозування проводимо аналогічно до попереднього.

Щодо тенденцій розвитку ПІІ Польщі в Україну, то ситуація є і прогнозується бути дуже вдалою.

Таблиця 3.4 – Динаміка надходжень прямих інвестицій з Республіки Польща в Україну, млн. дол. США [120]

Рік	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Обсяг прямих інвестицій	730,5	874	913	843	897,2	819,8	708	679,4	509,1	571,3	631,7	693,7

Спочатку був виділений тренд за формулою (3.3).

Для побудови песимістичного прогнозу було обрано лінійний тренд з $R^2 = 0,5055$, який описується наступною формулою:

$$t_r = -25,916x + 907,68, \quad (3.15)$$

де x – час, що вимірюється, починаючи з 1. За перший зріз у моделі прийнято 2008 рік.

Для побудови оптимістичного прогнозу була обрано поліноміальний тренд, з $R^2 = 0,9225$, який описується наступною формулою:

$$t_r = 2,5844x^3 - 51,575x^2 + 262,07x + 519,14. \quad (3.16)$$

Песимістична та оптимістична оцінки, та вихідні дані для прогнозування представлені на рисунку 3.7.

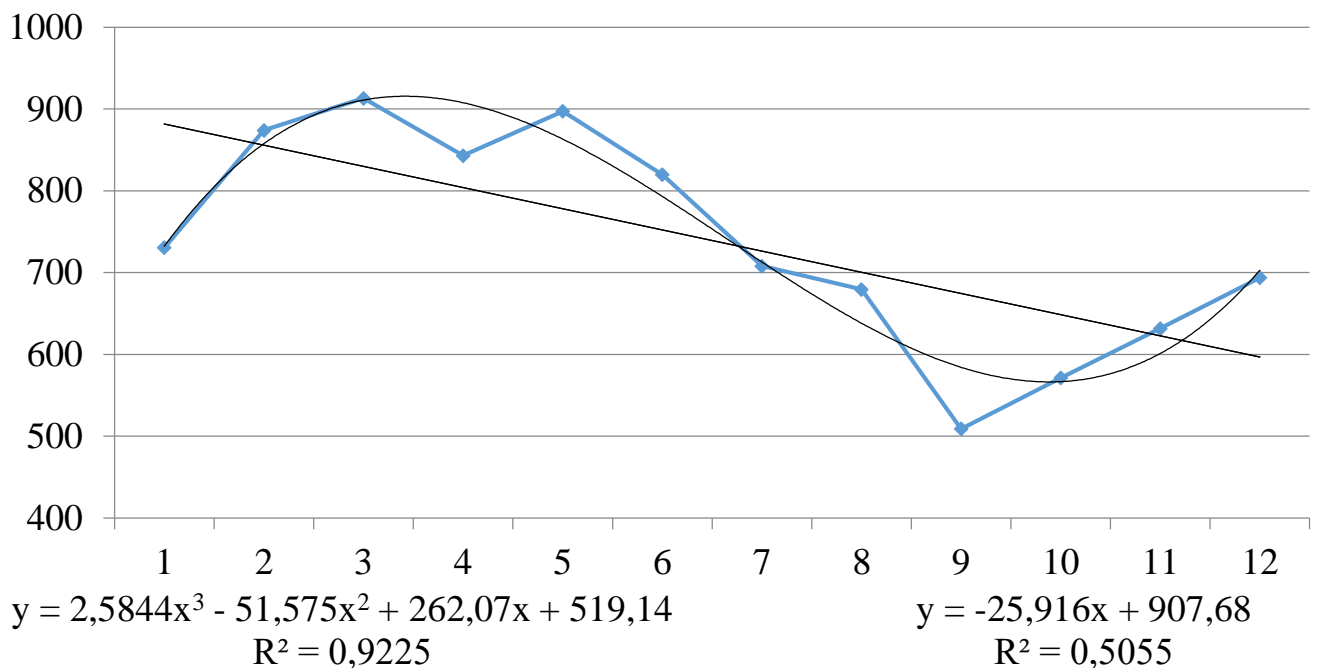

Рисунок 3.7 – Рівняння песимістичної та оптимістичної оцінки динаміки надходжень прямих інвестицій з Республіки Польща в Україну, млн. дол. США

Виділення тренду проведено за допомогою формули (3.6), визначення кількості гармонік (6 гармонік) за формулою (3.7), невідомі параметри b_k , a_k , a_0 знаходилися за формулами Бесея (3.8) – (3.10). Значення коефіцієнтів b_k , a_k зведено у таблицю 3.5.

$z^{meop}(t)$ знаходилося за формулою (3.11), значення Y^{meop} – за формулою (3.12), вагові коефіцієнти, що відповідали рівню адекватності моделей за формулою (3.13).

Таблиця 3.5 – Результати обчислень коефіцієнтів b_k , a_k за формулами Беселя для прогнозування надходження інвестицій з Польщі в Україну

Номер гармоніки k	Значення коефіцієнтів			
	Лінійний тренд (песимістичний прогноз)		Поліноміальний тренд (оптимістичний прогноз)	
	a_i	b_i	a_i	b_i
1	-36,599	61,901	-2,365	-0,166
2	41,124	-37,858	20,107	6,712
3	17,749	-45,232	-13,378	-11,746
4	20,591	-48,088	-13,907	-27,262
5	33,548	17,067	-2,272	27,004
6	41,199	5,278E-14	5,015	1,731E-14

Для оптимістичної моделі за формулою (3.13) значення коефіцієнта:

$$b_1 = \frac{0,9225}{0,9225 + 0,5055} = 0,64601.$$

Для песимістичної моделі значення вагового коефіцієнта:

$$b_2 = \frac{0,5055}{0,5055 + 0,9225} = 0,35399.$$

Із врахуванням знайдених вагових коефіцієнтів регресійна реалістична модель запишеться у вигляді:

$$Y^{реал} = b_1 \cdot Y^{оптим} + b_2 \cdot Y^{песим} = 0,64601 \cdot Y^{оптим} + 0,35399 \cdot Y^{песим} \quad (3.17)$$

де $Y^{оптим}$ та $Y^{песим}$ - оптимістичні та песимістичні прогнози,

b_1 та b_2 – вагові коефіцієнти, визначені за формулою (3.10).

Із врахуванням формул (3.3), (3.5), (3.11) та (3.13) було отримано загальне

рівняння для побудови реалістичного, оптимістичного та песимістичного прогнозу.

За отриманими рівняннями були отримані прогнозовані дані (рис. 3.8, табл. 3.6).

Таблиця 3.6 – Прогноз надходження прямих інвестицій з Польщі в Україну на 2020-2022 рр., млрд. дол. США

Рік	млн. дол. США			% у порівнянні з 2019 р.		
	Песиміст.	Оптиміст.	Реаліст.	Песиміст.	Оптиміст.	Реаліст.
2020	419,508	886,082	720,918	-40%	28%	4%
2021	563,008	1187,358	966,343	-19%	71%	39%
2022	602,008	1570,211	1227,475	-13%	100%	77%

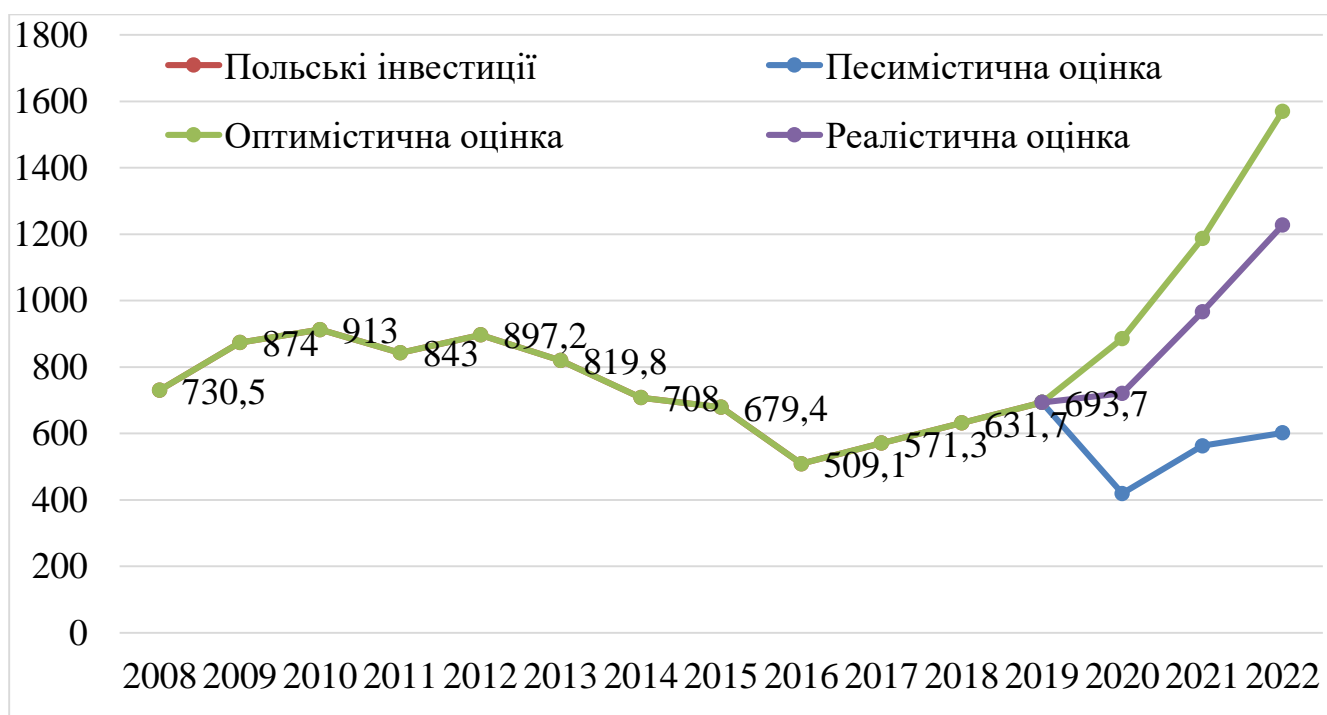

Рисунок 3.8 – Прогноз надходження польських інвестицій в Україну, млн. дол. США

За 2019 р. з Польщі в Україну поступили інвестиції в розмірі 694 млн. дол. США.

Відповідно до *реалістичних* прогнозів, у 2020 р. ПІ Польщі в Україну збільшаться лише на 4%. Це пов'язане з тим, що ситуація в країні відносно попереднього року практично не зміниться, тому і вклад інвестицій залишиться той самий.

Вже в наступних двох роках економічний стан країн почне відновлюватися. Після спаду рівня хворих на COVID-19 та зменшення агресії з боку Росії, збільшиться ріст інновацій в Україні, покращиться інвестиційна структура, оновлення досягнуть основні інвестиційні фонди, що призведе до розробки спільних проектів та продовження вкладу польських коштів в українську інфраструктуру. Для надходження інвестицій, потрібно створити для цього відповідні умови. Держава, нарешті, зосередиться на реформах, які призведуть до покращення рівня життя людей, і відобразяться на економіці країни, що таким чином привабить польських інвесторів. Отже, якщо все складеться саме так, то на 2021 р. прогнозується ріст польських інвестицій в Україні на 39%, у 2022 р. на 77%.

Щодо *оптимістичних* тенденцій розвитку, то прогнози на наступні 3 роки є дуже навіть позитивними.

Порівнюючи з 2019 р., то у 2020 р. відбудеться незначний ріст польських інвестицій в Україну, лише 28%. Це пов'язане з тим, що після припинення війни з Росією та закінчення тривалої пандемії політичне, економічне та соціальне життя України тільки почне процвітати. Саме відновлення сфер держави, завдяки впровадженню соціальних, судових та земельних реформ, привабить польських інвесторів та забезпечить надання коштів, що супроводжуватиметься ростом ПІ в 71% в 2021 р. Головним є гарантії захисту інвестицій. Це посприє ще більшому розвитку країни, держава стане успішною на міжнародному ринку та поліпшить настрої інвесторів. Прогнозування свідчить, що в 2022 р. відбудеться в двічі більший ріст коштів ПІ у відношенні до 2019 р.

Якщо епідемія не закінчиться, активні протистояння на Сході посиляться, то вже в 2020 р. в дію ввійде *песимістичний* прогноз, що супроводжуватиметься спадом ПІ на 40%. Це означає, що Україна від Польщі не отримає майже половину коштів, яку отримала в 2019 році, що негативно відіб'ється на економіці країни.

В наступні роки ситуація покращиться, якщо піде на спад пандемія та російська агресія. Ці роки також супроводжуються спадом рівня ПІ, проте не таким суттєвим як у 2020 р. У відношенні до 2019 р. спад відбудеться на 19%, а у 2022 р. прогнозується спад на 13%.

Щодо тенденцій розвитку ПІ України в Польщу, то ситуація є і прогнозується бути дуже критичною.

Таблиця 3.7 – Динаміка надходжень прямих інвестицій з України в Республіку Польща, млн. дол. [120]

Рік	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Обсяг прямих інвестицій	47,4	47,3	47	46,3	52,3	56,4	53,4	50,2	48,7	6,7	6,7	8,1

Спочатку був виділений тренд за формулою (3.3).

Для побудови песимістичного прогнозу було обрано лінійний тренд з $R^2 = 0,4824$, який описується наступною формулою:

$$t_r = -3,7661x + 63,688, \quad (3.18)$$

де x – час, що вимірюється, починаючи з 1. За перший зріз у моделі прийнято 2008 рік.

Для побудови оптимістичного прогнозу було обрано логарифмічний тренд з $R^2 = 0,2602$, який описується наступною формулою:

$$t_r = -13,19\ln(x) + 61,182. \quad (3.19)$$

Песимістична та оптимістична оцінки, та вихідні дані для прогнозування представлені на рисунку 3.9.

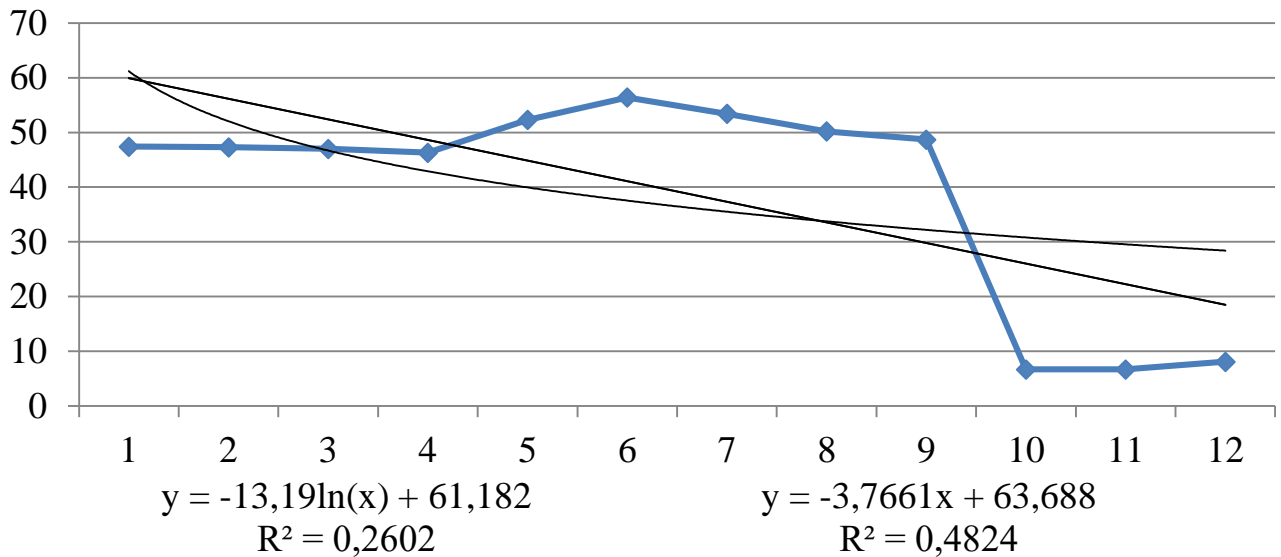

Рисунок 3.9 – Рівняння песимістичної та оптимістичної оцінки динаміки надходжень прямих інвестицій з України в РП, млн. дол. США

Виділення тренду проведено за допомогою формули (3.6), визначення кількості гармонік (6 гармонік) за формулою (3.7), невідомі параметри b_k , a_k , a_0 знаходилися за формулами Беселя (3.8) – (3.10). Значення коефіцієнтів b_k , a_k зведено у таблицю 3.8.

Таблиця 3.8 – Результати обчислень коефіцієнтів b_k , a_k за формулами Беселя для прогнозування надходження прямих інвестицій з України в РП

Номер гармоніки k	Значення коефіцієнтів			
	Лінійний тренд (песимістичний прогноз)		Логарифмічний тренд (оптимістичний прогноз)	
	a_i	b_i	a_i	b_i
1	-15,273	-5,741	-20,24	-1,49
2	-0,659	5,933	-2,827	6,787
3	2,799	3,117	1,590	3,287
4	4,608	-2,564	3,843	-2,57
5	-0,378	-3,29	-0,933	-3,317
6	-2,984	9,335E-15	-3,477	1E-14

$z^{теор}(t)$ знаходилося за формулою (3.11), значення $Y^{теор}$ – за формулою (3.12), вагові коефіцієнти, що відповідали рівню адекватності моделей за формулою (3.13). Для оптимістичної моделі за формулою (3.13) значення коефіцієнта:

$$b_1 = \frac{0,2602}{0,2602 + 0,4824} = 0,3504.$$

Для песимістичної моделі значення вагового коефіцієнта:

$$b_2 = \frac{0,4824}{0,4824 + 0,2602} = 0,6496.$$

Із врахуванням знайдених вагових коефіцієнтів регресійна реалістична модель запишеться у вигляді:

$$Y^{реал} = b_1 \cdot Y^{оптим} + b_2 \cdot Y^{песим} = 0,62389 \cdot Y^{оптим} + 0,3504 \cdot Y^{песим}, \quad (3,20)$$

де $Y^{оптим}$ та $Y^{песим}$ - оптимістичні та песимістичні прогнози,

b_1 та b_2 – вагові коефіцієнти, визначені за формулою (3.10).

Із врахуванням формул (3.3), (3.5), (3.11) та (3.13) було отримано загальне рівняння для побудови реалістичного, оптимістичного та песимістичного прогнозу.

За отриманими рівняннями були отримані прогнозовані дані (рис. 3.10, табл. 3.9).

Таблиця 3.9 – Прогноз надходження прямих інвестицій з України в РП станом на 2020-2022 рр., млн. дол. США

Рік	млн. дол. США			% у порівнянні з 2019 р.		
	Песиміст.	Оптиміст.	Реаліст.	Песиміст.	Оптиміст.	Реаліст.
2020	2,20	-17,69	-10,20	-73%	0%	0%
2021	2,10	-44,69	-27,09	-74%	0%	0%
2022	1,80	-74,95	-46,08	-78%	0%	0%

Рисунок 3.10 – Прогноз надходження українських інвестицій в Польщу, млн. дол. США

Оскільки, в Україні вже кілька років триває війна з РФ, то практично усі кошти (після соціальної політики) витрачаються на оборону країни та охорону здоров'я (через COVID-19). Згідно з *песимістичним* прогнозом, якщо агресивний вплив Росії продовжиться, Україна не матиме змоги вкласти частину бюджету в РП, саме тому прогнози інвестування не залишають очікувати кращого. Якщо, у відношенні до 2019 р., в 2020 р. ПІІ України в РП зменшиться на 73%, в 2021 р. – на 74%, то у наступному році нічого практично не зміниться і спад продовжиться (-78%).

Відповідно до 2019 р. *оптимістичний* прогноз інвестицій України в польську економіку показує відмінні результати. Якщо у 2020 р. агресія Росії на території України завершиться, держава вийде із кризи, створить сприятливий клімат для бізнес сфери, займеться ефективністю використання джерел фінансування, то очікується ріст інвестицій на 68%, у 2021 р. – збільшиться в півтори рази та в 2022 р. зросте вдвічі.

У порівнянні з 2019 р. та згідно з *реалістичним* прогнозуванням, через продовження боротьби з РФ в 2020 р. відбудеться спад інвестицій в РП на 25% так,

як Україна ще перебуватиме в кризі, але якщо в 2021 р. країна відвоює свою законну територію, зосередить усі сили на створенні нових реформ, що характеризуватиметься відмінним розвитком галузей, то й інвестування РП збільшиться на 10%, та на 26% у 2022 р.

Отже, для того, щоб Україна мала можливість здійснювати інвестиції в Польщу, їй спочатку потрібно вийти із кризи, зосередити усі сили на створенні нових реформ, сприятливості бізнес сфери, ефективності використання джерел фінансування. Це допоможе прискорити економічний ріст, й негативно вплине на міграцію.

Посилення припливу іноземних інвестицій є важливим чинником як для України, так і для Польщі.

Отже, існують три можливі напрями розвитку українсько-польського товарообігу та прямих іноземних інвестицій відповідно до кожної з країн: оптимістичний, реалістичний та песимістичний. І тільки від подальших дій країн, зовнішніх та внутрішніх чинників залежить яке саме прогнозування справдиться.

3.3 Сценарії розвитку українсько-польських відносин

Для створення сценаріїв було обрано чинники з найсильнішим впливом на цільовий фактор, тобто українсько-польські відносини. Згідно з матрицею результатів, доречно аналізувати саме вплив таких факторів, як українсько-польський товарообіг та іноземні інвестиції, міграція українців, лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО.

За допомогою оцінок утворюються сценарії розвитку.

Сценарій №1. Вплив факторів «українсько-польський товарообіг» та «Іноземні інвестиції» (відповідно до коефіцієнтів таблиці 3.11)

Для того, що покращити взаємини Україні та Польщі потрібне збільшення ефективності використання транспортної інфраструктури, особливо збільшення обсягів залізничних вантажних перевезень та можливого відкриття двосторонніх та

транзитних автомобільних служб. Введення робіт по розширенню співпраці на авіаційному та морському транспорті, розвиток дорожнього господарства.

Перспективним не тільки для двох держав, але й для країн ЄС, могла б стати ефективна співпраця в енергетичному секторі. В цьому напрямку можуть відкритися великі перспективи, наприклад, завершення будівництва нафтопроводу Одеса-Броди-Плоцьк-Гданськ. Реалізація даного проекту могла б бути корисною ще й для інших держав. Тим більше, РП є зацікавленою у постачанні української електроенергії.

Польща та Україна можуть успішно розвивати й на далі військове співробітництво. У майбутньому можливе створення спільної військової частини для участі в миротворчих операціях.

Крім того, досвід адміністративно-територіальних реформ у Польщі може бути корисним для України. Держави почнуть ще тісніше співпрацювати на міжрегіональному рівні, створювати проекти пов'язані зі спільним розвитком громад, можливий навіть обмін кадрами в цілях отримання досвіду, що призведе до поліпшення адміністративних органів, та взаємин між самим соціумом в подальших роках.

Відповідно до розвитку певних сфер, відбудеться інвестування України в Польщу. А, згідно з прогнозуванням гармонічного аналізу перспективи вкладу коштів Польщі в Україну є дуже навіть позитивними.

Сценарій №2. Вплив міграції українців на фактори відповідно до коефіцієнтів таблиці 3.11.

Імміграція позитивно впливає на лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО. Якщо в майбутньому Польща так і на далі продовжуватиме підтримувати Україно, то після закінчення карантину, війни з Росією, прогнозується вірогідністю членства в міжнародних організаціях.

Міграція українців сприяє розвитку на міжрегіональному рівні, що може спричинити збільшенню кількості відділів консульств та посольств в областях (воєводствах) країн.

Міграція сприяє популяризації культурної спадщини, а саме створенню нових традицій, концертів, фестивалів. Поляки й українці добре розуміють одне одного без перекладача. При виїзді українців в РП, працюють та навчаються, заводять нові знайомства та створюють сім'ї, що сприяє зміцненню зв'язків націй.

Враховуючи напружені стосунки між Україною та РФ, міграція українців в РП є першочерговим явищем.

В Польщі близько 70% іноземних меншин, які працюють офіційно становлять українці. Українських студентів там також близько 50%. Однак, через COVID-19 вже на 2021 р. прогнозується спад рівня міграцій. Однією з причин є, звичайно, закриті кордони. Тепер важко потрапити в країну використовуючи лише біометричний паспорт.

Проте, після припинення карантину міграція в Польщу продовжиться та посилиться.

Сценарій №3. Вплив чинника «Лобювання Польщею України в ЄС та НАТО» на фактори відповідно до коефіцієнтів таблиці 3.11.

За останні 20 років стан українсько-польських відносин покращився. За допомогою контактів між дипломатами та громадськими діячами обох держав прогнозується й подальший розвиток стосунків.

Після вступу України в ЄС та НАТО спостерігатиметься ріст інвестицій та розвиток інновацій; доступ до світового ринку та покращення кредитно-грошової політики; захист та підтримка збоку країн-учасниць, сильніший вплив національних інтересів на міжнародній арені; перспективність реформ та покращення рівня життя. Міцнішою стане й співпраця з РП, що послужить прикладом для інших країн.

Членство в ЄС та НАТО прогнозується процвітанням України, що супроводжуватиметься припиненням війни (оскільки, країна зможе відвоювати захоплену територію) та впливовим іміджем в світі.

Відповідно до розглянутих сценаріїв до вхідної матриці моделі внесені зміни (таблиця 3.10).

Таблиця 3.10 – Оцінки впливу факторів на інші чинники

	Розвиток українсько-польських відносин	Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО	Міжрегіональні зв'язки	Українсько-польський товарообіг	Іноземні інвестиції	Гуманітарна допомога Україні	Міграція українців	Російська агресія	Історичний фактор	Популяризація культурної спадщини
Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО	0,9		0,7	0,6	0,6	0,4	0	-0,5	0	0
Українсько-польський товарообіг	1	0,7	0,8		0,8	0	0	0	0	0
Іноземні інвестиції	1	0,8	0,7	0,7		0	0	0	0	0
Міграція українців	0,8	0,5	0,6	0	0	0		0	0	0,5

Вихідні дані за сценаріями для розрахунку наведені у таблицях В.5, В.9, В.13. Розраховані результати за допомогою макросу «Insight» – у таблицях В.6, В.10, В.14. Одержані значення нормалізовані на число 50 (таблиці В.7, В.11, В.15), визначені за допомогою формул (3.1) та (3.2) значення взаємовпливів (таблиці В.8, В.12, В.16). Узагальнені результати впливу факторів моделі за сценаріями на цільовий у порівнянні з вихідною моделлю представлені у таблиці 3.11.

Проаналізуємо одержані результати.

Сценарій №1

Порівнюючи одержанні значення сумарних коефіцієнтів зворотних зв'язків сценарію (таблиця В.6) з результатами вихідної моделі (таблиця В.2), можна стверджувати, що посилюється вплив на цільовий фактор таких чинників, як обсяг товарообігу країн, ПІ, російська агресія та міграція українців, практично не змінився – «Історичний фактор», «Гуманітарна допомога Україні» та «Популяризація культурної спадщини».

Згідно з матрицею взаємовпливів факторів першого сценарію (таблиця В.8) та матрицею взаємовпливів факторів системи (таблиця В.4), можна простежити, що посилюється вплив таких чинників на цільовий фактор, як «Лобіювання Польщею

Таблиця 3.11 – Вплив факторів моделі за сценаріями на цільовий у порівнянні з вихідною моделлю

Фактори	Вихідна модель	Сценарій 1	Сценарій 2	Сценарій 3
Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО	0,19	0,25	0,21	0,15
Міжрегіональні зв'язки	0,20	0,27	0,23	0,15
Українсько-польський товарообіг	0,23	0,32	0,26	0,17
Іноземні інвестиції	0,23	0,32	0,26	0,17
Гуманітарна допомога Україні	0,06	0,08	0,07	0,05
Міграція українців	0,15	0,18	0,21	0,14
Російська агресія	0,24	0,27	0,27	0,22
Історичний фактор	0,02	0,02	0,02	0,02
Популяризація культурної спадщини	0,12	0,15	0,14	0,11

України в ЄС та НАТО», «Українсько-польський товарообіг» та «Іноземні інвестиції». Зовсім не змінився вплив історичного фактору.

В свою чергу, чинник «Розвиток українсько-польських відносин» не так сильно впливає на фактор «Гуманітарна допомога Україні» та «Міграція українців», і слабо впливає на чинники «Російська агресія» та «Історичний фактор».

Сценарій №2

Згідно з одержаними значеннями сумарних коефіцієнтів зворотних зв'язків (таблиця В.10) та коефіцієнтами результатів вихідної моделі (таблиця В.2), можна простежити значне посилення впливу фактора «Міграція українців» та «Російська агресія» на цільовий фактор.

Суттєво не змінився вплив фактора «Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО» й «Історичний фактор».

Порівнюючи матрицю взаємовпливів факторів другого сценарію (таблиця В.12) та матрицю взаємовпливів факторів системи (таблиця В.4), можна помітити, що посилюється вплив таких чинників на цільовий фактор, як «Міграція українців», «Російська агресія», «Українсько-польський товарообіг» та «Іноземні інвестиції». Зовсім не змінився вплив історичного фактору та «Гуманітарна допомога Україні».

В свою чергу, посилюється вплив чинника «Розвиток українсько-польських відносин» на фактор «Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО» та «Міжрегіональні зв'язки», і послаблюється вплив на «Історичний фактор».

Сценарій №3

Порівнюючи одержані значення сумарних коефіцієнтів зворотних зв'язків (таблиця В.14) та результати розрахунків моделі (таблиця В.2), можна побачити, що стан впливів практично не змінився.

Згідно з матрицею взаємовпливів факторів третього сценарію (таблиця В.16) та матрицею взаємовпливів факторів системи (таблиця В.4), можна простежити, що зменшився вплив таких чинників на цільовий фактор, як «Міжрегіональні зв'язки», «Українсько-польський товарообіг» та «Іноземні інвестиції». Зовсім не змінився вплив історичного фактору та «Популяризація культурної спадщини».

В свою чергу, чинник «Розвиток українсько-польських відносин» менше впливає на фактор «Гуманітарна допомога Україні», «Міграція українців» та «Міжрегіональні зв'язки», і слабо впливає на чинник «Російська агресія» та «Історичний фактор».

3.4 Рекомендації щодо покращення українсько-польських відносин

Для того, щоб зосередитись на перспективах відносин, потрібно спочатку вирішити як знизити рівень конфліктності між державами. Основною причиною негараздів в подальших стосунках виступає історичне питання, тобто анексія Галичина та події на Волині.

Добросусідські двосторонні взаємини України та Польщі повинні базуватися на міцній основі, яка включає як історичну правду, так і прощення й примирення.

Для розвитку українсько-польського стратегічного партнерства важливим є вирішення конфліктів пам'яті обох країн. Реалізація політики примирення між народами в контексті європейських інтеграційних процесів вимагають конкретних заходів. Суперечності тільки заважають розвитку майбутніх пріоритетів.

З метою подолання історичної кризи потрібно створити єдину українсько-польську комісію, яка буде займатися розв'язком суперечливих питань минулого та, за результатами, складе документ, в якому зазначатиметься примирення сторін на основі їх діяльності. Саме в даному протоколі має засвідчуватись як українсько-польські непорозуміння, так і можливості співпраці.

Доцільним також було би створення українсько-польської ради, діяльність якої зосереджувалась на оперативному реагуванні на випадки маніпулювання історією конфлікту між двома державами.

Українсько-польські інститути функціонували б для створення різних проектів: налагодження діалогу між державами; здійснення культурних заходів; надання премій за кращі наукові роботи стосовно теми українсько-польських відносин; будівництва спільних музеїв; написання книг та створення кінофільмів; розробка програм обміну вчителів, студентів та громадських діячів; збереження пам'ятних місць та впорядкування кладовищ на території України та Польщі.

Головною ціллю організацій повинно бути висвітлення історичних подій та просування ідей спільного розвитку, а також нейтралізація поганого впливу минулого та зосередженість на спільних інтересах в майбутньому.

Варто зазначити, що українсько-польські взаємини не базуються лише на історичних подіях, але й мають певні перспективні аспекти, в яких потрібно рухатись далі.

Польща постійно підтримує Україну в європейській інтеграції і вважає, що країна є частиною Європи не лише на географічному рівні. Між країнами зберігаються розвинені контакти в сфері інфраструктури, включаючи зв'язки

президентів, дипломатів, громадських діячів та істориків. Отже, існують шляхи, які потрібно розвивати.

Перспективним для обох країн є повернення до втілення концепції «Міжмор'я». Ідея виступає особливою зоною національних інтересів, де обидві країни почнуть тісніше взаємодіяти.

Щоби українсько-польське співробітництво було успішним, потрібно вдосконалити певні напрями у сферах. Наприклад, в торгівельному секторі це є аналіз розвитку ринку послуг, спрощення експортного контролю, збільшення перевезень, посилення діяльності торгово-промислових палат, наближення продукції до європейських стандартів та формування зони вільної торгівлі з ЄС. В інвестиційній сфері: важливо створити в РП імідж України як гаранта у розвитку інвестицій, і в свою чергу, пропагувати польські інвестиційні проекти в Україні; сформувані сприятливі умов для виходу українського й польського підприємництва на ринки України, Польщі та інших країн світу.

Наступною сферою можливостей виступає транскордонне та міжрегіональне співробітництво, де важливо створити проекти обміну громадських діячів для отримання спільного досвіду керування; спеціальні інститути для збереження та підтримки єврорегіонів; розширити та вдосконалити пункти перетину кордонів, що знизить час очікування під час поїздки; спростити перетин кордонів та перевезення продукції.

Основними аспектами у сфері культури й освіти є стажування та здійснення обміну між університетами; надання підтримки партнерським проектам двох країн. В енергетичній – просування української електроенергетики та створення спільних проектів в цій галузі. У військовій – продовження створення спільних батальйонів та озброєння; протидія російському агресору.

Непорозуміння між Україною та Росією невідомо скільки ще триватимуть. Тому, відкритим залишається питання українсько-польських зв'язків. Україна та РП повинні працювати над моделлю взаємовідносин, використовуючи усі можливі потенціали.

Висновки до розділу

Отже, у третьому розділі «Перспективи розвитку міжнародного співробітництва України та Польщі» знаходиться когнітивна модель, за допомогою якої детально розглянуто процес росту українсько-польських взаємин та проаналізовано основні фактори розвитку між державами. В результаті, доведено що найбільш стабілізуючими є чинники: українсько-польський товарообіг, прямі інвестиції, лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО та дестабілізуючим – Історичний фактор.

З метою визначення тенденцій розвитку між сторонами було здійснено прогнозування (2020-2022 рр.) стосовно найбільш впливових факторів. Відповідно до реалістичного прогнозування за три роки обсяг українсько-польського товарообігу збільшиться на 27%; до оптимістичного – зросте приблизно на 50%; до песимістичного спостерігається спочатку ріст, потім значний спад. Згідно з процесом залучення прямих іноземних інвестицій з Польщі в Україну прогнозується з оптимістичної сторони вдвічі більше надходження коштів; з песимістичної – спочатку спад 40%, але потім спостерігатиметься зменшення лише на 16%; з реалістичної – значний ріст. Стосовно надходження ПІІ з України в Польщу, то ситуація характеризується, з песимістичного боку, суттєвим зменшенням надходженням коштів (у 2020, 2021, 2022 рр. спад на 73%, 74% та 78%); з оптимістичної сторони збільшенням вдвічі та з реалістичних тенденцій розвитку прогнозується спад у 2020 році (25%) та ростом інвестування в 2021 р. (10%) та 2022 р. (26%).

Для того, щоб простежити як можуть змінюватись двосторонні відносини були створенні сценарії розвитку відповідно до найсильніших за впливом факторів (українсько-польський товарообіг, іноземні інвестиції, міграція українців, лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО), що визначають майбутній хід подій. В кінці розділу написанні рекомендації стосовно удосконалення українсько-польських відносин у різних галузях та шляхи вирішення конфліктів.

ВИСНОВКИ

Протягом багатьох років ідея добросусідства між Україною та Польщею залишається важливим фактором, що впливає на формування та розвиток відносин між двома незалежними державами та їх народами. Співтовариство між Україною та Польщею, особливо на сучасному етапі, коли трагічні події минулого поступово забуваються, має значний вплив на зміцнення зв'язків, а також є зразком для інших країн у світі.

Відповідно до поставлених завдань, був досліджений комплексний доробок авторів, що допоміг простежити первинні аспекти двосторонніх відносин, і довести глибоке коріння стосунків, які базуються на спільній законодавчій основі. За останні роки правова база двостороннього співробітництва значно поповнилась, що є підтвердженням зростання та зміцнення зв'язків.

Міжнародне співробітництво між Україною та Польщею – це обмін діяльністю в різних галузях країн, що охоплює міжнародну торгівлю, науково-технічне та фінансово-кредитне співробітництво, туризм, політичну підтримку та військову співпрацю, створення спільних культурних проєктів.

За допомогою опису проблем та перспектив співпраці виявлено, що головними перешкодами є структурна несумісність двох економік держав та події минулого, й основним рішенням подолання конфліктів є розвиток у соціально-економічному, транскордонному, військовому секторах та вирішення проблеми хабарництва й відновлення інфраструктури в Україні. Зростання двостороннього співробітництва пропонується кращою активізацією міжрегіональних зв'язків так, як це призведе до тіснішого діалогу міст та селищ, і може перейти на більш масштабний рівень.

За використанням методу аналізу контент-моніторинг, проаналізовано основні напрямки співробітництва українсько-польських відносин та виявлено найбільш згадувані теми в Інтернет-джерелах, а саме: політико-дипломатична, безпекова та економічна сфери. Щоби з'ясувати можливість даної співпраці

визначено тип зовнішньої політики обох держав – пацифістський, що вказує на змогу розвивати взаємини і на далі.

Країни мали практично однакові вихідні позиції на початку розбудови держав, і схожу геополітичну позицію, проте Польща на разі є більш успішною, ніж Україна. Порівнюючи два внутрішні стани, в Україні, відносно Польщі, нижчий рівень ВВП та ВНД, відповідно нижча заробітна плата, ціни на продукти та середній розмір пенсії; через труднощі реєстрації власного бізнесу та фінансову нестабільність поганий розвиток підприємництва, що впливає на заохочення інвесторів, в РП – єдиною та незначною проблемою в цій галузі є недостатня інноваційність. Вважається, що причиною економічних негараздів є олігархічна система в Україні, а процвітання РП це часткова заслуга ЄС. Тому, щоб досягти рівня Польщі, Україні потрібно забезпечити щорічний економічний ріст в розмірі 6% протягом 20 років.

За останні 30 років відносини країн набули рис тісного партнерства. РП і на далі продовжує лобіювання України в ЄС та НАТО. Держави плідно співпрацюють в торгівельно-економічній та інвестиційній сферах. Україна найбільше експортує в РП металургію та продукцію легкої промисловості, а Польща в Україну – деревообробну та харчову продукцію, а також косметичні засоби. Планується подальше створення проектів у сфері АПК. Поява спільних батальйонів та розробка озброєння свідчать про зміцнення в безпековому питанні. Взаємодія у сфері культури проявилася створенням спільних проектів, фестивалів, художніх виставок та наукових конференцій. Згідно джерел, Польща залишається головною країною для міграції українців.

Відповідно до розробки когнітивної моделі розвитку українсько-польських відносин та прогнозування взаємовідносин країн, результати показали, що найбільший вплив мають фактори: обсяг українсько-польського товарообігу, прямі інвестиції та лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО, а дестабілізуючим є історичний фактор, який погано впливає на розвиток відносин та, в деякій мірі, не дозволяє країнам рухатись вперед. Щодо тенденцій розвитку, то дані прогнозу чинників були створенні на 2020-2022 рр. і свідчать, що існує три шляхи розвитку

двосторонніх відносин. Оптимістичний прогноз характеризується досить значним збільшенням обсягу і товарообігу, і ПШ. Песимістичний прогноз доводить, що відбудеться спочатку ріст, потім значний спад обсягу українсько-польського товарообігу, залучення Україною польських інвестицій характеризується спочатку значним спадом, потім незначним, але все ж таки зменшенням грошових надходжень. Відповідно до реалістичного сценарію – обсяг товарообігу та розмір прямих інвестицій з РП в Україну значно збільшаться. А, ось щодо тенденцій розвитку ПШ України в Польщу, то для того, щоби Україна мала можливість здійснювати інвестиції в Польщу, їй спочатку потрібно досягти сприятливості бізнес сфери, ефективності використання джерел фінансування, що допоможе прискорити економічний ріст й негативно вплине на міграцію. Отже, який саме прогноз справдиться залежить від стану та рішень країн, і в деякій мірі – від зовнішніх чинників.

Підсумовуючи, варто наголосити, що для процвітання співпраці України та Польщі, державам потрібно зосередитися на сучасних можливостях, і зменшити увагу до минулих подій, що допоможе знизити рівень конфліктності та сприятиме посиленню співтовариства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. The Priorities of the Ukrainian-and-Polish Cooperation and Partnership of the Modernity [Електронний ресурс] / L. Alexiyevets, M. Alexiyevets // 2019. – №11. – 13 с. – Режим доступу: <http://journals.uran.ua/index.php/2225-3165/article/download/184025/183774>. Дата звернення (13.09.2020). – Назва з екрана.
2. Стратегічне партнерство в українсько-польських відносинах [Електронний ресурс] / О.М. Знахоренко // № 2. – 9 с. – Режим доступу: <http://istarhiv.chdu.edu.ua/article/download/67795/63065>. Дата звернення (13.09.2020). – Назва з екрана.
3. Сучасні українсько-польські відносини у висвітленні польської історіографії [Електронний ресурс] / Чорна Н. М. // 2013. – № 11. – 6 с. – Режим доступу: <http://istarhiv.chdu.edu.ua/article/download/19230/16841>. Дата звернення (13.09.2020). – Назва з екрана.
4. Польсько-українські проблеми на світовій арені [Електронний ресурс] / І.В. Дзись // Київ: Збірник наукових праць укладено за матеріалами II Міжнародної науковопрактичної інтернет-конференції «Україна–Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат». – 2020. – № 7. – 421 с. – Режим доступу: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u187/zbirka_tez_ukrayina-polshcha.pdf#page=261. Дата звернення (13.09.2020). – Назва з екрана.
5. Study International Relations? Everything you need to know [Електронний ресурс] / P. Atack // 2019. – Режим доступу: <https://www.study.eu/article/study-international-relations-everything-you-need-to-know>. Дата звернення (18.09.2020). – Назва з екрана.
6. Теоретико-методологічні основи дослідження сучасних українсько-польських відносин [Електронний ресурс] / Н. Чорна // Збірник наукових праць. – 12 с. – Режим доступу: <https://studfile.net/preview/8129897/>. Дата звернення (18.09.2020). – Назва з екрана.

7. Міжнародні відносини: поняття, рівні та різновиди [Електронний ресурс] / – 2014. – Режим доступу: <http://studies.in.ua/shpora-geopolitika/2417-48-mzhnarodn-vdnosini.html>. Дата звернення (18.09.2020). – Назва з екрана.

8. Концепції міжнародних відносин у глобальному вимірі сучасності: інтеграційний аспект [Електронний ресурс] / І. Артёмов // Збірник наукових праць. – 2012. – № 7. – 27 с. – Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/22794/1/концепції%20міжнародних%20Відносин.pdf>. Дата звернення (18.09.2020). – Назва з екрана.

9. Характеристика міжнародних відносин. [Електронний ресурс] / – 2011. – Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/17485/>. Дата звернення (18.09.2020). – Назва з екрана.

10. Тема 2. Учасники міжнародних відносин [Електронний ресурс] / – 2019. – 10 с. – Режим доступу: http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/14629/14/МВСП_%20Тема%202.%20Учасники%20міжнародних%20відносин.pdf. Дата звернення (18.09.2020). – Назва з екрана.

11. Тема 4. Види та форми міжнародних відносин [Електронний ресурс] / – 2019. – 15 с. – Режим доступу: http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/14629/18/МВСП_%20Тема%204.%20Види%20та%20форми%20міжнародних%20відносин.pdf. Дата звернення (18.09.2020). – Назва з екрана.

12. Основні теоретичні підходи до дослідження міжнародних відносин [Електронний ресурс] / М.Ф. Юрій // Київ: Дакор, КНТ // – 2006. – 416 с. – Режим доступу: <http://politics.ellib.org.ua/pages-1358.html>. Дата звернення (18.09.2020) – Назва з екрана.

13. What is International Relations? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.internationalrelationsedu.org/what-is-international-relations/>. Дата звернення (18.09.2020). – Назва з екрана.

14. Історія–наука–культура–релігія: дослідження українсько-польських відносин у “Варшавських українознавчих записках” [Електронний ресурс] / О. Піх

// Збірник. – 22 с. – Режим доступу:
<http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/37025/21-Pikh.pdf?sequence=1>.
Дата звернення (24.09.2020). – Назва з екрана.

15. Польсько-українські відносини: потенціал – більший за проблеми [Електронний ресурс] / І. Степанова // – 2019. – Режим доступу:
<https://gurt.org.ua/news/informator/50975/>. Дата звернення (24.09.2020). – Назва з екрана.

16. Політичні відносини між Україною та Польщею [Електронний ресурс] / Варшава: Посольство України в Республіці Польща. – 2012. Режим доступу:
<https://poland.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/228-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-polyshheju>. Дата звернення (24.09.2020). – Назва з екрана.

17. Українсько-польські стосунки [Електронний ресурс] / – 2018. – Режим доступу:
<https://uinp.gov.ua/aktualni-temy/ukrayinsko-polski-stosunky>. Дата звернення (24.09.2020). – Назва з екрана.

18. Польща й Україна: проблеми й перспективи наукового діалогу [Електронний ресурс] / О. Морозова // Чорноморський національний університет ім. Петра Могили, Миколаїв, Україна,. – 2019. – № 21. – 13 с. – Режим доступу:
<http://istarhiv.chdu.edu.ua/article/download/200069/200202>. Дата звернення (24.09.2020). – Назва з екрана.

19. Проблеми дослідження українсько-польських відносин новітньої доби [Електронний ресурс] / М. Литвин // – 7 с. – Режим доступу: http://www.inst-ukr.lviv.ua/files/ukr-pol_5/013-lytvyn.pdf. Дата звернення (24.09.2020). – Назва з екрана.

20. МТПШУ [Електронний ресурс] / – 2020. – Режим доступу:
<http://www.msppu.org.ua/pro-mtpru/>. Дата звернення (24.09.2020). – Назва з екрана.

21. Участь міжнародних міжурядових та неурядових організацій у процесі розвитку міжнародного співробітництва органів місцевої публічної влади в Україні [Електронний ресурс] / А.О. Ткач // Миколаїв: Наукові праці. Державне управління – 2015. – № 252. – 7 с. – Режим доступу:

<http://official.chdu.edu.ua/article/download/60112/55875>. Дата звернення (24.09.2020). – Назва з екрана.

22. Україна – Польща – Німеччина [Електронний ресурс] / автор, а // Видання. – рік. – № 3. – 3 с. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Україна-Польща-Німеччина>. Дата звернення (24.09.2020). – Назва з екрана.

23. Люблінський трикутник [Електронний ресурс] / Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії. – 2020. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Люблінський_трикутник. Дата звернення (24.09.2020). – Назва з екрана.

24. Люблінський трикутник визначив одним із пріоритетів протидію гібридним загрозам РФ [Електронний ресурс] / 2020. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3101846-lublinskij-trikutnik-viznaciv-odnim-iz-prioritetiv-protidiu-gibridnim-zagrozam-rf.html>. Дата звернення (24.09.2020). – Назва з екрана.

25. How Ukraine returns Poland [Електронний ресурс] / А. Getmanchuk// Dzerkalo Tyzhnia. – 2019. – Режим доступу: <https://rpr.org.ua/en/news/how-ukraine-returns-poland/>. Дата звернення (24.09.2020). – Назва з екрана.

26. Особливості формування договірноп правової бази двостороннього співробітництва між Україною та Польщею [Електронний ресурс] / І. Ільчук // Україна–Європа–Світ. – 9 с. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Ues_2014_14_17.pdf. Дата звернення (29.09.2020). – Назва з екрана.

27. Українсько-польські відносини: тенденції, політичні проблеми та пошуки консенсусу [Електронний ресурс] / О. Михальська // Актуальні проблеми міжнародних відносин : збірник наукових праць. – 2010. – № 88. – 3 с. – Режим доступу: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/1347/1289>. Дата звернення (29.09.2020). – Назва з екрана.

28. Українсько-польське міждержавне співробітництво в європейсько-атлантичному контексті (1991–2014 РР.) [Електронний ресурс] / І. Ільчук // "Вектор", 46018, м. Тернопіль, вул. Львівська, 12. – 2015. – 20 с. – Режим доступу: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/5713/1/aref.pdf>. Дата звернення (29.09.2020). – Назва з екрана.
29. Договірніо-правова база між Україною та Польщею [Електронний ресурс] / автор, а // Варшава: Посольство України в Республіці Польща. – 2012. – Режим доступу: <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/233-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-polysheju>.
Дата звернення (29.09.2020). – Назва з екрана.
30. Євромайдан online. Студенти страйкують! [Електронний ресурс] / 2013. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/25180248.html>. Дата звернення (29.09.2020). – Назва з екрана.
31. Розвиток міжнародного економічного співробітництва України з Польщею [Електронний ресурс] / Іваненко О.В. // 2020. – 85 с. – Режим доступу: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/78758/1/Ivanenko%20_Bachelous_paper.pdf. Дата звернення (29.09.2020). – Назва з екрана.
32. Стратегія забезпечення євроатлантичного співробітництва України у військовій сфері [Електронний ресурс] / 22 с. – Режим доступу: <http://elibrary.ivinas.gov.ua/4916/1/Stratehii%20zabezpechennia%20yevroatlantychno%20spivrobitnytstva1.pdf>. Дата звернення (29.09.2020). – Назва з екрана.
33. Україна та Польща: міжнародні зв'язки [Електронний ресурс] / 2011. – Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/reports/international-relations/19266/>. Дата звернення (29.09.2020). – Назва з екрана.
34. Зеленський і Дуда зробили спільну заяву [Електронний ресурс] / 2020. – Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2020/10/12/novyna/polityka/zelenskyj-duda-zrobyu-spilnu-zaavu>. Дата звернення (29.09.2020). – Назва з екрана.
35. Міжрегіональне співробітництво між Україною та Польщею [Електронний ресурс] / 2012. – Режим доступу:

<http://poland.old.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/regions>. Дата звернення (29.09.2020). – Назва з екрана.

36. Україна Європа світ [Електронний ресурс] / автор, а // Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. Тернопіль – 2015. – № 15. – 343 с. – Режим доступу: http://catalog.library.tnpu.edu.ua/naukovi_zapusku/ukraine_europe/Zbirnyk15.pdf. Дата звернення (29.09.2020). – Назва з екрана.

37. Експертний діалог: українсько-польські відносини [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://icps.com.ua/doslidzhennya-mtspd/mizhnarodna-polityka/ekspertnyu-dialoh-ukrayinsko-polski-vidnosynu-vebinar-3/>. Дата звернення (01.10.2020). – Назва з екрана.

38. Особливості та перспективи транскордонного співробітництва Волині та Польщі у сфері туризму [Електронний ресурс] / Савош Л.В., Павлюк Л.В. // Луцький національний технічний університет. – 11 с. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ecnet_2013_10_24.pdf. Дата звернення (01.10.2020). – Назва з екрана.

39. Особливості та перспективи розвитку українсько-польського транскордонного співробітництва у галузі туризму [Електронний ресурс] / І. Дубович, Т. Василенко, О. Вичка // Науковий вісник. – 2005. – № 15.7. – 5 с. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/osoblivosti-ta-perspektivi-rozvitku-ukrayinsko-polskogo-transkordonnogo-spivrobotnitstva-u-galuzi-turizmu/viewer>. Дата звернення (01.10.2020). – Назва з екрана.

40. Головні виклики у двосторонніх відносинах України з Польщею (у культурно- історичному контексті) [Електронний ресурс] / О. Бабакова // Режим доступу: <http://fpp.com.ua/golovni-vyklyky-u-dvostoronnih-vidnosynah-ukrayiny-z-polshheyu-u-kulturno-istorychnomu-konteksti/>. Дата звернення (01.10.2020). – Назва з екрана.

41. МЦПД провів круглий стіл «Українсько-польське стратегічне партнерство: виклики та можливості» [Електронний ресурс] / 2015. – Режим доступу: <http://icps.com.ua/mtspd-proviv-kruhlyy-stil-ukrayinsko-polske-stratehichne-partnerstvo-vyklyky-ta-mozhlyvosti/>. Дата звернення (05.10.2020). – Назва з екрана.

42. Дипломатичні відносини України та Польщі [Електронний ресурс] / Б. Кириченко // Національний університет біоресурсів і природокористування України, вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041. – 2016. – 5 с. – Режим доступу: <https://www.sworld.com.ua/konferm3/235.pdf>. Дата звернення (05.10.2020). – Назва з екрана.

43. Досвід Польщі для інтеграції України в Європейський Союз [Електронний ресурс] / О.В. Бородій // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – № 20.4. – 8 с. – Режим доступу: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2010/20_4/311_Borodij_20_4.pdf. Дата звернення (05.10.2020). – Назва з екрана.

44. Позитивні та негативні наслідки вступу України до ЄС [Електронний ресурс] / Рудік А. Наталіч О.Ю. // 2 с. – Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/28990/1/integration.pdf;jsessionid=5549FD064FE25ABEDB063ACCAD10154A>. (25.09.2020). – Назва з екрана.

45. Україна на шляху до ЄС: оцінки, думки і сподівання громадян [Електронний ресурс] / Ю. Якименко, М. Пашков // Видання. – 2018. – Режим доступу: <https://razumkov.org.ua/statti/ukraina-na-shliakhu-do-yes-otsinky-dumky-i-sprodivannia-hromadian>. Дата звернення (05.10.2020). – Назва з екрана.

46. Польща: як вступ до ЄС змінив країну? (21.01.2016) [Електронний ресурс] / 2016. – Режим доступу: <https://www.dw.com/uk/польща-як-вступ-до-єс-змінив-країну-21012016/av-19011906>. Дата звернення (25.09.2020). – Назва з екрана.

47. Аудит зовнішньої політики: Україна – Польща [Електронний ресурс] / 2016. – Режим доступу: <https://glavcom.ua/publications/audit-zovnishnoji-politiki-ukrajina-polshcha-382219.html>. Дата звернення (05.10.2020). – Назва з екрана.

48. Портал зовнішньої політики [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://fpp.com.ua/golovni-vyklyky-u-dvostoronnih-vidnosynah-ukrayiny-z-polshheyu-u-kulturno-istorychnomu-konteksti/%20http://fpp.com.ua/golovni-vyklyky-u-dvostoronnih-vidnosynah-ukrayiny-z-polshheyu-u-kulturno-istorychnomu-konteksti/>.

Дата звернення (25.09.2020). – Назва з екрана.

49. Посольство та консульські установи України в Польщі [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.polscha.travel/uk/pro-polshchu/praktichna-informatciia/posolstvo-i-konsulski-ustanovi/posolstvo-ta-konsulski-ustanovi-ukraïni-v-polshchi>. Дата звернення (25.09.2020). – Назва з екрана.

50. Посольство та консульства [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.gov.pl/web/ukraina-uk/embassy-consulates>. Дата звернення (05.10.2020). – Назва з екрана.

51. "Своє місце у Європі Україна вже виборола" [Електронний ресурс] / А. Єрємін // 2020. – Режим доступу: <https://wz.lviv.ua/article/406037-svoie-mistse-u-yevropi-ukraina-vzhe-vyborola>. Дата звернення (05.10.2020). – Назва з екрана.

52. Інтеграція до ЄС: досвід Польщі та виклики для України [Електронний ресурс] / О. Молдован // 2013. – № 35. – Режим доступу: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/integraciya-do-yes-dosvid-polschi-ta-vikliki-dlya-ukrayini-.html>. Дата звернення (11.10.2020). – Назва з екрана.

53. Рівень життя в Україні і Польщі: порівняння зарплат, пенсій, ВВП [Електронний ресурс] / NNS - Національна служба новин // Україна, Дніпропетровська обл., Нікополь. – 2020. – Режим доступу: <https://nikopolnews.net/ukraina/44-ekonomika/17918-r-ven-zhittya-v-ukrajini-pol-shchopor-vnyannya-zarplat-pens-j-vvr>. Дата звернення (11.10.2020). – Назва з екрана.

54. Ukraine GDP [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://tradingeconomics.com/ukraine/gdp>. Дата звернення (11.10.2020). – Назва з екрана.

55. Poland GDP [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://tradingeconomics.com/poland/gdp>. Дата звернення (11.10.2020). – Назва з екрана.

56. Ukraine GNI Per Capita 1989-2020 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.macrotrends.net/countries/UKR/ukraine/gni-per-capita>. Дата звернення (11.10.2020). – Назва з екрана.

57. Poland GNI Per Capita 1992-2020 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.macrotrends.net/countries/POL/poland/gni-per-capita>. Дата звернення (11.10.2020). – Назва з екрана.

58. GNI (current LCU) - Poland [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.МКТР.CN?locations=PL-U%20A&name_desc=true. Дата звернення (11.10.2020). – Назва з екрана.

59. Україна та Польща: порівняння двох економік через два роки [Електронний ресурс] / – 2018. – Режим доступу: <https://bakertilly.ua/news/id44264>. Дата звернення (11.10.2020). – Назва з екрана.

60. GDP growth (annual %) - Poland, Ukraine [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.МКТР.KD.ZG?end=2019&locations=PL-UA&start=2006>. Дата звернення (11.10.2020). – Назва з екрана.

61. Динаміка міжнародних резервів [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/markets/international-reserves-allinfo/dynamics>. Дата звернення (11.10.2020). – Назва з екрана.

62. Резервні активи Польщі в січні 2020 року [Електронний ресурс] / 2020. – Режим доступу: https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/aktualnosci/wiadomosci_2020/rezerwy_styczen_2020.html. Дата звернення (11.10.2020). – Назва з екрана.

63. ВВП-2019 просяде: Причини і наслідки [Електронний ресурс] / Ю. Григоренко // 2019. – Режим доступу: <https://ua.112.ua/statji/vvp-2019-prosiade-ruchunu-i-naslidky-490214.html>. Дата звернення (11.10.2020). – Назва з екрана.

64. Проблеми та перспективи розвитку підприємництва в Україні [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://pidru4niki.com/1652020552798/ekonomika/problemi_perspektivi_rozvitku_pidpriyemnitstva_ukrayini. Дата звернення (11.10.2020). – Назва з екрана.

65. Десять переваг створення бізнесу в Польщі [Електронний ресурс] / М. Романюк // ЮК «Лекс Консалтинг», к.ю.н. – 2020. – Режим доступу:

consulting.ua/uk/desyat-perevag-stvorenniya-biznesu-v-polshhi/. Дата звернення (11.10.2020). – Назва з екрана.

66. Розвиток підприємницької діяльності в Україні [Електронний ресурс] / 2017. – 40 с. – Режим доступу: <https://www.docsity.com/ru/rozvitok-pidpriyemnickoji-diyalnosti-v-ukrajini/1515860/>. Дата звернення (11.10.2020). – Назва з екрана.

67. Розвиток малого та середнього бізнесу в Польщі [Електронний ресурс] / Романчук К.В, Рабошук А.О. // Житомирський державний технологічний університет. – 3 с. – Режим доступу: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/09/113.pdf>. Дата звернення (11.10.2020). – Назва з екрана.

68. Ukraine Competitiveness Index [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://tradingeconomics.com/ukraine/competitiveness-index>. Дата звернення (11.10.2020). – Назва з екрана.

69. Poland Competitiveness Index [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://tradingeconomics.com/poland/competitiveness-index>. Дата звернення (25.09.2020). – Назва з екрана.

70. Хроніки кризи бізнесу: кого в Україні найбільше накриє шторм корона вірусу [Електронний ресурс] / Економічна правда. – 2020. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/03/19/658296/>. Дата звернення (11.10.2020). – Назва з екрана.

71. Розвиток системи підприємництва в Україні [Електронний ресурс] / О. В. Котляревський, // Економіка та держава /. – 2014. – № 12. – 5 с. – Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2014/29.pdf. Дата звернення (11.10.2020). – Назва з екрана.

72. Особливості інвестування в Польщі [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://migrant.biz.ua/polsha/biznes/osoblivosti-investuvannya.html>. Дата звернення (11.10.2020). – Назва з екрана.

73. FDI flows [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://data.oecd.org/fdi/fdi-flows.htm>. Дата звернення (11.10.2020). – Назва з екрана.

74. Удосконалення статистики прямих іноземних інвестицій (ПІІ): передавання Національному банку функції публікації даних та врахування

реінвестованих доходів реального сектору [Електронний ресурс] / НБУ. Департамент статистики та звітності Київ. – 25 с. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/ua/file/download?file=FDI_pr_2020-06-26.pdf. Дата звернення (11.10.2020). – Назва з екрана.

75. Ukraine's Top 10 Imports [Електронний ресурс] / D. Workman// International Trade Centre. – 2020. – Режим доступу: <http://www.worldstopexports.com/ukraines-top-10-imports/>. Дата звернення (11.10.2020). – Назва з екрана.

76. Exports of Ukrainian goods increased by 6.4% in 2019 [Електронний ресурс] / 2020. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.net/rubric-economy/2868517-exports-of-ukrainian-goods-increased-by-64-in-2019.html>. Дата звернення (11.10.2020). – Назва з екрана.

77. Ukraine (UKR) Exports, Imports, and Trade Partners [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://oec.world/en/profile/country/ukr>. Дата звернення (11.10.2020). – Назва з екрана.

78. Як різниться життя поляка та українця, які рівні зарплат, пенсій та ВВП [Електронний ресурс] / Ю. Поскробок // – 2020. – Режим доступу: <https://transkarpatia.net/world/131959-yak-rznitsya-zhittya-polyaka-ta-ukrayincuayak-rvn-zarplatpensy-ta-vvp.html>. Дата звернення (11.10.2020)– Назва з екрана.

79. Poland's Top 10 Imports [Електронний ресурс] / D. Workman // International Trade Centre. – 2020. – Режим доступу: <http://www.worldstopexports.com/polands-top-10-imports>. Дата звернення (11.10.2020). – Назва з екрана.

80. Poland Exports 1995-2020 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.macrotrends.net/countries/POL/poland/exports>. Дата звернення (13.10.2020). – Назва з екрана.

81. Poland Exports [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://tradingeconomics.com/poland/exports>. Дата звернення (13.10.2020). – Назва з екрана.

82. Ціни на продукти в Польщі-2020: найдешевші та найдорожчі супермаркети [Електронний ресурс] / 2020. – Режим доступу: <http://vsetutpl.com/tsiny-na-produkty-v-polschi-2020-naydeshevshi-ta-naydorozhchi-supermarkety>. Дата звернення (13.10.2020). – Назва з екрана.

83. Вартість електроенергії для української промисловості удвічі вища, ніж у Європі [Електронний ресурс] / 2020. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/04/1/658854/>. Дата звернення (13.10.2020). – Назва з екрана.

84. Poland Population [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.worldometers.info/world-population/poland-population/>. Дата звернення (13.10.2020). – Назва з екрана.

85. Ukraine Population [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.worldometers.info/world-population/ukraine-population/>. Дата звернення (13.10.2020). – Назва з екрана.

86. Наскільки поляки багатші за українців і чому [Електронний ресурс] / 2020. – Режим доступу: <https://inpoland.net.pl/novosti/naskilki-polyaki-bagatshi-za-ukra%D1%97nciv-i-chomu/>. Дата звернення (13.10.2020). – Назва з екрана.

87. Польща та Україна: шлях довжиною у 27 років. Порівняння [Електронний ресурс] / А. Герус // – 2018. – Режим доступу: <http://kontrakty.ua/article/127816>. Дата звернення (13.10.2020). – Назва з екрана.

88. Міхал Соловов [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Міхал_Соловов. Дата звернення (25.09.2020). – Назва з екрана.

89. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Польщею [Електронний ресурс] / 2012. – Режим доступу: <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/229-torgovelyno-jekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-polysheju>. Дата звернення (13.10.2020). – Назва з екрана.

90. В 2020 році мінімальна зарплата в Польщі суттєво зросте [Електронний ресурс] / 2019. – Режим доступу: <http://vsetutpl.com/v-2020-rotsi-minimalna-zarplata-v-polschi-suttevo-zroste>. Дата звернення (13.10.2020). – Назва з екрана.

91. Ukraine: Unemployment rate from 1999 to 2020 [Електронний ресурс] / Н. Plecher // 2020. – Режим доступу: <https://www.statista.com/statistics/296132/ukraine-unemployment-rate/>. Дата звернення (13.10.2020). – Назва з екрана.

92. Poland: Unemployment rate from 1999 to 2020 [Електронний ресурс] / Н. Plecher // 2020. – Режим доступу: <https://www.statista.com/statistics/263705/unemployment-rate-in-poland/>. Дата звернення (16.10.2020). – Назва з екрана.

93. Ukraine Employed Persons [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://tradingeconomics.com/ukraine/employed-persons>. Дата звернення (16.10.2020). – Назва з екрана.

94. Poland Employed Persons [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://tradingeconomics.com/poland/employed-persons>. Дата звернення (16.10.2020). – Назва з екрана.

95. Українське студентство за кордоном: дані до 2017/18 навчального року [Електронний ресурс] / Є. Стадник // CEDOS. Аналітичний центр. – 2019. – Режим доступу: <https://cedos.org.ua/uk/articles/ukrainske-studentstvo-za-kordonom-dani-do-201718-navchalnoho-roku>. Дата звернення (16.10.2020). – Назва з екрана.

96. Ukrainian Students Abroad: Data for the Academic Year of 2017/18 [Електронний ресурс] / Y. Stadny // CEDOS. Think tank. – 2019. – Режим доступу: <https://cedos.org.ua/en/articles/ukrainske-studentstvo-za-kordonom-dani-do-201718-navchalnoho-roku>. Дата звернення (16.10.2020). – Назва з екрана.

97. До проблеми освітньої еміграції українців [Електронний ресурс] / О. Другов // 2020. – Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/75342/>. Дата звернення (16.10.2020). – Назва з екрана.

98. Євродиплом. Чому українці їдуть навчатися до Польщі [Електронний ресурс] / Н. Шимків // 2018. – Режим доступу:

https://lb.ua/society/2018/08/23/405797_ievrodipлом_chomu_ukraintsi_idut.html. Дата звернення (16.10.2020). – Назва з екрана.

99. Government expenditure on education in Poland from 2018 to 2021 [Електронний ресурс] / А. Sas // Видання. – 2020. – Режим доступу: <https://www.statista.com/statistics/1086004/poland-education-expenditure/>. Дата звернення (16.10.2020). – Назва з екрана.

100. Видатки держбюджету України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/>. Дата звернення (16.10.2020). – Назва з екрана.

101. Україна: не інноваційна економіка чи "низький старт"? [Електронний ресурс] / 2020. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/projects/techiia/2020/02/4/656624/>. Дата звернення (16.10.2020). – Назва з екрана.

102. Poland: Research and development expenditure [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://www.theglobaleconomy.com/Poland/Research_and_development/. Дата звернення (20.10.2020). – Назва з екрана.

103. Ukraine: Research and development expenditure [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://www.theglobaleconomy.com/Ukraine/Research_and_development/. Дата звернення (20.10.2020). – Назва з екрана.

104. Digital 2020: Ukraine [Електронний ресурс] / S. Кемп // 2020. – Режим доступу: <https://datareportal.com/reports/digital-2020-ukraine>. Дата звернення (20.10.2020). – Назва з екрана.

105. Digital 2020: Poland [Електронний ресурс] / S. Кемп // 2020. – Режим доступу: <https://datareportal.com/reports/digital-2020-poland>. Дата звернення (20.10.2020). – Назва з екрана.

106. Total expenditure on health as a share of gross domestic product (GDP) in Poland from 1990 to 2019 [Електронний ресурс] / А. Sas // 2020. – Режим доступу: <https://www.statista.com/statistics/429697/healthcare-expenditure-as-a-share-of-gdp-in-poland/>. Дата звернення (20.10.2020). – Назва з екрана.

107. Budgetary Space for Health in Ukraine [Електронний ресурс] / Health Policy Paper Series. – 2020. – Режим доступу:

https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0007/463327/UKR-Budgetary-space-for-health.pdf. Дата звернення (20.10.2020). – Назва з екрана.

108. Військовий бюджет України: правда і міфи [Електронний ресурс] / М. Жирохов // Видання. – 2018. – Режим доступу: <https://mind.ua/openmind/20186740-vijskovij-byudzhhet-ukrayini-pravda-i-mifi>. Дата звернення (20.10.2020). – Назва з екрана.

109. Міжнародний рейтинг щастя [Електронний ресурс] / Є. Чижик // 2020. – Режим доступу: https://zn.ua/ukr/WORLD/mizhnarodniy-reyting-schastya-ukrayina-znahoditsya-na-123-poziciji-i-nazdoganyaye-namibiyu-342134_.html. Дата звернення (20.10.2020). – Назва з екрана.

110. Ukraine: Happiness index [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.theglobaleconomy.com/Ukraine/happiness/>. Дата звернення (20.10.2020). – Назва з екрана.

111. Poland: Happiness index [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.theglobaleconomy.com/Poland/happiness/>. Дата звернення (25.09.2020). – Назва з екрана.

112. Індекс цін на продукти [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/markets/wares/index/>. Дата звернення (20.10.2020). – Назва з екрана.

113. Inflation, consumer prices (annual %) - Poland, Ukraine [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?end=2019&locations=PL-UA&start=2015>. Дата звернення (20.10.2020). – Назва з екрана.

114. Як змінилася вартість продуктів у 2020 році: ціни на товари [Електронний ресурс] / І. Кошанська// Режим доступу: https://news.24tv.ua/tsini_na_produkty_v_ukrayini_shho_podorozhchalo_a_shho_podeshevshalo_u_2020_rotsi_n1280790. Дата звернення (20.10.2020). – Назва з екрана.

115. МВФ розповів про доходи в різних країнах світу [Електронний ресурс] / 2020. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/economics/finance/10889318-mvf-rozpoviv-pro-dohodi-v-riznih-krajinah-svitu-ukrajinci-mayzhe-v-chotiri-razi-vidstayut-vid-polyakiv.html>. Дата звернення (20.10.2020). – Назва з екрана.

116. Українсько-польські торговельні відносини: ретроспективний аналіз [Електронний ресурс] / Г. Студінська, В. Студінський // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2019. – № 3. – 14 с. – Режим доступу: [http://zt.knute.edu.ua/files/2019/03\(104\)/8.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2019/03(104)/8.pdf). Дата звернення (22.10.2020). – Назва з екрана.

117. Poland imports from Ukraine [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://tradingeconomics.com/poland/imports/ukraine>. Дата звернення (22.10.2020). – Назва з екрана.

118. Україна і Польща обговорили активізацію економічної співпраці [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3030513-ukraina-i-polsa-obgovorili-aktivizaciju-ekonomichnoi-spiivpraci.html>. Дата звернення (22.10.2020). – Назва з екрана.

119. «Україна та Польща зацікавлені у створенні двосторонніх коопераційних проєктів на бізнес-рівні у сфері АПК» [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=511b44b9-0eb3-4922-8d6a-55d77de8f3f4&title=UkrainaTaPolschaZatsikavleniUStvorenniDvostoronnikhKooperatsiinihProktivNaBiznesrivniUSferiApk>. Дата звернення (22.10.2020). – Назва з екрана.

120. Капітальні інвестиції [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (22.10.2020). – Назва з екрана.

121. «Україна та Польща зацікавлені у створенні двосторонніх коопераційних проєктів на бізнес-рівні у сфері АПК» [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://milku.info/uk/post/ukraina-ta-polsa-zacikavleni-u-stvorenni-dvostoronnih-kooperacijnih-proektiv-na-biznes-rivni-u-sferi-apk-petrasko>. Дата звернення (25.10.2020). – Назва з екрана.

122. Польща передала українським військовим медикам гуманітарну допомогу для протидії COVID-19 [Електронний ресурс] / 2020. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/society/koronavirus-v-ukrajini-polshcha-peredala-ukrajinskim-viyskovim-medikam-gumanitarnu-dopomogu-dlya-protidiji-covid-19-novini-ukrajini-11028791.html>. Дата звернення (25.10.2020). – Назва з екрана.

123. На час конфлікту і епідемії. Польська допомога Україні [Електронний ресурс] / П. Погожельський // 2020. – Режим доступу: <https://belsat.eu/ua/news/nachas-konfliktu-i-epidemiyi-polska-dopomoga-ukrayini/>. Дата звернення (25.10.2020). – Назва з екрана.

124. Зовсім інші робітники: як змінився "український" ринок праці у Польщі [Електронний ресурс] / А. Зимнін // Європейська правда. – 2020. – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/02/13/7106240/>. Дата звернення (25.10.2020). – Назва з екрана.

125. Вплив пандемії COVID-19 на польсько-українське співробітництво [Електронний ресурс] / Ю. Гончаренко // 2020. – Режим доступу: <https://blog.liga.net/user/ygoncharenko/article/vpliv-pandemii-covid-19-na-polsko-ukrainske-spivrobitnitstvo>. Дата звернення (25.10.2020). – Назва з екрана.

126. The coronavirus crisis: An opportunity to mend Polish-Ukrainian relations [Електронний ресурс] / J. Nosa, O. Iwaniuk // Режим доступу: https://ecfr.eu/article/commentary_the_coronavirus_crisis_an_opportunity_to_mend_polish_ukrainian_r/. Дата звернення (25.10.2020). – Назва з екрана.

127. Third of Ukrainians who returned from Poland interested in possibility of leaving for Poland again – survey [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://en.interfax.com.ua/news/economic/654598.html>. Дата звернення (25.10.2020). – Назва з екрана.

128. Польща влітку може відкрити кордони для туристів з окремих країн [Електронний ресурс] / 2020. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/05/12/7251349/>. Дата звернення (25.10.2020). – Назва з екрана.

129. Зелений туризм в Польщі в умовах коронавірусу [Електронний ресурс] / 2020. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/multimedia/photo/10013444-zelenyy-turizm-v-polshe-v-usloviyah-koronavirusa.html>. Дата звернення (25.10.2020). – Назва з екрана.

130. З 24 жовтня вся Польща переходить у червону зону карантину [Електронний ресурс] / 2020. – Режим доступу:

https://zik.ua/news/world/z_24_zhovtnia_vsia_polshcha_perekhodyt_u_chervonu_zonu_karantynu_984680. Дата звернення (25.10.2020). – Назва з екрана.

131. Як сусідні країни допомагають Україні протистояти російській агресії [Електронний ресурс] / А. Зуйковская // 2015. – Режим доступу: <https://ua.112.ua/statji/Yak-susidni-krainy-dopomahaiut-Ukraini-protystoiaty-rosiiskii-ahresii-220695.html>. Дата звернення (28.10.2020). – Назва з екрана.

132. Аудит зовнішньої політики. Чи витримає партнерство з Польщею випробування історією [Електронний ресурс] / К. Зарембо // Європейська правда. – 2016. – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/11/14/7057244/>. Дата звернення (28.10.2020). – Назва з екрана.

133. Військова допомога з-за кордону: хто й чим допомагав Україні в 2014-2018 роках [Електронний ресурс] / Слово і Діло. – Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2018/05/14/infografika/bezpeka/vijskova-dopomoha-kordonu-xto-chym-dopomahav-ukrayini-2014-2018-rokax>. Дата звернення (28.10.2020). – Назва з екрана.

134. ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВІДНОСИНИ: ПОТЕНЦІАЛ – БІЛЬШИЙ ЗА ПРОБЛЕМИ [Електронний ресурс] / В. Філіпчук, І. Івашко, М. Капітоненко // Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД). – 2019. – 10 с. – Режим доступу: http://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/ukr_poland_rozd_a4_ukr.pdf. Дата звернення (28.10.2020). – Назва з екрана.

135. Протистояти Путіну: яку зброю створюють Польща, США та Україна? [Електронний ресурс] / Я. Кречко // Видання. – 2020. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/donbas-realii-protystoyaty-putinu/30722131.html>. Дата звернення (28.10.2020). – Назва з екрана.

136. Польща в активній обороні [Електронний ресурс] / В. Заблоцький // Український тиждень. – 2019. – Режим доступу: <https://tyzhden.ua/World/236131>. Дата звернення (28.10.2020). – Назва з екрана.

137. ДАХК "Артем" і польська AREX розробили новий ракетний комплекс "Маргаритка" [Електронний ресурс] / Режим доступу:

<https://ua.interfax.com.ua/news/general/448494.html>. Дата звернення (29.10.2020). – Назва з екрана.

138. О. Данілов і П. Солох: Українсько-польська співпраця у безпековій сфері є перспективною у різних форматах [Електронний ресурс] / О. Данілов і П. Солох // Видання. – 2020. – Режим доступу: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/3476.html>. Дата звернення (29.10.2020). – Назва з екрана.

139. Маски й лікарські костюми: військовий госпіталь отримав допомогу від Польщі [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3042003-maski-j-likarski-kostumi-vijskovij-gospital-otrimav-dopomogu-vid-polsi.html>. Дата звернення (29.10.2020). – Назва з екрана.

140. Military expenditure (% of GDP) - Ukraine, Poland [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?end=2019&locations=UA-PL&start=2013&view=chart>. Дата звернення (29.10.2020). – Назва з екрана.

141. «Люблінський трикутник»: Україна, Польща та Литва започаткували новий формат співпраці [Електронний ресурс] / автор, а // Видання. – 2020. – № 3. – 3 с. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-liublinskyi-trykutnyk-format/30753041.html>. (29.10.2020). – Назва з екрана.

142. Крим, Донбас і реформи: Зеленський і Дуда зробили спільну заяву [Електронний ресурс] / 2020. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3116239-krim-donbas-i-reformi-zelenskij-i-duda-zrobili-spilnu-zaavu.html>. Дата звернення (29.10.2020). – Назва з екрана.

143. Спільні військові формування Польщі і України як приклад порозуміння і миру між Польщею і Україною [Електронний ресурс] / Е. Казан // Східноєвропейський історичний вісник. – 2018. – № 3. – 10 с. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/eehb_2018_3_19.pdf. Дата звернення (29.10.2020). – Назва з екрана.

144. Культурна спадщина українців і поляків по обидві сторони Бугу [Електронний ресурс] / А. Дишаковська // Режим доступу: <https://eenu.edu.ua/uk/articles/kulturna-spadshchina-ukrayinciv-i-polyakiv-po-obidvi-storoni-bugu>. Дата звернення (03.11.2020). – Назва з екрана.

145. XIX Дні польської культури у Бердичеві – символ польсько-української дружби (Фоторепортаж) [Електронний ресурс] / В. Ковтонюк // 2018. – Режим доступу: http://www.berdpo.info/news/misto/hih_dni_polskoji_kulturi_u_berdichevi_simvol_polsko_ukrayinskoji_druzhbi_fotoreportazh-id11516.html. Дата звернення (03.11.2020). – Назва з екрана.

146. Культура та креативність для порозуміння та розвитку [Електронний ресурс] / С. Лячинський, О. Бакланов, О. Гліжинська (Скиба), В. Воробій // Український культурний фонд. – 2019. – 37 с. – Режим доступу: <https://ucf.in.ua/storage/docs/12022019/Стратегія%20Українського%20культурного%20фонду.pdf>. Дата звернення (03.11.2020). – Назва з екрана.

147. У Києві проходить українсько-польський "музичний" діалог [Електронний ресурс] / 2018. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.com/rubric-culture/2445422-u-kievi-prohodit-ukrainskopolskij-muzicnij-dialog.html>. Дата звернення (03.11.2020). – Назва з екрана.

148. Топ-10 фестивалів української культури в Польщі літом 2019 [Електронний ресурс] / 2019. – Режим доступу: <http://vsetutpl.com/top-10-festyvaliv-ukrayinskoji-kultury-v-polschi-litom-2019>. Дата звернення (03.11.2020). – Назва з екрана.

149. Стартували Дні польської культури [Електронний ресурс] / 2019. – Режим доступу: <https://www.lutskrada.gov.ua/publications/startuvaly-dni-polskoji-kultury>. Дата звернення (03.11.2020). – Назва з екрана.

150. У Варшаві відкрили виставку до ювілею українсько-польської дипломатії [Електронний ресурс] / 2019. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2835451-u-varsavi-vidkrili-vistavku-do-uvileu-ukrainskopolskoji-diplomatii.html>. Дата звернення (03.11.2020). – Назва з екрана.

151. Дні Польського Кіно в Україні <https://moemisto.ua/vn/dni-polskogo-kino-v-ukrayini-37210.html> [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://moemisto.ua/vn/dni-polskogo-kino-v-ukrayini-37210.html>. Дата звернення (03.11.2020). – Назва з екрана.

152. Україна та Польща домовились оновити й перезавантажити двосторонню робочу групу з вирішення проблемних історичних питань – Володимир Зеленський [Електронний ресурс] / 2019. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-ta-polsha-domovilis-onoviti-j-perezavantazhiti-dvos-57029>. Дата звернення (05.11.2020). – Назва з екрана.

153. Стартував конкурс мікропроектів Програми транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна 2014-2020 [Електронний ресурс] / 2019. – Режим доступу: <https://voladm.gov.ua/new/startuvav-konkurs-mikroproektiv-programi-transkordonnogo-spivrobitnictva-polscha-bilorus-ukrayina-2014-2020/>. Дата звернення (05.11.2020). – Назва з екрана.

154. Історико-культурна спадщина: можливості та виклики [Електронний ресурс] / І. Куропась // 2020. – Режим доступу: <https://www.prostir.ua/?news=istoryko-kulturna-spadschyna-mozhlyvosti-ta-vyklyky>. Дата звернення (05.11.2020). – Назва з екрана.

155. На Житомирщині відбудеться Міжнародний фестиваль польської культури (Програма) [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://zhitomir.life/20392-na-zhitomirshchini-vidbudetsya-mizhnarodnij-festival-polskoji-kulturi-programa.html>. Дата звернення (05.11.2020). – Назва з екрана.

156. Премія Малевича [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://instytutpolski.pl/kyiv/>. Дата звернення (05.11.2020). – Назва з екрана.

157. Польська вистава з українським присмаком [Електронний ресурс] / 2020. – Режим доступу: <https://theatre.love/blog/polska-vistava-z-ukra-nskim-prismaikom/>. Дата звернення (05.11.2020). – Назва з екрана.

158. Monitor polski dziennik urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej [Електронний ресурс] / Ministerstwo Spraw Zagranicznych. – 2020. – 20 с. – Режим доступу:

<https://monitorpolski.gov.pl/M2020000102601.pdf>. Дата звернення (09.11.2020). – Назва з екрана.

159. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju [Електронний ресурс] / автор, а // Ministerstwo Rozwoju. Departament Strategii Rozwoju. Pl. Trzech Krzyży 3/5, 00-507 Warszawa. – 2017. – 418 с. – Режим доступу: <https://www.gov.pl/documents/33377/436740/SOR.pdf>. Дата звернення (09.11.2020). – Назва з екрана.

160. Указ президента України про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України" [Електронний ресурс] / А. Єрмак // 2020. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>. Дата звернення (10.11.2020). – Назва з екрана.

161. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року [Електронний ресурс] / 2017. – 112 с. – Режим доступу: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf. Дата звернення (10.11.2020). – Назва з екрана.

162. Економічна статистика / Зовнішньоекономічна діяльність [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm. Дата звернення (10.11.2020). – Назва з екрана.

Додаток А
Контент-моніторинг

Таблиця А.1 – Словник

Категорія	Слова-маркери
Політико-дипломатична сфера	ЄС, НАТО, інтеграція, союз, лобіст, євро регіон, посольство, дипломат, президент, депутат, управління, парламент
Економічна сфера	ВВП, ВНД, бюджет, конкурентоспроможність, сальдо, інвестиції, інфляція, ціни, експорт, імпорт, дохід, торгівля, грошовий переказ (transfer pieniędzy)
Соціальна сфера	населення, проживання, безробіття, зайнятість, міграція, якість життя (jakość życia), соціальна допомога, пенсія, пільги
Безпекова сфера	НАТО, озброєння, удар, збройні сили (siły zbrojne), агресія, Росія, безпека, війська, ОБСЄ
Сфера культури	культура, фестиваль, спадщина, свято, виставки, мультикультурний, організатор, вистава, захід

Таблиця А.2 – Контент-моніторинг веб-сайту Міністерства закордонних справ України

		1.1.2010-31.12.2011		1.1.2012-31.12.2013		1.1.2014-31.12.2015		1.1.2016-31.12.2017		1.1.2018-31.10.2020	
			%		%		%		%		%
Політико-дипломатична сфера	ЄС	27	10,71	95	8,79	153	8,74	234	12,64	1100	11,31
	Єврорегіон	1	0,39	5	0,46	1	0,05	1	0,05	1	0,01
	Депутат	3	1,19	25	2,31	86	4,91	76	4,1	298	3,06
	Посольство	82	32,53	554	51,29	992	56,68	1030	56	5960	61
Економічна сфера	Сальдо	2	0,79	4	0,37	4	0,22	4	0,21	49	0,5
	Експорт	2	3,57	80	7,4	98	5,6	50	2,7	341	3,5
	Імпорт	2	0,79	20	1,85	33	1,88	22	1,18	260	2,67
	Торгівля	19	7,53	126	11,66	170	9,71	171	9,24	1240	12,75
Соціальна сфера	Населення	40	15,87	120	11,11	163	9,31	159	8,59	1020	10,49
	Проживання	32	12,69	252	23,33	443	25,31	437	23,62	2830	29,11
	Міграція	2	0,79	56	5,18	122	6,97	84	4,54	556	5,72
	Зайнятість	2	0,79	19	1,75	22	1,25	19	1,02	78	0,8
Безпекова сфера	НАТО	100	39,68	610	56,48	1180	67,42	936	50,59	5560	57,2
	Безпека	78	30,95	537	49,72	815	46,57	590	31,89	4020	41,35
	Війська	14	5,55	57	5,27	144	8,22	139	7,51	431	4,43
	Зброя	4	1,58	63	5,83	88	5,02	116	6,27	183	1,88
Сфера культури	Фестиваль	5	1,98	22	2,03	19	1,08	60	3,24	95	0,97
	Спадщина	20	7,93	41	3,79	66	3,77	100	5,4	511	5,25
	Традиції	9	3,57	37	3,42	48	2,74	90	4,86	153	1,57
Загальна кількість Інтернет сторінок		252		1080		1750		1850		9720	

Таблиця А.3 – Контент-моніторинг веб-сайту посольства України в Республіці Польща

		1.1.2010- 31.12.2011		1.1.2012- 31.12.2013		1.1.2014- 31.12.2015		1.1.2016- 31.12.2017		1.1.2018- 31.10.2020	
			%		%		%		%		%
Політико- дипломатич на сфера	ЄС	1	12,5	0	0	4	10,81	3	5,08	19	6,25
	Єврорегіон	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Депутат	0	0	2	5,4	2	5,4	3	5,08	7	2,3
	Посольство	8	100	36	97,29	36	97,29	57	96,61	253	83,22
Економічна сфера	Сальдо	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Експорт	1	12,5	0	0	2	5,4	0	0	4	1,31
	Імпорт	0	0	0	0	2	5,4	0	0	0	0
	Торгівля	0	0	0	0	3	8,1	1	1,69	20	6,57
Соціальна сфера	Населення	0	0	1	2,7	2	5,4	0	0	7	2,3
	Проживання	8	100	10	27,02	21	56,75	24	40,67	176	57,89
	Міграція	0	0	0	0	2	5,4	2	3,38	2	0,65
	Зайнятість	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0,32
Безпекова сфера	НАТО	8	100	19	51,35	34	91,89	40	67,79	243	79,93
	Безпека	7	87,5	8	21,62	21	56,75	24	40,6	154	50,65
	Війська	1	12,5	3	8,1	2	5,4	2	3,38	9	2,96
	Зброя	0	0	0	0	2	5,4	0	0	0	0
Сфера культури	Фестиваль	1	12,5	3	8,1	0	0	2	3,38	3	0,98
	Спадщина	7	87,5	8	21,62	20	54,05	24	40,67	191	62,82
	Традиції	0	0	4	10,81	0	0	0	0	1	0,32
Загальна кількість Інтернет сторінок		8		37		37		59		304	

Таблиця А.4 – КОНТЕНТ-МОНІТОРИНГ веб-сайту Ambasada Ukrainy w Rzeczypospolitej Polskiej

		1.1.2010- 31.12.2011		1.1.2012- 31.12.2013		1.1.2014- 31.12.2015		1.1.2016- 31.12.2017		1.1.2018- 31.10.2020	
			%		%		%		%		%
Sfera polityczna i dyplomatycz na	UE	0	0	2	66,66	0	0	1	5,88	0	0
	Euroregion	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Deputowany	0	0	0	0	0	0	1	5,88	1	1,85
	Ambasada	0	0	3	100	14	93,33	16	94,11	52	96,29
Sfera ekonomiczna	Saldo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Eksport	0	0	0	0	0	0	1	5,88	0	0
	Import	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1,85
	Handel	0	0	0	0	0	0	1	5,88	3	5,55
Sfera społeczna	Polulacja	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Mieszkanie	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1,85
	Migracja	0	0	0	0	2	13,33	1	5,88	2	3,7
	Zatrudnie	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1,85
Sfera bezpieczeńst wa	NATO	0	0	0	0	2	13,33	1	5,88	3	5,55
	Bezpieczeństwo	0	0	0	0	1	6,66	5	29,41	4	7,4
	Wojsko	0	0	0	0	0	0	1	5,88	0	0
	Broń	0	0	0	0	0	0	2	11,76	3	5,55
Sfera kultury	Festiwal	0	0	0	0	0	0	1	5,88	5	9,25
	Dziedzictwo	0	0	0	0	0	0	2	11,76	3	5,55
	Tradycje	0	0	0	0	0	0	1	5,88	2	3,7
Całkowita liczba stron internetowych		0		3		15		17		54	

Таблиця А.5 – КОНТЕНТ-МОНІТОРИНГ ВЕБ-САЙТУ Ministerstwa Spraw Zagranicznych

		1.1.2010- 31.12.2011		1.1.2012- 31.12.2013		1.1.2014- 31.12.2015		1.1.2016- 31.12.2017		1.1.2018- 31.10.2020	
			%		%		%		%		%
Sfera polityczna i dyplomatycz na	UE	3	37,5	4	57,14	6	42,85	5	9,25	439	35,12
	Euroregion	0	0	0	0	0	0	1	1,85	0	0
	Deputowany	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0,16
	Ambasada	0	0	0	0	0	0	0	0	51	4,08
Sfera ekonomiczna	Saldo	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0,16
	Eksport	0	0	0	0	2	14,28	3	5,55	8	0,64
	Import	0	0	0	0	0	0	0	0	11	0,88
	Handel	2	25	2	28,57	3	21,42	3	5,55	2	0,16
Sfera społeczna	Polulacja	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0,16
	Mieszkanie	0	0	0	0	0	0	0	0	39	3,12
	Migracja	0	0	0	0	1	7,14	0	0	32	2,56
	Zatrudnie	0	0	2	28,57	4	28,57	3	5,55	159	12,72
Sfera bezpieczeńst wa	NATO	0	0	1	14,28	0	0	0	0	111	8,88
	Bezpieczeństwo	1	12,5	0	0	0	0	2	3,7	157	12,56
	Wojsko	0	0	0	0	0	0	0	0	9	0,72
	Broń	0	0	1	14,28	0	0	1	1,85	35	2,8
Sfera kultury	Festiwal	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0,24
	Dziedzictwo	0	0	0	0	0	0	0	0	33	2,64
	Tradycje	2	25	1	14,28	0	0	1	1,85	60	4,8
Całkowita liczba stron internetowych		8		7		14		54		1250	

Таблиця А.6 – Контент-моніторинг веб-сайту Посольства Польщі в Україні

		1.1.2010- 31.12.2011		1.1.2012- 31.12.2013		1.1.2014- 31.12.2015		1.1.2016- 31.12.2017		1.1.2018- 31.10.2020	
			%		%		%		%		%
Політико- дипломати чна сфера	ЄС	0	0	0	0	0	0	0	0	17	14,65
	Євро регіон	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Депутат	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Посольство	0	0	1	33,33	0	0	0	0	101	87,06
Економічн а сфера	Сальдо	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Експорт	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Імпорт	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Торгівля	0	0	0	0	0	0	0	0	5	4,31
Соціальна сфера	Населення	0	0	1	33,33	0	0	0	0	2	1,72
	Проживання	0	0	3	100	0	0	0	0	9	7,75
	Міграція	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Зайнятість	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Безпекова сфера	НАТО	0	0	0	0	0	0	0	0	3	2,58
	Безпека	0	0	1	33,33	0	0	0	0	38	32,75
	Війська		0		0		0		0	9	7,75
	Зброя	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1,72
Сфера культури	Фестиваль	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Спадщина	0	0	0	0	0	0	0	0	3	2,58
	Традиції	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1,72
Загальна кількість Інтернет сторінок		0		3		0		0		116	

Таблиця А.7 – Контент-моніторинг веб-сайту Polska na Ukrainie

		1.1.2010- 31.12.2011		1.1.2012- 31.12.2013		1.1.2014- 31.12.2015		1.1.2016- 31.12.2017		1.1.2018- 31.10.2020	
			%		%		%		%		%
Sfera polityczna i dyplomatyc zna	UE	0	0	0	0	0	0	1	100	21	4,74
	Euroregion	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Deputowany	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0,22
	Ambasada	0	0	0	0	0	0	0	0	27	6,09
Sfera ekonomicz na	Saldo	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0,22
	Eksport	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0,22
	Import	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0,45
	Handel	0	0	0	0	0	0	0	0	7	1,58
Sfera społeczna	Polulacja	0	0	0	0	0	0	0	0	27	0,45
	Mieszkanie	0	0	0	0	0	0	0	0	26	1,58
	Migracja	0	0	0	0	0	0	0	0	19	5,86
	Zatrudnie	0	0	0	0	0	0	0	0	7	4,28
Sfera bezpieczeń stwa	NATO	0	0	0	0	0	0	0	0	443	1,58
	Bezpieczeństwo	0	0	0	0	0	0	0	0	5	100
	Wojsko	0	0	0	0	0	0	0	0	8	1,12
	Broń	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1,8
Sfera kultury	Festiwal	0	0	0	0	0	0	0	0	11	0,45
	Dziedzictwo	0	0	0	0	0	0	0	0	7	2,48
	Tradycje	0	0	0	0	0	0	0	0	443	1,58
Całkowita liczba stron internetowych		0		2		5		1		443	

Додаток Б
Аналіз типів політики

Таблиця Б.1 – Національні інтереси Республіки Польща [158, 159]

Сфери	Зміст інтересів
1	2
Політико-дипломатична	<p>Розширення взаємодій з Великобританією та Північною Ірландією.</p> <p>Домовленість про візове представництво між урядом Республіки Польща та урядом Республіки Словенія.</p> <p>Розвиток багатосторонньої співпраці в межах окремих регіонів Європи, та двостороннього діалогу з європейськими партнерами, включаючи країни, що не входять до ЄС, наприклад, з Україною, Туреччиною.</p> <p>Посилення колективної оборони НАТО.</p> <p>Співпраця з Німеччиною та Китаєм.</p> <p>Реформована політика громади, співпраця з місцевими органами інших держав.</p>
Економічна	<p>Просування польської марки за кордоном.</p> <p>Постійне зменшення дефіциту сектору державних фінансів (до 1% ВВП).</p> <p>Забезпечення продовольчої безпеки.</p> <p>Зростання ВВП з 4,1% до 5%.</p> <p>Збільшення частки експорту високотехнологічного сектору до 15%.</p> <p>Збільшення рівня інвестицій до 25,5%.</p>
Соціальна	<p>Збалансування системи соціального забезпечення.</p> <p>Збільшення зайнятості до 75%.</p> <p>Надання захисту іноземцям на території РП.</p> <p>Дозвіл на в'їзд, проживання та виїзд громадян країн-членів ЄС.</p> <p>Допомога в оформленні віз для іноземців.</p>

Продовження таблиці Б.1

1	2
<p style="text-align: center;">Безпекова</p>	<p>Застосувати дій проти РФ.</p> <p>Інтегрувати систем управління національної безпеки, антикризового управління та кібербезпеки.</p> <p>Адаптувати національні системи управління кризовими ситуаціями до системи реагування на кризи Північноатлантичного альянсу.</p> <p>Докласти зусиль для прискорення розвитку оперативних можливостей Збройних Сил Республіки Польща шляхом збільшення динаміки зростання витрат на оборону, досягнувши рівня 2,5% ВВП у 2024 році.</p> <p>Захист збройними силами незалежність держави та цілісність території, безпека та недоторканість кордонів, свободи та права людини і громадян.</p>
<p style="text-align: center;">Культурна</p>	<p>Запровадження податкових канікул для компаній з креативного сектору.</p> <p>Розвиток аудіовізуальних постановок.</p> <p>Створення пам'ятників.</p> <p>Упорядкування іноземних кладовищ.</p> <p>Популяризація польської культури.</p> <p>Створення умови для поширення та рівного доступу до культурних благ.</p> <p>Допомога полякам, які проживають за кордоном, у підтримці їх зв'язків з національною культурною спадщиною.</p>

Таблиця Б.2 – Національні інтереси України [160, 161]

Сфери	Зміст інтересів
1	2
Політико-дипломатична	<p>Розвиток стратегічних відносин із ключовими іноземними партнерами, насамперед з ЄС і НАТО та їх державами-членами, США, Великобританією і Північною Ірландією, Канадою, Федеративною Республікою Німеччина, Французькою Республікою, прагматичне співробітництво з іншими державами та міжнародними організаціями.</p> <p>Досягнення повноправного членства України у Європейському Союзі.</p> <p>Розвиток особливого партнерства з Організацією Північноатлантичного договору з метою набуття повноправного членства України в НАТО.</p> <p>Стратегічне партнерство з Азербайджанською Республікою, Грузією, Литовською Республікою, Республікою Польща, Турецькою Республікою.</p> <p>Партнерські відносини з іншими державами Балтії та державами Північної Європи, а також тісні добросусідські відносини з державами Центральної та Південно-Східної Європи.</p> <p>Прагматичні відносини з Республікою Білорусь та Республікою Молдова.</p> <p>Запровадження моделі відносин з Російською Федерацією, яка має забезпечити припинення агресії та відновлення територіальної цілісності України.</p>
Економічна	<p>Домогтися підвищення продуктивності в економіці шляхом диверсифікації, технічної модернізації, нових стимулів.</p> <p>Зростання ВВП на 6%.</p> <p>Підвищення в структурі частки експорту високотехнологічного сектору до 15%.</p> <p>Створення малих і середніх підприємств.</p> <p>Відновлення економіки в регіонах, які постраждали від воєнних дій.</p> <p>Сприяти розвитку кластерних мереж.</p> <p>Ліквідування крайньої бідності (проживання на суму меншу, ніж 5,05 дол. США за паритетом купівельної спроможності).</p>

Продовження таблиці Б.2

1	2
Соціальна	<p>Підвищити рівень зайнятості до 68%.</p> <p>Ліквідація найгірших форм дитячої праці.</p> <p>Підвищити в двічі людську працю в сільському господарстві.</p> <p>Забезпечити гендерну рівність.</p>
Безпекова	<p>Розвиток оборонних і безпекових спроможностей для унеможливлення збройної агресії Росії.</p> <p>Здійснення безпекових заходів, спрямованих на припинення Російською Федерацією незаконної окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополь.</p> <p>Відновлення миру на тимчасово окупованих територіях у Донецькій і Луганській областях.</p> <p>Використання всіх наявних механізмів ООН, Ради Європи, ОБСЄ, інших міжнародних організацій для консолідації міжнародної підтримки України у протидії російській агресії.</p> <p>Здатність суспільства та держави швидко адаптуватися до змін безпекового середовища й підтримувати стале функціонування, зокрема шляхом мінімізації зовнішніх і внутрішніх уразливостей.</p> <p>Європейська і євроатлантична інтеграція.</p>
Культурна	<p>Розроблення і реалізацію стратегій, планів та проектів з метою поєднання національних і регіональних інтересів.</p> <p>Реформування пам'ятників.</p> <p>Упорядкування кладовищ.</p> <p>Сприяти подальшому розвитку культурних інтересів.</p>

Додаток В

Когнітивне моделювання

Таблиця В.1 – Вихідна матриця взаємодії факторів

№ п/п	Фактори	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Розвиток українсько-польських відносин	0	0,7	0,6	0,6	0,7	0,6	0,5	-0,2	-0,2	0,5
2	Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО	0,7	0	0,6	0,5	0,5	0,5	0	-0,3	-0,1	0,4
3	Міжрегіональні зв'язки	0,7	0,5	0	0,6	0,5	0,4	0,4	0	-0,4	0,3
4	Українсько-польський товарообіг	0,6	0,7	0,8	0	0,6	0	0	0	0	0
5	Іноземні інвестиції	0,7	0,6	0,7	0,7	0	0	0	0	0	0
6	Гуманітарна допомога Україні	0,3	0	0,4	0	0	0	0	0	0	0,1
7	Міграція українців	0,2	0,1	0,5	0	0	0,3	0	0	0	0,6
8	Російська агресія	0,5	0,5	0,4	0	0	0,6	0,7	0	-0,3	0
9	Історичний фактор	-1	-0	0	0	0	0	-0,1	0	0	0,8
10	Популяризація культурної спадщини	0,6	0,3	0,3	0	0	0,1	0,1	0	-0,8	0

Таблиця В.2 – Матриця результатів

№ п/п	Фактори	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Розвиток українсько-польських відносин	22,5	6,09	5,68	5,42	5,13	5,06	2,19	-2,2	-6,31	3,53
2	Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО	6,25	16,9	6,06	6,05	5,81	6,49	5,09	-1,83	-7,70	4,68
3	Міжрегіональні зв'язки	5,73	7,16	20,8	6,61	6,56	5,79	1,85	-3,58	-5,07	4,75
4	Українсько-польський товарообіг	7,62	7,22	6,24	6,52	6,57	8,87	4,75	-4,21	-9,45	6,59
5	Іноземні інвестиції	7,76	7,67	6,5	6,25	16,26	9,17	4,86	-4,4	-9,78	6,81
6	Гуманітарна допомога Україні	2,82	5,05	2,61	4,59	4,46	4,64	1,55	-2,24	-3,73	2,60
7	Міграція українців	6,87	9,6	7,39	10,15	9,86	7,91	4,30	-4,52	-6,79	3,96
8	Російська агресія	13,7	17,4	16,3	21,65	20,9	20,2	9,71	-7,97	-22,22	3,69
9	Історичний фактор	1	-0,82	-1,2	-0,53	-0,45	-0,65	-0,14	0,05	3,31	-3,73
10	Популяризація культурної спадщини	0,6	0,3	0,3	0	0	0,1	0,1	0	-0,8	0

Таблиця В.3 – Нормалізована матриця

№ п/п	Фактори	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Розвиток українсько-польських відносин	0,45	0,12	0,11	0,11	0,10	0,10	0,04	-0,04	-0,14	0,07
2	Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО	0,12	0,34	0,12	0,12	0,12	0,13	0,10	-0,04	-0,15	0,09
3	Міжрегіональні зв'язки	0,11	0,14	0,42	0,13	0,13	0,12	0,04	-0,07	-0,10	0,09
4	Українсько-польський товарообіг	0,15	0,14	0,12	0,33	0,13	0,18	0,10	-0,08	-0,19	0,13
5	Іноземні інвестиції	0,16	0,15	0,13	0,12	0,33	0,18	0,10	-0,09	-0,20	0,14
6	Гуманітарна допомога Україні	0,06	0,10	0,05	0,09	0,09	0,09	0,03	-0,04	-0,08	0,05
7	Міграція українців	0,14	0,19	0,15	0,20	0,20	0,16	0,09	-0,09	-0,15	0,08
8	Російська агресія	0,27	0,35	0,33	0,43	0,42	0,40	0,19	-0,16	-0,46	0,27
9	Історичний фактор	0,02	-0,02	-0,02	-0,01	-0,01	-0,01	0,00	0,00	0,07	-0,07
10	Популяризація культурної спадщини	0,45	0,12	0,11	0,11	0,10	0,10	0,04	-0,04	-0,13	0,07

Таблиця В.4 – Матриця взаємовпливів факторів системи

№ п/п	Фактори	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Розвиток українсько-польських відносин		0,22	0,21	0,20	0,19	0,18	0,08	-0,08	-0,30	0,13
2	Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО	0,19		0,18	0,18	0,18	0,20	0,15	-0,06	-0,23	0,14
3	Міжрегіональні зв'язки	0,20	0,25		0,23	0,23	0,20	0,06	-0,12	-0,17	0,16
4	Українсько-польський товарообіг	0,23	0,22	0,19		0,20	0,27	0,14	-0,13	-0,28	0,20
5	Іноземні інвестиції	0,23	0,23	0,19	0,19		0,27	0,14	-0,13	-0,29	0,20
6	Гуманітарна допомога Україні	0,06	0,11	0,06	0,10	0,10		0,03	-0,05	-0,08	0,06
7	Міграція українців	0,15	0,21	0,16	0,22	0,22	0,17		-0,10	-0,15	0,09
8	Російська агресія	0,24	0,30	0,28	0,37	0,36	0,35	0,17		-0,38	0,24
9	Історичний фактор	0,02	0,00	-0,02	-0,01	-0,01	-0,01	0,00	0,00		-0,07
10	Популяризація культурної спадщини	0,12	0,21	0,19	0,22	0,21	0,20	0,08	-0,10	-0,08	

Таблиця В.5 – Вихідна матриця для розрахунків факторів (Сценарій №1)

№ п/п	Фактори	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Розвиток українсько-польських відносин		0,7	0,6	0,6	0,7	0,6	0,5	-0,2	-0,2	0,5
2	Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО	1		0,6	0,5	0,5	0,5	0	-0,3	-0,1	0,4
3	Міжрегіональні зв'язки	1	0,5		0,6	0,5	0,4	0,4	0	-0,4	0,3
4	Українсько-польський товарообіг	1	0,7	0,8		0,8	0	0	0	0	0
5	Іноземні інвестиції	1	0,8	0,7	0,7		0	0	0	0	0
6	Гуманітарна допомога Україні	0	0	0,4	0	0		0	0	0	0,1
7	Міграція українців	0	0,1	0,5	0	0	0,3		0	0	0,6
8	Російська агресія	1	0,5	0,4	0	0	0,6	0,7		-0,3	0
9	Історичний фактор	-1	-0,1	0	0	0	0	-0,1	0		0,8
10	Популяризація культурної спадщини	1	0,3	0,3	0	0	0,1	0,1	0	-0,8	

Таблиця В.6 – Матриця результатів (Сценарій № 1)

№ п/п	Фактори	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Розвиток українсько-польських відносин	27,07	6,83	6,08	5,60	5,63	5,45	2,29	-2,44	-6,79	3,84
2	Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО	7,33	20,37	6,95	6,22	6,62	7,53	5,92	-2,09	-9,08	5,52
3	Міжрегіональні зв'язки	7,05	8,69	24,21	6,99	7,47	7,04	2,22	-4,35	-6,20	5,88
4	Українсько-польський товарообіг	9,45	9,76	8,37	20,82	7,50	11,49	6,08	-5,49	-12,44	8,57
5	Іноземні інвестиції	9,23	8,95	8,15	7,28	20,84	11,06	6,00	-5,18	-12,05	8,25
6	Гуманітарна допомога Україні	3,41	5,94	2,78	4,81	5,01	5,37	1,75	-2,65	-4,29	3,08
7	Міграція українців	8,27	11,27	8,00	10,64	11,06	9,10	4,84	-5,34	-7,82	4,68
8	Російська агресія	16,20	20,27	17,69	22,55	23,47	23,10	11,00	-9,32	-25,60	5,95
9	Історичний фактор	1,36	-0,79	-1,21	-0,51	-0,43	-0,54	-0,06	0,04	3,66	-4,20
10	Популяризація культурної спадщини	5,83	10,13	8,64	9,40	9,66	9,16	3,60	-4,60	-3,48	9,86

Таблиця В.7 – Нормалізована матриця (Сценарій №1)

№ п/п	Фактори	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Розвиток українсько-польських відносин	0,54	0,14	0,12	0,11	0,11	0,11	0,05	-0,05	-0,14	0,08
2	Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО	0,15	0,41	0,14	0,12	0,13	0,15	0,12	-0,04	-0,18	0,11
3	Міжрегіональні зв'язки	0,14	0,17	0,48	0,14	0,15	0,14	0,04	-0,09	-0,12	0,12
4	Українсько-польський товарообіг	0,19	0,20	0,17	0,42	0,15	0,23	0,12	-0,11	-0,25	0,17
5	Іноземні інвестиції	0,18	0,18	0,16	0,15	0,42	0,22	0,12	-0,10	-0,24	0,16
6	Гуманітарна допомога Україні	0,07	0,12	0,06	0,10	0,10	0,11	0,03	-0,05	-0,09	0,06
7	Міграція українців	0,17	0,23	0,16	0,21	0,22	0,18	0,10	-0,11	-0,16	0,09
8	Російська агресія	0,32	0,41	0,35	0,45	0,47	0,46	0,22	-0,19	-0,51	0,32
9	Історичний фактор	0,03	-0,02	-0,02	-0,01	-0,01	-0,01	0,00	0,00	0,07	-0,08
10	Популяризація культурної спадщини	0,12	0,20	0,17	0,19	0,19	0,18	0,07	-0,09	-0,07	0,20

Таблиця В.8 – Матриця взаємовпливів факторів системи (Сценарій № 1)

№ п/п	Фактори	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Розвиток українсько-польських відносин		0,30	0,26	0,24	0,25	0,24	0,10	-0,11	-0,30	0,17
2	Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО	0,25		0,23	0,21	0,22	0,25	0,20	-0,07	-0,31	0,19
3	Міжрегіональні зв'язки	0,27	0,34		0,27	0,29	0,27	0,09	-0,17	-0,24	0,23
4	Українсько-польський товарообіг	0,32	0,33	0,29		0,26	0,39	0,21	-0,19	-0,43	0,29
5	Іноземні інвестиції	0,32	0,31	0,28	0,25		0,38	0,21	-0,18	-0,41	0,28
6	Гуманітарна допомога Україні	0,08	0,13	0,06	0,11	0,11		0,04	-0,06	-0,10	0,07
7	Міграція українців	0,18	0,25	0,18	0,24	0,24	0,20		-0,12	-0,17	0,10
8	Російська агресія	0,27	0,34	0,30	0,38	0,40	0,39	0,19		-0,43	0,27
9	Історичний фактор	0,02	-0,01	-0,02	-0,01	-0,01	-0,01	0,00	0,00		-0,07
10	Популяризація культурної спадщини	0,15	0,25	0,22	0,23	0,24	0,23	0,09	-0,12	-0,09	

Таблиця В.9 – Вихідна матриця для розрахунків факторів (Сценарій №2)

№ п/п	Фактори	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Розвиток українсько-польських відносин		0,7	0,6	0,6	0,7	0,6	0,5	-0,2	-0,2	0,5
2	Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО	1		0,6	0,5	0,5	0,5	0	-0,3	-0,1	0,4
3	Міжрегіональні зв'язки	1	0,5		0,6	0,5	0,4	0,4	0	-0,4	0,3
4	Українсько-польський товарообіг	1	0,7	0,8		0,6	0	0	0	0	0
5	Іноземні інвестиції	1	0,6	0,7	0,7		0	0	0	0	0
6	Гуманітарна допомога Україні	0	0	0,4	0	0		0	0	0	0,1
7	Міграція українців	1	0,5	0,6	0	0	0		0	0	0,5
8	Російська агресія	1	0,5	0,4	0	0	0,6	0,7		-0,3	0
9	Історичний фактор	-1	-0,1	0	0	0	0	-0,1	0		0,8
10	Популяризація культурної спадщини	1	0,3	0,3	0	0	0,1	0,1	0	-0,8	

Таблиця В.10 – Матриця результатів (Сценарій № 2)

№ п/п	Фактори	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Розвиток українсько-польських відносин	24,95	6,62	6,00	5,84	5,52	4,79	2,19	-2,38	-6,55	3,60
2	Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО	6,60	19,10	5,92	6,16	5,93	5,29	5,09	-1,92	-7,40	4,40
3	Міжрегіональні зв'язки	6,21	8,13	23,23	7,53	7,44	5,85	1,85	-4,05	-5,45	5,22
4	Українсько-польський товарообіг	8,26	8,31	6,31	17,88	7,13	8,34	4,75	-4,76	-9,73	6,90
5	Іноземні інвестиції	8,40	8,81	6,59	6,74	17,62	8,63	4,86	-4,98	-10,08	7,13
6	Гуманітарна допомога Україні	3,08	5,80	2,80	5,24	5,08	4,61	1,55	-2,57	-3,98	2,82
7	Міграція українців	9,14	11,58	11,61	13,94	13,44	11,80	7,04	-5,65	-11,71	6,13
8	Російська агресія	16,08	20,12	20,16	26,09	25,11	22,83	9,71	-9,25	-26,99	5,25
9	Історичний фактор	1,08	-0,72	-1,39	-0,55	-0,46	-0,74	-0,14	0,02	3,74	-4,16
10	Популяризація культурної спадщини	5,57	10,23	8,89	10,37	9,95	8,37	3,28	-4,61	-3,44	9,27

Таблиця В.11 – Нормалізована матриця (Сценарій №2)

№ п/п	Фактори	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Розвиток українсько-польських відносин	0,50	0,13	0,12	0,12	0,11	0,10	0,04	-0,05	-0,13	0,07
2	Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО	0,13	0,38	0,12	0,12	0,12	0,11	0,10	-0,04	-0,15	0,09
3	Міжрегіональні зв'язки	0,12	0,16	0,46	0,15	0,15	0,12	0,04	-0,08	-0,11	0,10
4	Українсько-польський товарообіг	0,17	0,17	0,13	0,36	0,14	0,17	0,10	-0,10	-0,19	0,14
5	Іноземні інвестиції	0,17	0,18	0,13	0,13	0,35	0,17	0,10	-0,10	-0,20	0,14
6	Гуманітарна допомога Україні	0,06	0,12	0,06	0,10	0,10	0,09	0,03	-0,05	-0,08	0,06
7	Міграція українців	0,18	0,23	0,23	0,28	0,27	0,24	0,14	-0,11	-0,23	0,12
8	Російська агресія	0,32	0,40	0,40	0,52	0,50	0,46	0,19	-0,19	-0,54	0,30
9	Історичний фактор	0,02	-0,01	-0,03	-0,01	-0,01	-0,01	0,00	0,00	0,07	-0,08
10	Популяризація культурної спадщини	0,11	0,20	0,18	0,21	0,20	0,17	0,07	-0,09	-0,07	0,19

Таблиця В.12 – Матриця взаємовпливів факторів системи (Сценарій № 2)

№ п/п	Фактори	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Розвиток українсько-польських відносин		0,26	0,24	0,23	0,22	0,19	0,09	-0,10	-0,26	0,14
2	Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО	0,21		0,19	0,20	0,19	0,17	0,16	-0,06	-0,24	0,14
3	Міжрегіональні зв'язки	0,23	0,30		0,28	0,28	0,22	0,07	-0,15	-0,20	0,20
4	Українсько-польський товарообіг	0,26	0,26	0,20		0,22	0,26	0,15	-0,15	-0,30	0,21
5	Іноземні інвестиції	0,26	0,27	0,20	0,21		0,27	0,15	-0,15	-0,31	0,22
6	Гуманітарна допомога Україні	0,07	0,13	0,06	0,12	0,11		0,03	-0,06	-0,09	0,06
7	Міграція українців	0,21	0,27	0,27	0,33	0,31	0,27		-0,13	-0,27	0,14
8	Російська агресія	0,27	0,34	0,34	0,44	0,42	0,39	0,16		-0,46	0,26
9	Історичний фактор	0,02	-0,01	-0,02	-0,01	-0,01	-0,01	0,00	0,00		-0,07
10	Популяризація культурної спадщини	0,14	0,25	0,22	0,26	0,24	0,21	0,08	-0,11	-0,08	

Таблиця В.13 – Вихідна матриця для розрахунків факторів (Сценарій №3)

№ п/п	Фактори	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Розвиток українсько-польських відносин		0,7	0,6	0,6	0,7	0,6	0,5	-0,2	-0,2	0,5
2	Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО	0,9		0,7	0,6	0,6	0,4	0	-0,5	0	0
3	Міжрегіональні зв'язки	0,7	0,5		0,6	0,5	0,4	0,4	0	-0,4	0,3
4	Українсько-польський товарообіг	0,6	0,7	0,8		0,6	0	0	0	0	0
5	Іноземні інвестиції	0,7	0,6	0,7	0,7		0	0	0	0	0
6	Гуманітарна допомога Україні	0,3	0	0,4	0	0		0	0	0	0,1
7	Міграція українців	0,2	0,1	0,5	0	0	0,3		0	0	0,6
8	Російська агресія	0,5	0,5	0,4	0	0	0,6	0,7		-0,3	0
9	Історичний фактор	-1	-0,1	0	0	0	0	-0,1	0		0,8
10	Популяризація культурної спадщини	0,6	0,3	0,3	0	0	0,1	0,1	0	-0,8	

Таблиця В.14 – Матриця результатів (Сценарій № 3)

№ п/п	Фактори	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Розвиток українсько-польських відносин	18,7 4	6,09	5,23	5,52	5,26	3,31	1,05	-3,53	-3,14	1,63
2	Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО	5,46	12,7 2	4,57	4,04	3,93	5,52	4,39	-2,06	-7,09	4,36
3	Міжрегіональні зв'язки	4,75	7,16	17,9 4	6,60	6,48	3,30	0,34	-5,01	-2,19	2,57
4	Українсько-польський товарообіг	5,92	7,22	4,76	4,75	5,74	5,68	2,71	-5,66	-5,71	4,18
5	Іноземні інвестиції	5,96	7,67	4,98	5,55	14,59	5,80	2,69	-5,94	-5,77	4,24
6	Гуманітарна допомога Україні	2,54	5,05	2,59	4,71	4,57	2,94	0,67	-3,30	-1,89	1,38
7	Міграція українців	6,53	9,60	7,42	10,36	10,05	6,12	2,35	-6,55	-4,35	2,66
8	Російська агресія	13,4 8	17,4 5	16,4 9	22,30	21,53	18,83	9,11	- 11,42	-18,82	10,27
9	Історичний фактор	1,16	-0,82	- 0,72	-0,31	-0,25	-0,01	0,17	0,18	1,47	-1,84
10	Популяризація культурної спадщини	4,98	8,80	7,85	9,25	8,92	6,29	2,21	-5,97	-2,34	4,93

Таблиця В.15 – Нормалізована матриця (Сценарій №3)

№ п/п	Фактори	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Розвиток українсько-польських відносин	0,37	0,12	0,10	0,11	0,11	0,07	0,02	-0,07	-0,06	0,03
2	Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО	0,11	0,25	0,09	0,08	0,08	0,11	0,09	-0,04	-0,14	0,09
3	Міжрегіональні зв'язки	0,09	0,14	0,36	0,13	0,13	0,07	0,01	-0,10	-0,04	0,05
4	Українсько-польський товарообіг	0,12	0,14	0,10	0,29	0,11	0,11	0,05	-0,11	-0,11	0,08
5	Іноземні інвестиції	0,12	0,15	0,10	0,11	0,29	0,12	0,05	-0,12	-0,12	0,08
6	Гуманітарна допомога Україні	0,05	0,10	0,05	0,09	0,09	0,06	0,01	-0,07	-0,04	0,03
7	Міграція українців	0,13	0,19	0,15	0,21	0,20	0,12	0,05	-0,13	-0,09	0,05
8	Російська агресія	0,27	0,35	0,33	0,45	0,43	0,38	0,18	-0,23	-0,38	0,21
9	Історичний фактор	0,02	-0,02	-0,01	-0,01	-0,01	0,00	0,00	0,00	0,03	-0,04
10	Популяризація культурної спадщини	0,10	0,18	0,16	0,19	0,18	0,13	0,04	-0,12	-0,05	0,10

Таблиця В.16 – Матриця взаємовпливів факторів системи (Сценарій 3)

№ п/п	Фактори	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Розвиток українсько-польських відносин		0,20	0,17	0,18	0,17	0,11	0,03	-0,11	-0,10	0,05
2	Лобіювання Польщею України в ЄС та НАТО	0,15		0,12	0,11	0,11	0,15	0,12	-0,06	-0,19	0,12
3	Міжрегіональні зв'язки	0,15	0,22		0,21	0,20	0,10	0,01	-0,16	-0,07	0,08
4	Українсько-польський товарообіг	0,17	0,21	0,14		0,16	0,16	0,08	-0,16	-0,16	0,12
5	Іноземні інвестиції	0,17	0,22	0,14	0,16		0,16	0,08	-0,17	-0,16	0,12
6	Гуманітарна допомога Україні	0,05	0,11	0,06	0,10	0,10		0,01	-0,07	-0,04	0,03
7	Міграція українців	0,14	0,20	0,16	0,22	0,21	0,13		-0,14	-0,09	0,06
8	Російська агресія	0,22	0,28	0,27	0,36	0,35	0,31	0,15		-0,31	0,17
9	Історичний фактор	0,02	-0,01	-0,01	-0,01	0,00	0,00	0,00	0,00		-0,03
10	Популяризація культурної спадщини	0,11	0,20	0,17	0,21	0,20	0,14	0,05	-0,13	-0,05	